

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

ONUNCU 2014
KALKINMA 2014
PLANI 2018

SÜRDÜRÜLEBİLİR ORMAN YÖNETİMİ

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

2023

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

ONUNCU 2014
KALKINMA 2014
PLANI 2018

SÜRDÜRÜLEBİLİR ORMAN YÖNETİMİ

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2014

ISBN 978-605-4667-69-7

YAYIN NO: KB: 2872 - ÖİK: 722

Bu çalışma Kalkınma Bakanlığının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazara aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Kalkınma Bakanlığının iznini gerektirmez.

Bu yayın 500 adet basılmıştır.

ÖNSÖZ

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2 Temmuz 2013 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küresel düzeyde geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin olduğu bir ortamda Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçevede ele alan temel bir strateji dokümanıdır.

Ülkemizde kalkınma planlarının hazırlık aşamasında yürütülen Özel İhtisas Komisyonları çalışmaları çerçevesinde 50 yılı aşkın katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kesimi temsilcileri ile akademik çevrelerin bir araya geldiği özel ihtisas komisyonu çalışmaları, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı hazırlıklarında da çok önemli bir işlevi ifa etmiştir.

5 Haziran 2012 tarihinde 2012/14 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde makroekonomik, sektörel, bölgesel ve tematik konularda 20'si çalışma grubu olmak üzere toplam 66 adet Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Ülkemizin kalkınma gündemini ilgilendiren temel konularda oluşturulan Komisyonlarda toplam 3.038 katılımcı görev yapmıştır.

Bakanlığımızın resmi görüşünü yansıtmamakla birlikte; Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Gruplarında farklı bakış açıları ile yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, Onuncu Kalkınma Planının hazırlanmasına perspektif sunmuş ve plan metnine girdi sağlamıştır. Komisyon çalışmaları sonucunda kamuoyuna arz edilen raporlar kurumsal, sektörel ve bölgesel planlar ile çeşitli alt ölçekli planlar, politikalar, akademik çalışmalar ve araştırmalar için kaynak dokümanlar olma niteliğini haizdir.

Plan hazırlık çalışmaları sürecinde oluşturulan katılımcı mekanizmalar yoluyla komisyon üyelerinin toplumumuzun faydasına sundukları tecrübe ve bilgi birikimlerinin ülkemizin kalkınma sürecine ciddi katkılar sağlayacağına olan inancım tamdır.

Bakanlığım adına komisyon çalışmalarında emeği geçen herkese şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu ve Çalışma Grubu raporları ile bu raporların sunduğu perspektifle hazırlanan Onuncu Kalkınma Planının ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Cevdet YILMAZ
Kalkınma Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
KOMİSYON ÜYELERİ.....	xi
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	3
2.1. Türkiye’de Ormancılığın Kurumsal Yapısı	3
2.2. Türkiye Orman Varlığı.....	5
2.3. Türkiye’de Orman Ürünleri Üretim ve Tüketimi	9
2.4. Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti	12
2.5. Koruyucu ve Geliştirici Nitelikli Ormancılık Çalışmalarındaki Durum	15
2.6. Türkiye Ormancılığında Kapasite Kullanımı	23
2.7. Ormancılık Sektörünün İstihdama Katkısı ve Kaynak Aktarımı.....	25
2.8. Türk Ormancılık Sektörünün Makroekonomik Yeri.....	27
2.9. Türkiye Orman Endüstrisinde Gelişmeler	29
2.10. Dünya Ormancılığında Genel Durum	31
2.11. Dokuzuncu Plan Döneminin Değerlendirilmesi.....	34
2.12. Türkiye’de Geçmişe Yönelik Değerlendirmeler ve Çıkarılan Dersler	36
2.13. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Sorunlar	37
2.14. İlişkili Temel Alanlarındaki Gelişmelerin Rapor Konusu Alana Yansıması..	38
2.15. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler.....	44
3. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DEKİ GELİŞME EĞİLİMLERİ.....	46
3.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri	46
3.2. Türkiye’deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları	50
4. GZFT ANALİZİ VE REKABET GÜCÜ DEĞERLENDİRMESİ	54

5. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ	58
5.1. Uzun Vadeli Hedefler.....	58
5.2. Onuncu Plan Hedefleri ve Hedeflere Dönük Temel Amaç, Politika ve Stratejiler	58
5.3. Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Gereken Araştırmalar	77
6. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	80
6.1. Temel Amaç, Politika ve Eylemlerin Dönüşüm Alanlarına Göre Tasnifi.....	80
6.2. Sektörün Ülkemizin Gelişmesine Katkısının Değerlendirilmesi	81
7. KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	86

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Durumu	6
Tablo 2: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Servet Durumu ...	7
Tablo 3: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Yıllık Cari Artımı ...	8
Tablo 4: Türkiye Ormanlarının Ağaç Türleri İtibarıyla Durumu	9
Tablo 5: OGM'nin Orman Ürünleri Üretim Gerçekleşmeleri	10
Tablo 6: 1946-2010 Döneminde Farklı Kurumlarca Gerçekleştirilen Ağaçlandırmalar...	15
Tablo 7: 1946-2010 Dönemi Gerçekleştirilen İyileştirme Çalışmaları	17
Tablo 8: Korunan Alanların Durumu	19
Tablo 9: 1997 - 2010 Yılları Arasındaki Orman Yangınları ve Nedenleri	20
Tablo 10: Benzer Özelliklere Sahip Bazı Ülkeler ile Türkiye'de Orman Yangınları	22
Tablo 11: OGM'nin Doğrudan İstihdam Durumu	25
Tablo 12: 2011 Fiyatlarıyla Orman Köylülerini Destekleme Kredilerinin Dağılımı	26
Tablo 13: Ormanlık, Tomrukçuluk Ve İlgili Hizmet Faaliyetleri Sektör Bağlantıları....	27
Tablo 14: Ormanlık Sektörünün Bağlantılı Olduğu Başlıca Sektörler.....	28
Tablo 15: Bazı Ülkelerin Orman Alanı ve Orman Ürünleri Ticaretindeki Yeri	32
Tablo 16: Türkiye ile Karşılaştırılabilir Bazı Ülkelerde Temel Ormanlık Göstergeleri .	38
Tablo 17: Orman Endüstrisinin Farklı Alanlarında Ülkelerin Durumları ve Değişimler..	47
Tablo 18: 10. Plan Dönemi Amaç, Politika ve Dönüşüm Alanları Matrisi	60
Tablo 19: Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK Politikalarının Dönüşüm Alanlarına Göre Dağılımı	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye'nin Gümrük Tarife Cetveli 44. Fasıl Ürünleri İthalat ve İhracat Tutarları	13
Şekil 2: Ürün Gruplarına Göre Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti	14
Şekil 3: 1997 - 2011 Döneminde Çıkan Yangınların Nedenleri ve Eğilimler.....	21
Şekil 4: Dünya Ormanlarında Mülkiyet Dağılımı	33
Şekil 5: Ülkelere Göre Ormanlık Gelirleri.....	39
Şekil 6: Ülkelere Göre Ormanlık İçin Yapılan Kamu Harcamaları	40

EKLER LİSTESİ

EK-1: Türkiye Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim ve Tüketim Yönelimleri	85
---	----

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGM	: Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CITES	: Tehlike Altındaki Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticareti Konvansiyonu
CLRTAP	: Uzun Menzilli Sınır Aşan Hava Kirliliği Sözleşmesi
ÇEM	: Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü
ÇOB	: Çevre ve Orman Bakanlığı
ÇŞB	: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DSY	: Devlet Orman İşletmesi ve Döner Sermayesi Yönetmeliği
EFI	: Avrupa Orman Enstitüsü
EFIMED	: Avrupa Orman Enstitüsü Akdeniz Bölgesel Ofisi
ENA-FLEG	: Kuzey Asya Orman Kanunu Uygulama ve Yönetişim Süreci
FAO	: Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GZFT	: Güçlü, Zayıf, Fırsat, Tehdit
Ha	: Hektar
ICP Forests	: Ormanlar Üzerine Hava Kirliliğinin Etkilerinin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi Uluslararası İşbirliği Programı
IFF	: Hükümetler Arası Ormancılık Forumu
IPF	: Hükümetler Arası Ormancılık Paneli
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma Birliği
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
LRTAP	: Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi

MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MP	: Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü
NLBI	: Yasal Bağlayıcılığı Olmayan Anlaşma
ODOÜ	: Odun Dışı Orman Ürünleri
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
OMO	: Orman Mühendisleri Odası
ORBIS	: Orman Bilgi Sistemi Projesi
ORKOOP	: Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği
ORKÖY	: Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
ORÜS	: Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü
OSİB	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
REDD	: Orman Bozulmaları ve Ormansızlaşmadan Doğan Emisyonların Azaltılması
SOY	: Sürdürülebilir Orman Yönetimi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TKGM	: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOD	: Türkiye Ormancılar Derneği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKAK	: Türk Akreditasyon Kurumu
UNCCD	: Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Konvansiyonu
UNECE	: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
UNFF	: Birleşmiş Milletler Ormancılık Forumu
UOP	: Ulusal Ormancılık Programı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

KOMİSYON ÜYELERİ

(Başkan, Raportör ve Koordinatör hariç soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

BAŞKAN

Hanifi Avcı

Orman ve Su İşleri Bakanlığı

RAPORTÖR

Prof. Dr. Kenan Ok

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi

KOORDİNATÖR-MODERATÖR

Feyza Eldeniz

Kalkınma Bakanlığı

Dr. Taylan Kıymaz

Kalkınma Bakanlığı

ÜYELER

Doç. Dr. Atakan Öztürk

Artvin Üniversitesi Orman Fakültesi

Prof. Dr. Erol Kırdar

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

Prof. Dr. İsmet Daşdemir

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

Ayşe Işık Sezer

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

İbrahim Biroğlu

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

Dr. Uğur Zeydanlı

Doğa Koruma Merkezi

Yrd. Doç. Dr. Bekir Kayacan

Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi

Abdullah Tever

İstanbul Ağaç Mamulleri ve

Orman Ürünleri İhr. Birliği

Prof. Dr. Aynur Aydın

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi

Prof. Dr. Özden Görücü

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üni.

Orman Fakültesi

Funda Yılmaz

Kalkınma Bakanlığı

Dr. Mehmet Emin Bayram

Kalkınma Bakanlığı

Pınar Topçu

Kalkınma Bakanlığı

Prof. Dr. M. Fehmi Türker

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Orman Fakültesi

Dr. Ahmet Şenyaz

Orman ve Su İşleri Bakanlığı

Çetin Karahan

Orman ve Su İşleri Bakanlığı

Erdoğan Özevren

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (ÇEM)

Hüseyin Baltalı

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (ÇEM)

İsmail Belen

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (ÇEM)

Mustafa Akıncıoğlu

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (DKMP)

Ali Şimşek

Orman Genel Müdürlüğü

Fahrettin Ay

Orman Genel Müdürlüğü

Fuat Şanal

Orman Genel Müdürlüğü

İbrahim Şanlı	Orman Genel Müdürlüğü
İbrahim Yüzer	Orman Genel Müdürlüğü
Kenan Akyüz	Orman Genel Müdürlüğü
Muammer Kol	Orman Genel Müdürlüğü
Mahmut Aydın	Orman Genel Müdürlüğü
Mahmut Temiz	Orman Genel Müdürlüğü
Murat Kalaylı	Orman Genel Müdürlüğü
Nurettin Doğan	Orman Genel Müdürlüğü
Rüstem Kırış	Orman Genel Müdürlüğü
Salih Büyüktepe	Orman Genel Müdürlüğü
Süleyman Cevahir	Orman Genel Müdürlüğü
Yunus Şeker	Orman Genel Müdürlüğü
Yüksel Erdoğan	Orman Genel Müdürlüğü
Eşref Girgin	Orman Mühendisleri Odası
Muhammet Saçma	Orman Mühendisleri Odası
Muzaffer Doğru	Orman Yüksek Mühendisi
Ahmet Karaman	Orta Anadolu İhracatçılar Birliği Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçılar Birliği
Yıldıray Lise	Ortadoğu Ormancılık A.Ş. (ODOPEM)
Nafi Altunöz	TEMA Vakfı
Kenan Saraç	Türkiye Orman Ürünleri İthalatçıları ve Sanayicileri Derneği (TORİD)
Rasim Remzi Doğan	Türkiye Ormancılar Derneği
Mustafa Tümerdirim	Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (ORKOOP)

YÖNETİCİ ÖZETİ

Ormanların sağladıkları ekonomik faydaların yanı sıra, doğal dengenin korunmasında önemleri her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Dünya ve ülkemizde hızlı nüfus artışı, kentleşme, artan çevre sorunları ve ekosistemdeki bozulmalar sonucunda toplumun ormanlardan beklentisi çeşitlenmekte ve değişim göstermektedir. Ormanlar, yenilenebilir doğal kaynakların başında gelmekte olup, odun hammaddesi üretiminin yanı sıra ormanların ekolojik ve sosyo-kültürel fonksiyonları da bulunmaktadır.

Ormanların planlanması ve işletilmesinde sunduğu çok yönlü hizmetlerin dikkate alınması, sürdürülebilir yönetim anlayışı çerçevesinde ormanların korunması, geliştirilmesi ve genişletilmesi giderek önem kazanmaktadır. Ülkemizde ormanlar, sürdürülebilir yönetim ilkesi esas alınarak yönetilmekte ve büyük bir kısmı devletin hüküm ve tasarrufu altında olmak üzere Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Ülke genelinin yüzde 27,6'sını kapsayan orman alanları 2012 yılı sonu itibarıyla 21,7 milyon hektar (ha) düzeyine yükselmiştir. Son dönemde, orman varlığı, dikili servet ve yıllık artımda iyileşmeler yaşanırken, mevcut ormanların yanında 1946-2011 döneminde, her yıl ortalama 32 bin ha orman içi ağaçlandırma, 900 ha orman dışı ağaçlandırma, 1,7 bin ha özel ağaçlandırma, 28 bin ha rehabilitasyon, 14 bin ha erozyon kontrolü, 2 bin ha mera ıslahı yapılmıştır. Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu ve 2008 yılında başlatılan Ağaçlandırma Seferberliği bu kapsamda yapılan çalışmaları teşvik eden önemli düzenlemeler olmuştur.

Ormanlar, odun hammaddesi veya odun dışı orman ürünleri üretimi yanında küresel iklim değişimi, hidrolojik işlevler vb. hizmet üretimiyle ön plana çıkmaktadır. Bazı ormanlar, ekosistem hizmetleri üretmek üzere yönetilirken, bazıları varlık değeri, seçenek değeri veya miras değeri olarak adlandırılan ve genellikle bir ekonomik hesaplama konu olmayan faydalar üretmek için yönetilmektedir. Ülkemizde farklı isimler altında korunan toplam orman alanı 5,3 milyon ha düzeyine erişmiştir. Bu alan ülke ormanlarının yüzde 25'ine karşılık gelmektedir.

Hem odun hammaddesi üretim ormanları hem korunan alan olarak nitelenebilecek ormanlar, aynı zamanda doğa ve insan kaynaklı tehditlerin etkisi altında bulunmakta, yangınlar ise bu tehditlerin başında gelmektedir. Yangınların çıkış nedenleri arasında ihmal en önemli olarak görülmektedir. 1997-2011 döneminde, yılda ortalama 2004 yangın çıkmış ve 9.085 ha/yıl ormana zarar vermiştir. Yangının dışındaki orman suçlarında ise bir düşüş eğilimi görülmektedir.

Diğer yandan, ormancılık ileri bağlantıları olan bir sektör konumundadır. Bu sektörde meydana gelen üretim diğer sektörlerde uyarıcı bir etki yapmaktadır. Bu etki sadece hammadde tedariki alanında yaşanmamakta, istihdamı da doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Ülkemiz ormancılığı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hukuki ve kurumsal yapı, orman alanı, teknoloji kullanımı, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü, uluslararası ilişkiler, yangın ve diğer zararlılarla mücadele vb. konularda önemli mesafelerin kat edil-

diği, ancak üretim maliyetleri, verimlilik düşüklüğü, ahşap kullanımının azlığı, ithalata bağımlılık, sektörün bir bütün olarak ele alınamaması, odun dışı orman ürünleri ve orman ekosistem hizmetlerinin değerlendirilememesi vb. sorunların da bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, Sürdürülebilir Orman Yönetimi Özel İhtisas Komisyonu Raporunun mevcut sorunlara çok boyutlu çözüm önerileri getirmesi, sektörün bütünsel olarak planlanmasının yapılması, ormancılığın yönetimine ilişkin tüm politikaların belirlenmesinde ve diğer üretilen strateji, eylem planı ve ilgili programlara girdi sağlaması noktasında önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Bu raporda, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) dönemi ormancılık politikalarının belirlenmesinden önce, sektörde güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler belirlenmiştir. Ormanların çoğunluğunun kamunun mülkiyetinde olması ve tek bir kurum tarafından yönetilmesi sektörü güçlendirirken, aynı zamanda ülkemizde doğal kaynakların yönetimi konusunda bilincin artması sektörün gelişmesine fırsat sağlamıştır. Kaydedilen gelişmelere rağmen, sektörde kadastro ve yol altyapısının tamamlanamaması, odun dışı ürün ve hizmetlere ilişkin potansiyelin gereğince değerlendirilememesi ve orman köylerindeki yoksulluğun sektörde önemli zayıflıklar ve tehditler olarak mevcudiyetini sürdürdüğü görülmüştür. Bu analiz çalışmasına ait tespitler dikkate alınarak plan dönemi perspektifi ortaya konulmuştur. Bu kapsamda; sektörün 2014-2018 döneminde vizyonu “ormanların, korunan alanların ve ilişkili ekosistemlerin ekolojik, ekonomik ve sosyal işlevlerini yerine getiren ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ülke, bölge ve küresel ölçekte öncü bir sektör olmak” şeklinde belirlenmiştir.

Sektörün Onuncu Plan dönemi için koruma, geliştirme, faydalanma ve sektörel kapasite geliştirme, uluslararası ilişkiler, eğitim konularında dört ayrı amacı bulunmaktadır. Bu amaçlara erişim için belirlenen politikaların tüm sektörler ve ilgi gruplarıyla uyumlu bir kalkınma anlayışına hizmet etmesi önemlidir. Belirlenen politikaların değerlendirilmesi sonucunda sektörde ağırlıklı olarak “doğal kaynakların verimli kullanılması” dönüşüm alanıyla ilgili politikaların öncelikli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu politikaları hayata geçirmek için yapılması gereken mevzuat düzenlemeleri, kurumsal yapıda gerekli değişiklikler ile sorumlu ve işbirliği yapılması gereken kişi ve kurumların dikkatle ele alınması, sektörün ekonomiye ve topluma faydasını yükseltmek açısından önemli görülmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde ormancılık sektörünün gelişim içerisinde olduğu saptanmasıyla birlikte koruma, üretim, orman yangınları ve zararlıları ile mücadele, odun dışı orman ürünlerinin geliştirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, uluslararası ilişkilerin artırılması, kaliteli fidan ve tohum üretimi, ağaçlandırmanın yaygınlaştırılması; kavakçılığın ve özel ağaçlandırmanın teşvik edilmesi, rehabilitasyon ormancılık sektöründe öne çıkan konulardır. İhracat ve büyüme odaklı çalışmada, ormancılık sektörünün bir bütün olarak ele alınması ve sektördeki paydaşlarla işbirliği yapılması; üretim ve diğer ormancılık maliyetlerinin azaltılması; dünya ile rekabet edebilirlik; ihracatçı alt sektörlerin desteklenmesi; ülke hammadde ihtiyacının yerel kaynaklardan karşılanması; ormanın ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi gibi konularda eksikliklerin bulunduğu, ormancılığa desteklerin sürmesi halinde “yeşil ekonomi” anlayışına uygun bir kalkınma girişiminde uyarıcı bir sektör olarak işlev görebileceği ortaya çıkmıştır.

1. GİRİŞ

Ülkemizin yaklaşık dörtte birini kapsayan orman alanları ve korunan alanlar, bir doğal kaynak olarak sunulan ekosistem hizmetleri yanında iktisadi varlıklardır. Ormanlar, oduna dayalı ürünlerin yanı sıra odun dışı orman hizmetleri ve ekosistem hizmetleri ile önemli faydalar sunmaktadır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP) için hazırlanan Ormancılık ÖİK raporunda ormancılık, “toplumun orman ürün ve hizmetlerine olan ihtiyaçlarını sürekli ve optimal olarak karşılamak amacı ile biyolojik ve teknik boyut yanında ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel boyutlu çalışmaları da kapsayan çok yönlü ve sürdürülebilir bir etkinlik” olarak tanımlanmıştır (DPT, 2001). Bir sonraki plan olan Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK raporunda ise, ormancılık sektörünün “odun hammaddesi ve odun dışı orman ürünlerinden oluşan mal ve hizmetlerle ekolojik (toprak koruma, su üretimi, biyolojik çeşitlilik, yaban hayatı, karbon tutma vb.) ve sosyal fonksiyonlardan (otlatma-yem, rekreasyon, bilimsel araştırma) oluşan hizmetleri” ürettiği belirtilmekte ve sektörde bu üretim işleri ile ilgili çalışmalara yer vermektedir (DPT, 2007).

Söz konusu ÖİK raporlarındaki sektör tanımlarından anlaşıldığı üzere, ormancılık sadece odun hammaddesi üretimi amacıyla yapılan orman yönetim çalışmalarından oluşmamaktadır. Sektörün sınırları ormanlarla ilişkili biyolojik çeşitliliğin yönetiminden toprak korumaya, ekonomik amaçlı çalışmalardan sosyal hedefli faaliyetlere kadar genişlemektedir. Avrupa Ormanlarının Korunması Bakanlar Konferansı, Sürdürülebilir Orman Yönetimi’ni (SOY) 1993’te; “ormanların ve orman alanlarının yerel, ulusal ve küresel düzeylerde, biyolojik çeşitliliğini, verimliliğini, kendini yenileme kabiliyetini ve yaşama enerjisini, ekolojik, ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını yerine getirebilme potansiyelini bugün ve gelecekte koruyacak ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek bir şekilde düzenleme ve yararlanma biçimi” şeklinde tanımlamıştır (OGM, 2009a).

Orman Genel Müdürlüğü (OGM) SOY çalışmalarının içeriğini; orman kaynakları, biyolojik çeşitlilik, ormanların sağlığı, canlılığı ve bütünlüğü, ormanların üretim kapasitesi ve fonksiyonları, ormanların koruyucu ve çevresel fonksiyonları ve ormanların sosyo-ekonomik fonksiyonları ölçütleri ile açıklamaktadır. Bu raporun başlığını oluşturan “Sürdürülebilir Orman Yönetimi” kavramı ise, sektörel bir değerlendirmeye uygun bir içerikte hazırlanmıştır. Bu anlayış ve yaklaşımın bir sonucu olarak, söz konusu ÖİK raporunda sürdürülebilir orman yönetimi; korunan alanlarda yapılan ormancılık çalışmalarını, orman köyleri ve son zamanlarda hızla talebi artan kentsel yaşam hedefli ormancılık faaliyetlerini, çölleşme ve erozyonla mücadele amaçlı proje etkinliklerini dikkate alarak sektörü bir bütün olarak kapsamaktadır.

Bu açıklamanın bir sonucu olarak, 4 Temmuz 2011 tarihli ve 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre ve Orman Bakanlığının (ÇOB) Orman ve Su İşleri Bakanlığına dönüştürülmesi ve ormancılık sektörünü oluşturan kurumların yapısında önemli bir değişim yaşanmasıyla ortaya çıkan yapılanma ve yeni anlayış, Onuncu Kalkınma Planı hazırlıklarında dikkate

alınmıştır. Bu nedenle, Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK Raporu'nun hazırlanmasında, yukarıda verilen ormancılık sektör tanımları, sürdürülebilir orman yönetimi tanımlarının ortaya çıkardığı içerik ve diğer komisyon ve çalışma gruplarının görev tanımları temel alınmıştır. Bununla birlikte, ülke ekonomisine olan katkısı nedeniyle orman ürünleri endüstrisi ile ilişkiler, ormanların ürettiği kamusal faydalar, sivil toplumun dikkate alınmasına ve ormancılık faaliyetleri hakkında mesleki örgütlerin, ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin yansıtılmasına önem verilmiştir. Orman yönetimi anlayışının tarım, gıda güvenliği, enerji, madencilik, turizm, kentleşme sektörleri üzerinde etkisinin yanı sıra bu sektör uygulamalarının da ormancılık üzerine olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sektöre ait politikaların oluşturulmasında bu sektörlerle olumlu bir etkileşim oluşturacak bir yaklaşım geliştirmeye çalışılmıştır.

2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

2.1. Türkiye’de Ormancılığın Kurumsal Yapısı

Türkiye’de ilk ormancılık kurumunun 1839 yılında kurulan Orman Müdürlüğü olduğu kabul edilir. 1857 yılında ilk Orman Mektebi açılarak, gerekli uzman insan kaynağı yetiştirilmeye başlanmıştır. 3116 sayılı ilk Orman Kanunu’nun çıkarıldığı, 3204 sayılı kuruluş kanunu ile bugünkü Orman Genel Müdürlüğü’nün devlet yapısı içerisindeki yerini aldığı 1937 yılı, teknik ormancılığın uygulanmaya başlandığı tarih olarak kabul edilmektedir.

Anılan Müdürlük ilk olarak merkeze bağlı devlet orman işletme müdürlükleri şeklinde örgütlenmiştir. 1951 yılına gelindiğinde örgüt yapısına bölge müdürlükleri dahil edilmiştir. 1969 yılında devlet yapısı içerisinde ilk defa bir Orman Bakanlığına yer verilmiş ve Orman Umum Müdürlüğü’nün ismi Orman Genel Müdürlüğü (OGM) şeklinde değiştirilmiştir.

Gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde ormancılık çalışmalarından sorumlu ana kurum OGM olmuş, fakat bu müdürlüğün bağlı olduğu üst kurum sürekli değişmiştir. OGM Osmanlı döneminden günümüze kadar geçen süreçte; Ticaret, Maliye, Orman ve Maadin, Ticaret ve Ziraat, Orman – Maadin ve Ziraat, İktisat, Tarım, Orman, Tarım – Orman ve Köy İşleri Bakanlıkları, ardından Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı olarak çalışmıştır. OGM son olarak, Orman ve Su İşleri Bakanlığının bağlı kuruluşu statüsünde görevini yürütmektedir.

OGM’nin, ağaçlandırma, milli parklar ve araştırmaya olan ilgisine bakıldığında; 1957 yılında OGM içerisinde Toprak Muhafaza ve Mera Islah Şubesi açılmıştır. 1956 yılında çıkarılan 6831 sayılı Kanun’un 25. maddesinde ilk kez “Milli Park” kavramına yer verilmiş ve 1958 yılında Yozgat İli sınırları içerisinde, “Yozgat Çamlığı Milli Parkı” adlı ilk milli park OGM tarafından kurulmuştur. 1952 yılında ise, ormancılık sektörüne ilişkin ilk araştırma birimi Bolu’da açılmıştır. 1957 yılında İzmit’te açılan Kavak ve Hızlı Gelişen Orman Ağaçları Araştırma Müdürlüğü ile OGM yönetiminde ve orman ağaçları dışında araştırmalara başlanmıştır.

Altmışlı yıllar ile birlikte, Türkiye ormancılığında bir uzmanlaşma eğiliminin başladığı görülmektedir. Nitekim, 1969 yılında geçmişi yüz yılı aşan ormancılık çalışmaları ilk kez tek bir bakanlığın sorumluluğuna verilmiş ve 4951 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre çıkarılan 07.08.1969 tarihli ve 4/726 sayılı Kararname ile Orman Bakanlığı kurulmuştur. O tarihe kadar yalnızca OGM tarafından yürütülen ormancılık etkinliklerinden ağaçlandırma, orman ürünleri işleme, orman köy ilişkilerini düzenleme işleri için uzmanlaşmış yeni genel müdürlükler oluşturulmuştur. 03.09.1969 tarihli olur ile “Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM)”, 05.01.1970 tarihli olur ile Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü (ORÜS) ve 21.01.1970 tarihinde de Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY) kurulmuştur. Uzmanlaşma eğilimi yetmişli yıllarda da devam etmiş ve 17.02.1976 tarihinde Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü (MP) açılmıştır.

1980 yılında Orman Bakanlığı Tarım Bakanlığı ile birleşerek, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı ismini almış, ardından 1991 yılında tekrar aynı isimle açılmıştır. Bu kararı 2003 yılında Orman Bakanlığının Çevre Bakanlığı ile birleşme iradesi izlemiştir. 2011 yılında ise, 645 sayılı KHK ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı kurulmuş ve bugünkü örgütlenme ve yönetim yapısı ortaya çıkmıştır.

AGM, MP ve ORKÖY Genel Müdürlükleri 1980 yılında kapatılarak OGM içinde daire başkanlıklarına dönüştürülmüştür. Fakat 1992 yılında Orman Bakanlığı'nın kurulmasıyla, bu birimler tekrar genel müdürlük halini almışlardır. Bakanlık yapılarında yaşanan değişimler genel müdürlük yapılarını da etkilemiştir. Özelleştirme yönelimlerinin de bir sonucu olarak ORÜS 1994 yılında kapatılmış ve orman ürünleri işleme alanında devlet işletmeciliği ortadan kalkmıştır. MP Genel Müdürlüğü ise, 2003 yılında DKMP'ye dönüşerek bugünkü yapısına erişmiştir. 2011 tarihli ve 645 sayılı KHK ile AGM kapatılmış ve görevleri OGM'ye tevdi edilmiştir. Bu kapsamda, OGM bünyesinde Fidanlık ve Tohum İşleri Dairesi Başkanlığı, Ağaçlandırma Dairesi Başkanlığı, Toprak Muhafaza Dairesi ve Havza Islahı Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Aynı kapsamda, ORKÖY Genel Müdürlüğü kapatılmış, OGM örgüt yapısını içerisinde Orman Köy İlişkileri Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. OGM örgüt yapısını da değiştiren yeni düzenleme doğrudan Bakanlığa bağlı bir daire başkanlığı olarak çalışan ormancılık araştırma birimlerini de etkilemiştir. Günümüzde OGM'ye doğrudan bağlı taşra teşkilatı statüsünde çalışan 12 araştırma enstitüsü bulunmaktadır.

2011 tarihli ve 645 sayılı KHK, AGM'yi kapatırken Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü (ÇEM) oluşturmuştur. ÇEM'in görevleri; toprağın korunması ve tabii kaynakların geliştirilmesi amacıyla havza bütünlüğünü esas alınarak, çölleşme ve erozyonla mücadele, çığ, heyelan ve sel kontrolü ile entegre havza ıslahı plan ve projelerini yapma, yaptırma, uygulanmasını izleme, bu faaliyetlere proje bazında destek sağlama, bu iş ve işlemlerle ilgili politika ve stratejiler belirleme, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlama, su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapma, politika ve stratejiler belirleme, üniversiteler ve araştırma-geliştirme kuruluşlarıyla birlikte araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütme, eğitim, yayın ve tanıtım faaliyetlerinde bulunma, görev alanına giren konularda etüt, araştırma, iş tanımı, analiz ve birim fiyat tespiti yapma, yaptırma, onaylama, uygulama esaslarını tespit etme olarak belirlenmiştir.

Sektörün içerdiği uygulayıcı birimler kadar bu alanda insan kaynağını oluşturan eğitim öğretim kurumları da önem arz etmektedir. 1857 yılında açılan Orman Mektebi; Orman ve Maadin Mektebi, Halkalı Ziraat Mektebi Alisi, Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mektebi Alisi, Orman Mektebi Alisi isimleri altında yükseköğretim düzeyinde ormancı uygulayıcıları yetiştirmeye devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde de Orman Mektebi Alisi faaliyetlerini sürdürmüş fakat 1934 yılında kabul edilen 2524 sayılı Kanunla bu okul kapatılarak, Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde ilk Orman Fakültesi açılmıştır. Orman Fakültesi, Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı olarak öğretime 1948 yılına kadar devam etmiştir. 5234 sayılı Kanunla Yüksek Ziraat Enstitüsü kapatılmış ve fakülte İstanbul

Üniversitesi'ne (İ.Ü.) bağlanmıştır (Pamay, vd., 1973). 1963 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne bağlı bir Orman Fakültesi kuruluncaya ve 1971 yılında ilk öğrencisini alıncaya kadar İ.Ü. Orman Fakültesi ülkemizin tek ormancılık yükseköğretim kurumu olmuştur. 1992 yılında ise, altı yeni orman fakültesi farklı üniversitelerde açılmıştır. Bunu 1994 yılında Çankırı'da açılan fakülte izlemiş ve lisans düzeyinde ormancılık için eleman yetiştiren yükseköğretim kurum sayısı dokuza yükselmiştir. Günümüzde Bursa Teknik, Karabük ve İzmir Katip Çelebi Üniversiteleri bünyesinde Orman Fakülteleri açılmış, fakat henüz öğrenci alarak öğretime başlamamıştır. Sektöre iki yıllık meslek yüksekokulu düzeyinde ara kademe eleman kazandırmak üzere sadece İ.Ü. bünyesinde bir Ormancılık Meslek Yüksek Okulu yer almakta, fakat 9 farklı üniversitenin 13 ayrı meslek yüksekokulunun Ormancılık ve Orman Ürünleri Programı bulunmaktadır.

Sektörde faaliyet gösteren birçok sivil toplum örgütü de bulunmaktadır. Bunlardan, Orman Mühendisleri Odası (OMO) hem ormanların hem orman endüstrisinin yönlendiricisi konumundaki orman ve orman endüstri mühendislerinin meslek örgütü olarak sektörde önemli bir işleve sahiptir. 2006 yılında çıkarılan 5531 sayılı Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanun bu konuda çok önemli bir katkı vermiştir.

Orman köylülerinin oluşturduğu kooperatifler ve birlikleri ormancılık üretim işleri ile kırsal kalkınma çalışmalarını yakından izlemektedir. Doğa koruma ile ilgili toplumsal ilginin artışı, orman endüstrisinde birliklerin gelişmeye başlaması, sektörel çalışmalarda dikkate alınması gereken, katılım sağlanabilecek sivil oluşumları çeşitlendirmektedir.

2.2. Türkiye Orman Varlığı

Türkiye ormancılık sektörünün planlanmasında; orman varlığı, ormanlık alanlar, bu alanlarda bulunan ağaç türleri ve serveti, servetin gösterdiği artım dikkate alınması gereken mevcut durumun önemli değişkenlerini oluşturmaktadır. Tablo 1'de ülkemizde orman alanlarının değişimi gösterilmektedir. İlk orman envanter sonuçları 1963-1972 yılları arasında elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, ülke toplam alanının yüzde 26,1'ine karşılık gelen 20,2 milyon ha orman bulunmaktadır. Buna karşılık 2010 yılı orman envanterine göre, ormanlık alan 21,5 milyon ha düzeyine yükselmiş ve ormanların ülke alanına oranı yüzde 27,8 düzeyine ulaşmıştır (OGM, 2012; Orman ve Su, 2010).

Ağaçların tepe çatılarının toprağı yüzde 10'dan daha az kapladığı ormanlık alanlar, ormanların birincil yönetim amacının odun hammaddesi üretimi olduğu varsayılarak, "bozuk" orman olarak nitelenmektedir. Kapalılık, ormanların odun hammaddesi üretimini etkileyen önemli bir değişkendir. Bu nedenle, bu tür ormanlar odun üretimi açısından bozuk olarak adlandırılmakta ve normal orman haline dönüştürülmek istenmektedir.

Tablo 1: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Durumu

Yıl	Orman Formu	Normal Orman		Bozuk Orman		Toplam	
		Milyon Ha	Yüzde	Milyon Ha	Yüzde	Milyon Ha	Yüzde
1973	Koru	6,2	31	4,7	23	10,9	54
	Baltalık	2,7	13	6,6	33	9,3	46
	Toplam	8,9	44	11,3	56	20,2	100
1999	Koru	8,2	40	6,2	29	14,4	69
	Baltalık	1,8	9	4,5	22	6,3	31
	Toplam	10	49	10,7	51	20,7	100
2005	Koru	8,9	42	6,5	31	15,4	73
	Baltalık	1,7	8	4	19	5,7	27
	Toplam	10,6	50	10,5	50	21,1	100
2011	Koru	9,8	45	6,9	32	16,6	77
	Baltalık	1,4	7	3,4	16	4,9	23
	Toplam	11,2	52	10,3	48	21,5	100

Kaynak: Orman ve Su, 2010 ve OGM, 2012'den derlenmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, 1973 yılında tüm ormanlar içerisinde normal ormanların payı yüzde 44 iken, bu oranın 2010 yılında yüzde 52 seviyesine ulaştığı görülmektedir.

Makilikler gibi üzerinde ot çalı karışımı bitki örtüsü barındıran bazı alanlar odun üretimi açısından bozuk olarak nitelenmekte, ancak; su üretimi, gıda güvenliği, yaban hayatı ve biyolojik çeşitlilik açısından önem arz etmektedir. Bozuk orman olarak nitelendirilen bu alanların söz konusu özellikleri nedeniyle normal olarak kabul edilmesi gerekmekte, ormanların “çok amaçlı fonksiyonel planlama” prensiplerine uygun olarak yönetilmesi önem arz etmektedir.

Orman alanlarındaki değişim aynı zamanda servet dağılımını da etkilemektedir. Ormancılıkta servet, dikili vaziyette bulunan ve hacmi kabuklu çaplara dayalı olarak belirlenen ormancılığın canlı sermayesini içermektedir.

Tablo 2: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Servet Durumu

Yıl	Orman Formu	Normal Orman		Bozuk Orman		Toplam	
		Milyon m ³	Yüzde	Milyon m ³	Yüzde	Milyon m ³	Yüzde
1973	Koru	759	81	54	6	813	87
	Baltalık	88	9	34	4	122	13
	Toplam	847	90	88	10	936	100
1999	Koru	1.033	86	64	5	1096	91
	Baltalık	81	7	24	2	104	9
	Toplam	1.114	93	87	7	1201	100
2005	Koru	1129	88	65	5	1194	93
	Baltalık	70	5	24	2	94	7
	Toplam	1199	93	89	7	1288	100
2011	Koru	1288	90	62	4	1350	94
	Baltalık	59	4	19	2	79	6
	Toplam	1347	94	81	6	1429	100

Kaynak: Orman ve Su, 2010 ve OGM, 2012'den derlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere 1973-2010 yılları arasında Türkiye ormanlarının dikili serveti yaklaşık 500 bin m³ artmıştır. Bu artış; yeni ormanların kurulumu, baltalık ormanları ile bozuk ormanlardaki azalış ve koru orman payının yükselmesinden kaynaklanmaktadır.

Orman servetinin yanında yaptığı artım da önemlidir. Artım yaşa bağlı olarak değişmekte, ağaçlar yaşlandıkça daha az artım gerçekleşmektedir. Ormanlık uygulamaları ile yapılan müdahaleler, sadece alan ve servet düzeylerini değiştirmekle kalmayıp ormanları oluşturan ağaçların yaş bileşimlerini ve dolayısıyla artımı da etkilemektedir. Tablo 3’te Türkiye ormanlarının artım bakımından gösterdiği değişim görülmektedir.

1973 yılında toplam 28 milyon m³ yıllık artım yapılmıştır. 2011 yılında ise, ormanlık uygulamaları sonucunda yıllık artım 40 milyon m³’e ulaşmıştır. Bu sonuç üzerinde koru orman payı ile normal orman payının artış etkisi olmakla birlikte, teknik ormanlık çalışmaları sonucunda yaşlı ormanlarının yerine genç ormanların alınmasının etkisi bulunmaktadır.

Tablo 3: Türkiye Orman Alanlarının Farklı Envanter Yıllarına Göre Yıllık Cari Artımı

Yıl	Orman Formu	Normal Orman		Bozuk Orman		Toplam	
		Milyon m ³	Yüzde	Milyon m ³	Yüzde	Milyon m ³	Yüzde
1973	Koru	21	74	1	5	22	79
	Baltalık	5	17	1	4	6	21
	Toplam	26	91	2	9	28	100
1999	Koru	27	78	2	5	28	83
	Baltalık	5	13	1	4	6	17
	Toplam	31	91	3	9	34	100
2005	Koru	30	82	2	4	31	86
	Baltalık	4	11	1	3	5	14
	Toplam	34	93	2	7	36	100
2011	Koru	35	86	1	4	36	90
	Baltalık	3	8	1	2	4	10
	Toplam	38	94	2	6	40	100

Kaynak: Orman ve Su, 2010 ve OGM, 2012'den derlenmiştir.

Ormanları oluşturan ağaç türlerinin gösterdiği çeşitlilik, ormanların hem üretim yetenekleri hem sağlığı açısından önemlidir. Ormanların içerdiği ağaç türü sayısı arttıkça farklı kullanımlara uygun ve çok çeşitli odun hammaddesi elde etme olanağı artmaktadır. Bu durum odun üretimi açısından bir üstünlük olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca; tür çeşitliliği sayesinde daha dayanıklı ekosistemler oluşmaktadır. Ülke ormanlarında 3 bin tanesi endemik olmak üzere 10 binden fazla bitki türü ve 150 ana orman ağaç türü bulunmaktadır (OGM, 2006). Ormanların alansal dağılımı, servet ve artım durumları; ibrelili ve yapraklılar şeklinde türleri sınıflandırılarak Tablo 4'te gösterilmiş, bu gösterimde ormanların bozuk ve normal yapıları dikkate alınmıştır. Alan, servet ve artım bakımından ibreliler yapraklılara üstünlük göstermektedir. Söz konusu durum, ibrelili türlerin biyolojik üstünlüklerinin doğal bir göstergesidir.

İbreliler içerisinde kızılçam kapladığı alan bakımından (5,4 milyon ha) en önemli ağaç türüdür. Bu ağaç türünü karaçam (4,2 milyon ha) izlemektedir. Ancak, bu türlerin yetişme ortamlarındaki ot (ağaçsız orman toprağı) ve diğer ağaçsız sahalar dikkate alındığında, karaçamın daha geniş bir alana yayılması söz konusudur. Yapraklı türler içerisinde meşe en geniş yayılış alanına (6,4 milyon ha) sahip ağaç cinsidir. Bunu sırasıyla kayın (1,7 milyon ha) ve kızılğaç (95 bin ha) izlemektedir (OGM, 2006).

Tablo 4: Türkiye Ormanlarının Ağaç Türleri İtibarıyla Durumu

Özellikler	Orman Formu	Ağaç Türleri		
		İbreliler	Yapraklılar	Toplam
Alan (milyon ha)	Normal	7,4	3,8	11,2
	Bozuk	5,8	4,6	10,3
	Toplam	13,2	8,4	21,5
Servet (milyon m ³)	Normal	911	436,5	1347,5
	Bozuk	49,4	31,6	81,1
	Toplam	960,4	468,1	1428,5
Yıllık Artım (milyon m ³)	Normal	25,1	12,8	37,8
	Bozuk	1,2	1,1	2,3
	Toplam	26,2	13,8	40,1

Kaynak: Orman ve Su, 2010'dan derlenmiştir.

Ormanların tür dağılımını servet ve artım bakımından da incelemek gereklidir. Daha az alana sahip karaçamın dikili serveti (296 milyon m³), kızılçamın (270 milyon m³) dikili servetinden fazladır. Bu durum yıllık artım konusunda da benzerlik göstermektedir. Karaçamın yıllık toplam artımı (8,3 milyon m³) kızılçamdan (7,9 milyon m³) daha fazladır (OGM, 2006). Ancak, yıllık kesilen miktar anlamına gelen eta düzeyleri karşılaştırıldığında, daha fazla kızılçamın (3,4 milyon m³/yıl) kesildiği, buna karşılık daha az karaçamın (2,7 milyon m³/yıl) piyasaya sürüldüğü görülmektedir (OGM, 2006). Bu farklılığın nedeninin kızılçamı gençleştirme kolaylığı olduğu söylenebilir.

2.3. Türkiye Orman Ürünleri Üretim ve Tüketimi

Türkiye'de orman varlığının mülkiyet dağılımı incelendiğinde, OGM'nin halen en önemli odun hammaddesi üreticisi konumunda olduğu görülmektedir. 1976-2011 döneminde OGM'nin üretim gerçekleştirmeleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Söz konusu Kuruluşun orman ürünleri üretiminde istikrarlı bir çalışma düzenine sahip olduğu gözükmektedir. Tablo 5'ten görüldüğü üzere, 1980-2011 yılları arasında ortalama 8 milyon m³/yıl endüstriyel odun üretilirken, OGM tarafından 11 milyon m³/yıl yakacak odun piyasaya sürülmüştür.

Tablo 5: OGM'nin Orman Ürünleri Üretim Gerçekleşmeleri (000 m³, *000 ster)

Yıl	Dikili Damga	Tomruk	Tel Direk	Maden Direk	Sanayi Odunu	Kağıtlık Odun	Lif Yonga	Sırık	Toplam Endüstri Odunu	Yakacak Odun*
1976		5.261	123	641	426				6.451	19.023
1977		5.739	161	675	392	78	171		7.216	20.309
1978		6.031	162	738	388	191	184		7.694	20.071
1979		5.473	156	646	337	168	173		6.953	20.046
1980	11.225	5.343	111	621	398	144	164		6.781	21.949
1981	11.305	5.583	118	774	453	186	180		7.294	20.192
1982	8.393	4.066	83	569	424	240	439		5.821	20.372
1983	9.005	3.945	85	495	387	1.011	742		6.665	19.851
1984	9.267	4.078	113	499	491	1.462	953		7.596	16.659
1985	8.932	3.892	264	530	265	1.572	884		7.407	14.289
1986	8.683	3.746	244	608	316	1.555	1.075	26	7.570	12.238
1987	8.133	3.687	190	567	397	1.477	914	19	7.251	12.503
1988	8.221	3.572	123	529	373	1.700	1.137	13	7.447	12.942
1989	8.039	3.393	60	518	398	1.882	1.193	16	7.460	13.062
1990	7.560	3.310	60	513	639	923	1.113	23	6.581	12.145
1991	7.443	3.159	99	465	624	1.043	1.104	19	6.513	11.503
1992	7.399	3.353	124	453	687	1.082	1.177	21	6.897	11.146
1993	7.842	3.199	129	396	789	1.466	1.001	30	7.010	10.846
1994	7.990	2.939	113	449	683	1.577	925	26	6.712	8.379
1995	9.192	3.578	134	498	936	1.558	1.320	22	8.046	9.539
1996	8.504	3.172	88	436	883	1.568	1.362	19	7.528	10.402
1997	8.313	2.845	53	444	834	1.369	1.406	23	6.974	9.246
1998	8.333	2.817	36	483	826	1.588	1.278	23	7.051	8.372
1999	8.358	2.833	90	456	804	1.610	1.252	21	7.066	8.167
2000	8.880	3.007	155	413	830	1.533	1.371	20	7.329	7.861
2001	8.204	2.738	85	380	776	1.525	1.255	19	6.778	7.577
2002	9.521	3.297	29	607	776	1.460	1.821	16	8.005	7.587
2003	9.067	2.827	39	422	778	1.169	2.073	12	7.320	7.816
2004	9.977	3.065	44	447	742	1.610	2.330	15	8.253	8.120
2005	10.009	2.936	77	405	726	1.528	2.409	19	8.100	7.667
2006	11.812	3.480	73	491	750	1.514	2.965	26	9.299	7.004
2007	12.573	3.732	77	522	734	1.703	3.265	20	10.053	6.834
2008	14.916	3.946	75	522	756	2.407	3.817	19	11.541	7.304
2009	14.763	3.758	67	502	658	2.433	4.033	13	11.463	7.428
2010	16.424	4.375	56	577	788	2.146	4.608	20	12.569	7.194
2011	17.648	4.839	71	686	874	2.383	4.663	17	13.533	6.778
Ort.	9.873	3.806	105	527	621	1.339	1.564	20	7.895	12.012

Kaynak: http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/isletmepazarlama/Dokumanlar/Asli_urunler/2011%20Yılı/19802012yılı.xls den uyarlanmıştır.

Diğer yandan, özel orman sahipleri ile kamu tüzel kişiliğine sahip kurumların mülkiyetinde bulunan ormanlardan da az sayıda odun üretimi yapılmaktadır. Özel mülk araziler üzerinde bulunan orman ağaçları yasal izinlerle kesilip satılmakta veya maliklerin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmaktadır. Tapulu kesim olarak adlandırılan bu işlemler neticesinde üretilen odun hammaddesinin toplam üretim hesabında dikkate alınması gerekmektedir. Toplam odun arzının içerisinde özel sektör tarafından ithal edilerek tüketime sunulan odun hammaddesinin eklenmesi önemlidir. Bu hususlar dikkate alınarak, Türkiye'nin 2002-2011 dönemi endüstriyel ve yakacak odun arz ve tüketimi Tablo 20'de gösterilmiştir (Bkz. Ek 1). Endüstriyel odun yerine kullanılabilen yonga halindeki odun ithalatı dikkate alındığında, endüstriyel odun hammaddesi tüketiminin yüzde 60 üzerinde arttığı görülmektedir. Son on yıllık dönemde yıllık ortalama 13 milyon m³ endüstriyel odun arz edilmiş ve bu nitelikte 1,5 milyon m³/yıl odun hammaddesi ithal edilmesine rağmen arz ile tüketim arasında 1,4 milyon m³ açık ortaya çıkmıştır. Yakacak odun arzı için de benzer durum gözükmemektedir, ancak, arz açığı daha düşük düzeyde (316 bin ster) gerçekleşmiştir. Yakacak ve endüstriyel odun arzı ile tüketimi bir bütün olarak karşılaştırıldığında, yurt içi tüketimin üretimden ortalama olarak 1,6 milyon m³/yıl daha yüksek gerçekleştiği ve arz açığının yaşandığı görülmektedir. Bu durum, öncelikle ormanları daha verimli hale getirerek odun hammaddesi üretiminin artırılmasının temel gereğini oluşturmaktadır.

Odun çeşitleri bazında arz talep dengesini analiz etmeye uygun ve kapsamlı ekonometrik modeller kullanan çok fazla bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Kayacan ve arkadaşlarının (2012a) araştırma sonuçlarının dikkate alınması önemlidir. Bu araştırmanın bulgularına göre Türkiye'nin yerli tomruk talebinin artmaya devam edeceği görülmektedir (Kayacan, vd., 2012a).

Tomruk dışında kalan fakat endüstriyel odun olarak sınıflandırılan diğer endüstriyel odun satışları da önemlidir. Diğer yerli endüstriyel oduna yönelik talep değişimlerinin artan bir eğilimde gerçekleşeceği saptanmış, ancak; elde edilen bulgunun toplam değişimin yüzde 40'ını açıklayabildiği görülmekte ve bu ürün çeşidinde daha ileri analizlerin yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Kayacan, vd., 2012a).

Uzun yıllardır yatay seyreden endüstriyel odun üretimi son 10 yılda hızlanmış ve 2002-2011 döneminde yüzde 70 oranında artmıştır. Yakacak odun üretimi ise yüzde 9'a düşmüştür. Sanayideki talep gelişimine paralel olarak en yüksek artış (2,6 kat) lif yonga odunu üretiminde gerçekleşmiştir.

Tomruk üretimi ise, ormanların sınırlı verim gücüne rağmen yüzde 47 oranında artırılmıştır. Her ne kadar geleneksel ısınma aracı olarak yakacak odunun talebinin düştüğü, özellikle kağıtlık ve yonga levha odunu şeklini alarak endüstriyel odunlara doğru bir yönelimin gerçekleştiği düşünülse de yakacak odun önemini korumaktadır (Kayacan, vd., 2012b).

Geçen 15 yıl içinde geleneksel yöntemler dahilinde ısıtma için kullanılan yerli yakacak odunun yurtiçi talebi yüzde 30'a yakın düşmüştür. Ayrıca, önümüzdeki 6-7 sene içerisinde bu talebin istikrarlı bir şekilde azalacağı ve yıllık 5,5 milyon sterin altına düş-

ceği beklenmektedir (Kayacan, vd., 2012b). Ancak, bu analizin odunun geleneksel ısıtma aracı olarak talebiyle ilişkili olduğu, odunun gelişmiş santrallerde yakılarak elektrik veya buhar enerjisine dönüştürülmesiyle ilgili talebi içermediği dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, bu alandaki yakacak odun talebinin enerji fiyatları ve odun kullanarak enerji üretim maliyetlerindeki değişimlere bağlı olarak şekilleneceği ve bu kapsamda bir talep artışına neden olacağı düşünülmesi faydalı olacaktır.

Oduna dayalı orman ürünlerinin yanı sıra odun dışı orman ürünlerinin üretimi hem talep hem ülke üretim yetenekleri açısından önemsenmesi gereken bir konudur. Türkiye ormanlarının biyolojik çeşitliliği ve geniş kültürel mirası, odun dışı orman ürünü üretim yeteneğini artırmaktadır. OGM'nin 2009 yılında defne yaprağından fıstık çamı kozalağına, kekikten ada çayına kadar çok farklı bitkilere dayalı 120 bin ton üretim yaptığı, 2010 yılında üretim düzeyinin 131 bin tona çıkardığı, 2011 yılında yaşanan düşüşe rağmen 120 bin ton üretim gerçekleştirdiği görülmektedir (OGM, 2012). Oduna dayalı ürünlerde olduğu gibi bu ürünlerde de üretim planlanmasının yapılması ve üretimin talebe göre yönlendirilmesi önemlidir.

2.4. Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti

Orman ürünleri dış ticareti konusuna değinmeden önce hangi ürünlerin orman ürünü olduğu hususunda bir netlik bulunmadığına, dolayısıyla burada verilen istatistiklerin konunun tamamını değil, sadece bir kısmını ifade etmekte olduğuna değinmek gerekir.

FAO ve UNECE TC tarafından 2012 yılı Ekim ayında yayımlanan “Orman Ürünleri 2011-2012 Pazar Değerlendirmesi” isimli yayında aşağıdaki başlıkların “orman ürünleri” adı altında değerlendirildiği görülmektedir.

1. Hammadde olarak odun (kereste, sanayi odunu, yakacak odun vb.)
2. Yonga-levha sektörü
3. Kağıt, karton ve kağıt hamuru sektörü
4. Odun enerjisi sektörü
5. Karbon sektörü
6. Katma değeri yüksek sektörler (mobilya, ahşap evler, lamina kaplama kereste)
7. Yenilikçi Ürünler (biyoplastik, biyolojik tabanlı ürünler, biyorafineri-biyogaz)

Burada odun dışı orman ürünleri ve endüstrisinin (bal, kekik, defne, keçiboynuzu vb.) yer almayışı, madencilik ve su sektörü başta olmak üzere diğer sektörlerle olan katkılara değinilmeyişi bir eksiklik olarak görülmektedir.

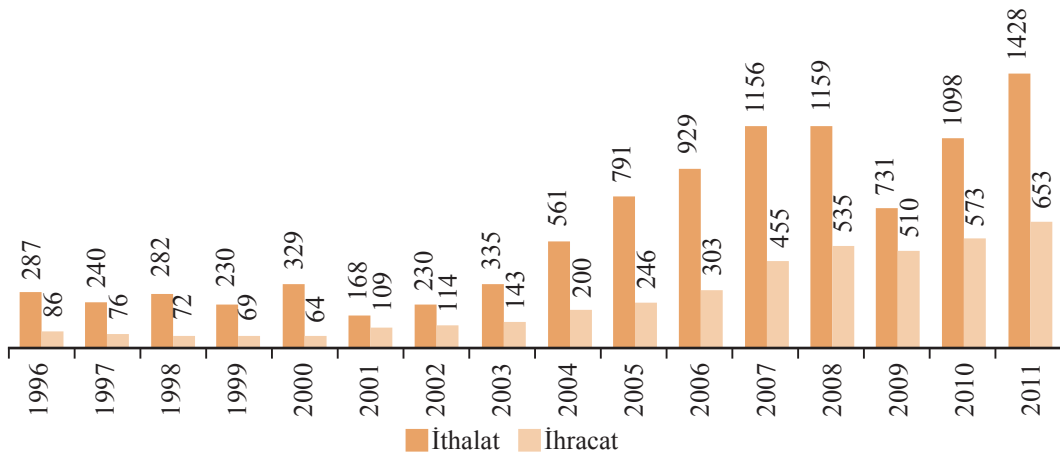
Türkiye İhracatçılar Meclisi Türkiye 2023 İhracat Stratejisi Sektörel Kırılım Projesi kapsamında hazırlanan Ağaç ve Orman Ürünleri Sektörü Proje Raporunda¹;

1. Kâğıt ve Mamulleri,
2. Mobilyalar,
3. Ağaç ve Ağaç Mamulleri,
4. Odun Dışı Orman Mamulleri şeklinde dört bölüme ayrılmıştır.

Bu açıklamalar ışığında; odun kökenli orman ürünlerinin üretim ve tüketim rakamları karşılaştırıldığında; Türkiye'nin bu alanda kendine yetebilen bir ülke olduğu görülmektedir. Ormanların, odun hammaddesi üretimi açısından normal kabul edilebilecek kısmının yetersizliği, kısa dönemde odun ithal etmeyi zorunlu kılmaktadır.

Şekil 1'de Türkiye Gümrük Tarife Cetvelinin 44. Fasıl olarak kodlanan ahşap ve ahşap eşya, odun kömürü mal grubunda yer alan yakacak, yonga talaş ve diğer atıklar, endüstriyel odun, kereste, kaplama, yonga levha, lif levha, kontraplak ve daha ileri işlenmiş ürünleri toplamına ait ithalat ve ihracat durumu görülmektedir.

Şekil 1: Türkiye'nin Gümrük Tarife Cetveli 44. Fasıl Ürünleri (Ahşap ve ahşap eşya, odun kömürü) İthalat ve İhracat Tutarları (Milyon ABD Doları)

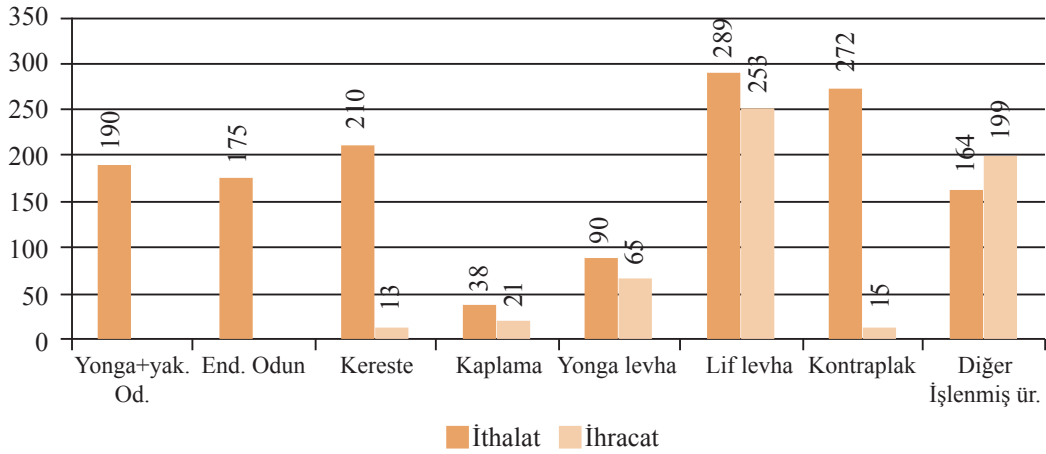

1996-2011 döneminde gerçekleşen ihracat ortalama 263 milyon ABD Doları/yıl, ithalat ise 622 milyon ABD Doları/yıl düzeyindedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2000 yılında en düşük (yüzde 20) düzeyde gerçekleşirken, 2009 yılında en yüksek seviyeye (yüzde 70) çıkmıştır. Genel eğilim dikkate alındığında, Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmektedir.

¹ <http://www.iib.org.tr/tr/birliklerimiz-agac-mamulleri-ve-orman-urunleri-ihracatcileri-birligi.html>

Şekil 2’de görüldüğü üzere, Türkiye diğer işlenmiş ürünler alt grubunda ise ihracatçı bir ülke konumuna gelmiştir. Lif levha sektöründe gerçekleşen ihracat, neredeyse ithalatı karşılayabilecek (yüzde 87) düzeye erişmiştir. Yonga levha sektöründe de yüzde 72’lik bir ithalatı karşılama oranı yaşanmaktadır. Levha ürünleri üretiminde ulaşılan kapasite dünya ölçeğinde 9. sıraya karşılık gelmektedir (FAO, 2010). Yonga, yakacak odun ve endüstriyel odun ihracatının düşük seviyelerde olması sorun olarak gözükmemektedir. Bu ürünlerin ülkede işlenerek ihraç edilmesi doğru bir strateji olabilir. Ancak, söz konusu bu durumun kereste ürün grubu için geçerli olmadığı düşünülmektedir. Kerestenin yarı mamul bir ürün olarak kabul edilmesi nedeniyle, çok fazla ihraç edilmesi yerine daha ileri işlenmiş ürüne dönüştürülmek üzere yurt içi kullanımının tercih edilmesi daha uygun olacaktır.

Şekil 2: Ürün Gruplarına Göre Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti (Milyon ABD Doları)

Orman ürünleri dış ticaret rakamlarını Türkiye açısından değerlendirirken, ithal edilen orman ürünlerini, özellikle yuvarlak odunları, tekrar ihraç ürünü haline getirebilme yeteneği noktasında irdelenmesi önemlidir.

ODOÜ, üretim planlaması ve sürdürülebilir yönetimi kadar dış ticaret etkisiyle de dikkat çekmektedir. Dış ticarete önemli gelir kaynakları arasında yer alan ODOÜ, kırsal yoksulluğun azaltılması yönünde önemli katkılar sağlamaktadır (OGM, 2012). Türkiye'nin ihraç ürünlerinin çok sınırlı olduğu dönemlerde, incir ve fındık yanında defne yaprağı, sığla ve fıstık çamı önemli ihraç ürünlerini oluşturmuştur. Ülkenin bugünkü ihraç edebildiği ürünlerle kıyaslandığında, bunların önemlerinin azaldığı görülmektedir. Ancak dünya pazarlarında bu ürünlere yönelik talep artışı, özellikle biyoçeşitliliğin ilaç ve kozmetik sanayiinde yeni kullanım alanları oluşturması, ihracat fırsatını yükseltmektedir.

2.5. Koruyucu ve Geliştirici Nitelikli Ormancılık Çalışmalarındaki Durum

Ormancılıkta; orman varlığıyla ilgili değişkenler kadar korunan alanlar, ağaçlandırma, erozyon kontrolü çalışmalarındaki durum da önem arz etmektedir. Ağaçlandırma çalışmaları ilk olarak OGM bünyesinde yapılmaya başlanmış, AGM'nin kurulmasıyla birlikte bu kurumun çalışmaları haline gelmiştir. Tablo 6'da, ilgili kurumların 1946-2010 dönemindeki ağaçlandırma çalışmaları gösterilmiştir.

Tablo 6: 1946-2010 Döneminde Farklı Kurumlarca Gerçekleştirilen Ağaçlandırmalar

Kurumlar	Orman İçi Ağaçlandırma	Orman Dışı Ağaçlandırma	Özel Ağaçlandırma	Ağaçlandırma Toplamı
OGM (Ha)	1.217.225	43.202	3.378	1.263.805
OGM/AGM (Ha)	274.750	0	28.348	303.098
AGM (Ha)	471.866	6.845	76.346	555.057
DSI (Ha)	5.969	0	0	5.969
Diğer (Ha)	62.046	0	0	62.046
Toplam (Ha)	2.031.856	50.047	108.072	2.189.975
OGM (Yüzde)	59,9	86,3	3,1	57,7
OGM/AGM (Yüzde)	13,5	0	26,2	13,8
AGM (Yüzde)	23,2	13,7	70,6	25,3
DSI (Yüzde)	0,3	0	0	0,3
Diğer (Yüzde)	3,1	0	0	2,8
Toplam (Yüzde)	100	100	100	100
OGM (Yıllık Ortalama Ha)	18.726,54	664,65	51,97	19.443,15
OGM/AGM (Yıllık Ortalama Ha)	4.226,92	0,00	436,12	4.663,05
AGM (Yıllık Ortalama Ha)	15.728,87	228,17	2.544,87	18.501,90
DSI (Yıllık Ortalama Ha)	102,91	0,00	0,00	102,91
Diğer (Yıllık Ortalama Ha)	969,50	970,50	971,50	972,50
Genel Yıllık Ortalama (Ha)	31.259,32	769,95	1.662,65	33.691,92

Kaynak: <http://www.cem.gov.tr/erozyon/AnaSayfa/istatistikler.aspx?sflang=tr>, (31.8.2012) Ağaçlandırma İstatistiklerinden derlenmiştir.

Kurumlar tarafından 65 yıllık dönemde toplam 2,1 milyon ha ağaçlandırma yapılmıştır. Ağaçlandırmaların yüzde 93'ü orman içi ağaçlandırma çalışmasıdır. Özel ağaçlandırmaların toplam ağaçlandırmalar içindeki payı ise yüzde 5 düzeyindedir. OGM tarafından 65 yıllık dönemde her yıl ortalama 20 bin ha farklı tipte ağaçlandırma çalışması gerçekleştirmiştir. Tüm ağaçlandırma çalışmaları dikkate alındığında, OGM'nin yüzde 58 oranında bu çalışmalarda pay sahibi olduğu görülmektedir. Bu kurumu, yaklaşık 30 yıl faaliyet gösteren AGM yüzde 25'lik bir pay ve 18,5 bin ha/yıl ağaçlandırma ortalaması ile izlemektedir.

Tablo 6'da DSİ'nin ağaçlandırma çalışmaları toplam 5,9 bin ha olarak görünmektedir. Ancak, DSİ yatırım programı ve uygulama planlarına göre, Baraj Rezervuarlarının Ağaçlandırılması Projeleri kapsamında, erozyon ve rüsubat kontrolü amaçlı 2003-2010 döneminde toplam 25 bin ha ağaçlandırmanın yapıldığı, aynı kapsamda 2011 yılında 2,5 bin ha, 2012 yılında ise 2,3 bin ha uygulamanın gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Özel ağaçlandırmaların düzeyi ise ortalama 1,6 bin ha/yıl düzeyinde gerçekleşmiştir.

Erozyon tehdidi nedeniyle kaybedilen toprakların yeniden kazanılmasına hizmet eden erozyon kontrol projeleri, hayvancılık için büyük önem taşıyan mera ıslah çalışmaları ormancılık sektörünün ülke ekonomisi ve sosyal hayata katkısının ortaya konulması önemlidir. Başta erozyon kontrol çalışmaları olmak üzere doğal kaynakların rehabilitasyonu çalışmalarını havza bütünlüğü içerisinde ele alan projeler yürütülmektedir. 1992-2011 yılları arasında uygulanan ve Yukarı Fırat Havzalarını kapsayan Doğu Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi, doğal kaynakların rehabilitasyonu yanında kırsal yoksulluğun azaltılmasını da hedeflemiştir. 2005-2012 yılları arasında Kızılırmak ve Yeşilirmak Havzalarında uygulanan "Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi", alt ve üst havzadaki sorunları ve çözüm olanaklarını birlikte ele alarak bir yandan doğal kaynakların geliştirilmesi diğer yandan tarımsal ve hayvansal kaynaklı kirliliğin azaltılması ve su kalitesinin izlenmesi faaliyetlerini uygulamaya koymuştur. Bu projelerden edinilen tecrübelerden faydalanılarak hazırlanan "Çoruh Havzası Rehabilitasyon Projesi"nin 2012 yılında uygulanmasına başlanmıştır. Bu proje kapsamında, doğal kaynakların rehabilitasyonu, geçim kaynaklarının iyileştirilmesi, orman ve korunan alanların fonksiyonel planlaması, küçük ölçekli yenilenebilir enerji sağlanması, İyi Tarım Uygulamaları arazilerinde yatırımların yapılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda; ormanların sürdürülebilir yönetimiyle etkileşim içerisinde bulunan tüm sektörlerin aynı amaç doğrultusunda ve havza ölçeğinde birlikte çalışması sağlanmıştır. Tablo 7'de iyileştirici özelliği önem taşıyan ıslah çalışmalarının genel durumu gösterilmiştir. Üzerinde orman örtüsü bulunan fakat orman olarak tanımlamak için gerekli kapalılık ve nitelikte olmayan alanların iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar "rehabilitasyon" çalışmaları olarak adlandırılmaktadır. Rehabilitasyon çalışmaları, orman varlığı içerisinde bozuk orman payını azaltan bir uygulamadır. Tablo 7'de görüldüğü üzere, 1998 yılından bu yana 1,8 milyon ha arazide iyileştirme (rehabilitasyon) çalışması yapılmıştır. Kurumsal görev tanımı ve sorumlulukların doğal bir sonucu olarak bu çalışmaların yüzde 92'si OGM tarafından yapılmıştır.

65 yıllık dönemde her yıl ortalama 13,5 bin ha sahada erozyon kontrolü çalışması yapılmış ve toplam 871 bin ha büyüklüğündeki bir arazideki toprak kaybı kontrol altına alınmıştır. Bu çalışmaların yaklaşık yarısı AGM tarafından gerçekleştirilmiştir. Mera ıslah çalışmalarında da AGM'nin ciddi bir pay sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Her yıl ortalama 2 bin ha mera alanı ıslah edilerek 2010 yılı sonunda toplam 132 bin ha mera alanında ıslah gerçekleşmiştir.

Tablo 7: 1946-2010 Dönemi Gerçekleştirilen İyileştirme Çalışmaları

Kurumlar	Rehabilitasyon	Erozyon Kontrolü	Mera Islahı	Suni Tensil	Enerji Ormanı Tesisi
OGM (Ha)	1.658.218	199.964	38.921	392.174	468.611
OGM/AGM (Ha)	29.745	239.451	26.550	187.213	141.736
AGM (Ha)	112.431	428.413	66.614	199.815	12.531
DSI (Ha)	0	3.516	0	0	0
Diğer (Ha)	0	0	0	0	0
Toplam (Ha)	1.800.394	871.344	132.085	779.202	622.878
OGM (Yüzde)	92	23	30	50	75
OGM/AGM (Yüzde)	2	27	20	24	23
AGM (Yüzde)	6	50	50	26	2
DSI (Yüzde)	0	0,4	0	0	0
Diğer (Yüzde)	0	0	0	0	0
Toplam (Yüzde)	100	100	100	100	100
OGM (Yıllık Ortalama Ha)	25.511	3.076	598,78	6.033	7.209
OGM/AGM (Yıllık Ortalama Ha)	458	3.684	408,46	2.880	2.180
AGM (Yıllık Ortalama Ha)	3.748	14.280	2.220,47	6.660	418
DSI (Yıllık Ortalama Ha)	0	60	0	0	0
Diğer (Yıllık Ortalama Ha)	0	0	0	0	0
Genel Yıllık Ortalama (Ha)	27.698	13.405,29	2.032	11.988	9.583

Kaynak: <http://www.cem.gov.tr/erozyon/AnaSayfa/istatistikler.aspx?sflang=tr>, (31.8.2012) Ağaçlandırma İstatistiklerinden derlenmiştir.

645 sayılı KHK ile tüm ormancılık uygulamaları ile tüm arazilerde erozyon kontrol çalışması yapma yetkisi OGM'ye verilmiştir. Bu doğrultuda, OGM tarafından daha önce sadece orman sınırları içerisinde ya da orman rejimine alınacak alanlarda erozyon kontrol çalışması yapılırken, OGM yeni düzenleme ile tüm arazilerde erozyon kontrol çalışması yapmakla yetkili bir kurum haline gelmiştir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak 2012 yılı sonuna kadar yaklaşık 120 bin ha erozyona maruz mera alanında vasıf değişikliği yapılarak erozyon kontrol çalışması gerçekleştirilmiştir. 10 bin ha mera alanında ise, vasıf değişikliği yapılmadan sel kontrol maksatlı tedbir alınmıştır. Ülkemizde erozyonla mücadelenin etkin bir şekilde devam ettirilmesi için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ile Orman ve Su İşleri Bakanlığının (OSİB) koordineli çalışmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Tablo 7'de ayrıca suni tensil (gençleştirme) ve enerji ormanı tesisi bilgileri sunulmaktadır. Ormanların tohum ekmek ve fidan dikmek şeklinde ek ormancılık uygulamalarıyla gençleştirilmesi suni tensil olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda yılda ortalama 12 bin ha saha gençleştirilmiş ve 65 yıllık bir sürede toplam 780 bin ha orman daha yüksek artım yapar hale getirilmiştir. Bu çalışmaların yaklaşık yarısı OGM tarafından yapılırken, yaklaşık dörtte biri OGM ve AGM ortak sorumluluğunda gerçekleştirilmiştir.

Ormanlardan özellikle biyo-kütle elde etmek ve enerji için hammadde oluşturmak amacıyla 1978 yılından beri orman kurma çalışmaları yürütülmektedir. Bu amaçla, bugüne kadar toplam 623 bin ha enerji ormanı kurulmuştur. Ortalama 9,6 bin ha/yıl ortalama enerji ormanı tesis edilmiştir. 1978 yılından bu yana geçen süre dikkate alındığında, yıllık enerji ormanı tesis düzeyi 19,5 bin ha seviyesine çıkmaktadır. Bu durum, yıllık ağaçlandırma düzeyleriyle karşılaştırıldığında enerji ormanı tesisine daha fazla ilgi gösterildiğini kanıtlamaktadır.

Yukarıda açıklanan çalışmalara ek olarak farklı nedenlerle korunması gereken orman veya diğer ekosistem parçalarının sürdürülebilir yönetimi de önemli ormancılık çalışmaları arasındadır. Tablo 8'de orman rejimi içerisinde veya ormancılık kurumları tarafından farklı nitelikler altında korumaya alınmış sahaların dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 8'de görüldüğü üzere orman alanlarının yaklaşık yüzde 25'i çeşitli statüler altında korunmaya alınmıştır. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından korunan alanlar tam doğaldan yarı doğala doğru sıralanmış ve korunan alanların idare amaçları belirtilerek; mutlak korunan doğal alanlar, milli parklar, doğal anıtlar, habitat/tür yönetim alanları, peyzaj koruma alanları ve kaynak yönetim alanları şeklinde sınıflanmıştır. Tablo 8'de yer alan statülerden sadece muhafaza ormanları IUCN ölçütlerine uygun bir korunan alandır. Türkiye'nin korunan alan sınıflandırması ile IUCN'in sınıfları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle; Tablo 8'de Ramsar alanı, biyosfer rezervi, dünya miras alanı, vb. korunan alanlar gösterilememiştir. Bununla birlikte; ülkemizde yer alan 5,3 milyon ha ormanın varlık değerini muhafaza etmek, seçenek değerleri ile miras değerlerinin devamlılığını sağlamak ve toprak ve su kaynaklarını korumak üzere odun hammaddesi üretim alanlarından ayrıldığı görülmektedir. Öte yandan, ormanların tohum meşçeresi olma, gen kaynaklarını koruma gibi odun hammaddesi üretimiyle yakın ilintili koruma nedenleri de bulunmaktadır.

Tablo 8: Korunan Alanların Durumu

Statü	Sorumlu	Sayısı	Toplam Alan (Bin Ha)	Orman Alanı (Bin Ha)	Orman Alanı / Korunan Alan Oranı (Yüzde)	Ülke Orman Alanı İçindeki Oranı (Yüzde)
Milli Park	DKMP	40	848	403	48	2
Tabiat Parkı	DKMP	182	81	37	45	0
Tabiatı Koruma Alanı	DKMP	31	64	20	31	0
Tabiat Anıtı	DKMP	106	6	1	13	0
Yaban hayatı Geliştirme Sahası	DKMP	80	1.187	588	50	3
Sulak Alan	DKMP	135	2.341	134	6	1
Muhafaza Ormanı	OGM	54	364	0,2	0	0
Koruma İşletme Sınıfına Ayrılmış Orman	OGM	0	3186	3.186	100	15
Tohum Meşçeresi ve Bahçesi	OGM	551	48	48	100	0
Gen Koruma Ormanı	OGM	239	44	44	100	0
Doğal Sit Alanı	ÇŞB	1.273	1.311	857	65	4
Özel Çevre Koruma Bölgesi	ÇŞB	15	1.335		0	0
Genel Toplam		2.706	1.0815	5.317	49	25

Kaynak: OGM, DKMP tarafından OSİB Bilgi İşlem Daire Başkanlığınca Bakanlık Bölge Müdürlüklerinden derlenmiştir.

DKMP Genel Müdürlüğü, ülkemizdeki tüm biyolojik çeşitlilik ve sulak alanların korunması ile Tablo 8’de gösterilen toplam 4,5 milyon ha korunan alandan (yüzde 42) sorumludur. Bu sahalar IUCN sınıflamasına daha uygun alanlar olup, toplam korunan alanların yüzde 50’si orman niteliğindedir. OGM sorumluluğundaki korunan alan miktarı, Orman Ağaçları ve Tohum Islah Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü’nün sorumluluğundaki tohum ve gen koruma alanlarıyla birlikte, 3,6 milyon ha düzeyine ulaşmaktadır. Bu rakam tüm korunan alanların yüzde 34’ünde OGM’nin doğrudan tasarruf sahibi olduğunu göstermektedir.

Türkiye ormanlarının bulunduğu iklim kuşağı, ormanları oluşturan bitki türlerinin dağılımı, ormanlarla ilişkili toplumsal kesimlerin yoğunluğu ve ilişki şekli orman yangınlarının oluşumuna neden olmaktadır. Ülkemizin özellikle Hatay’dan başlayıp Akdeniz ve Ege sahil bölgelerinden İstanbul’a kadar uzanan kıyı şeriti yangınlar açısından en riskli bölgeyi oluşturmakta ve ormanların yaklaşık yüzde 60’ına karşılık gelen 12,4 milyon

hektarlık orman alanı yangına çok hassas bölgelerde yer almaktadır. Uluslararası ölçüt-
lere göre Türkiye ormanlarının yangın risk haritası yapılmış ve OGM yangınla mücadele
stratejisi bu risk haritasına göre geliştirilmiştir.

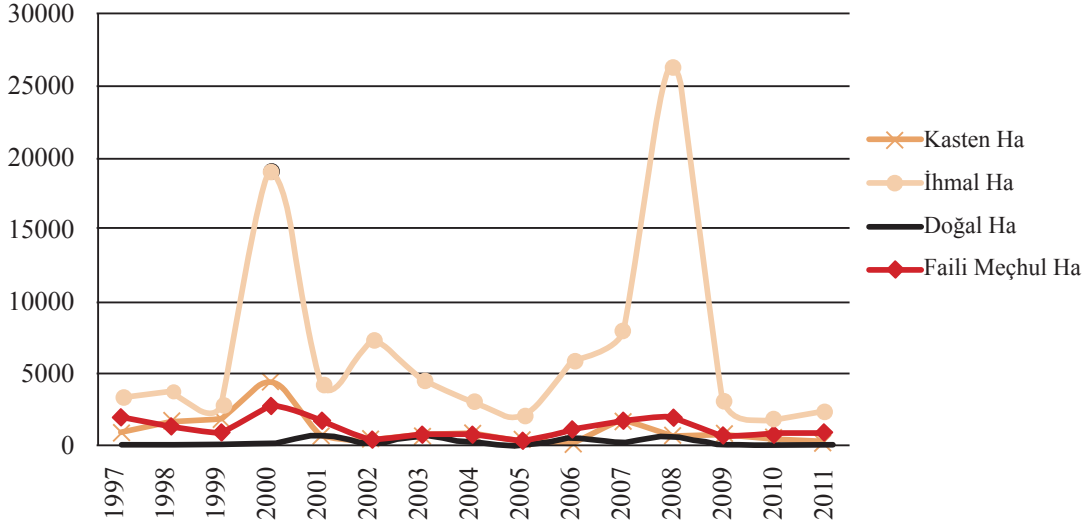
Tablo 9: 1997 - 2011 Yılları Arasındaki Orman Yangınları ve Nedenleri

Yıl	Toplam Yanan Alan (Ha)	Toplam Yangın Sayısı	Yangın Çıkış Nedenleri							
			Kasten		İhmal		Doğal		Faili Meçhul	
			Adet	Ha	Adet	Ha	Adet	Ha	Adet	Ha
1997	6.317	1.339	193	923	696	3.389	78	37	372	1.968
1998	6.764	1.932	249	1.655	1.163	3.713	53	20	467	1.376
1999	5.804	2.075	279	1.926	1.151	2.808	203	126	442	944
2000	26.353	2.353	410	4.417	1.384	19.017	132	167	427	2.752
2001	7.394	2.631	251	651	1.629	4.247	188	735	563	1.761
2002	8.514	1.471	218	509	809	7.287	181	261	263	457
2003	6.644	2.177	258	665	1.317	4.520	120	694	482	765
2004	4.876	1.762	242	748	1.033	3.093	128	233	359	802
2005	2.822	1.530	272	402	867	2.084	140	48	251	288
2006	7.761	2.227	166	206	1.315	5.873	330	543	416	1.139
2007	11.664	2.829	292	1.705	1.642	7.994	407	243	488	1.722
2008	29.749	2.135	377	797	1.018	26.283	330	699	410	1.970
2009	4.679	1.793	231	792	884	3.082	333	105	345	700
2010	3.317	1.861	146	526	861	1.851	281	69	573	871
2011	3.612	1.954	153	283	1.067	2.368	130	39	604	922
Ort.	9.085	2.004	249	1.080	1.122	6.507	202	268	430	1.229

Tablo 9’da 1997-2011 döneminde gerçekleşen yangınların hem sayısı hem tahrip ettiği alan dağılımı yangın çıkış nedenlerine göre gösterilmiştir. Tablo 9’da görüldüğü üzere, bu dönemde her yıl ortalama 2004 adet yangın çıkmış ve bu yangınlar 9 bin ha ormana zarar vermiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planının kapsadığı 2007-2011 döneminde, yıllık yangın sayısının 2.114 adet, ortalama yanan alanın ise 10,6 bin hektar olduğu görülmektedir.

Çıkan yangınların nedenleri ve eğilimleri Şekil 3’te görülmektedir. 1997-2000 yılları arasındaki dönemde çıkan yangınların yüzde 56’sı ihmal nedeniyle çıkmış yangınlardır.

Şekil 3: 1997-2011 Döneminde Çıkan Yangınların Nedenleri ve Eğilimler

2000 ve 2008 yıllarında ihmal nedenli yangınlar hem sayı hem yaktıkları alan bakımından en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Kasten çıkarılan yangınlar (yüzde 13) ile yıldırım vb. doğal nedenlerle çıkan yangınların (yüzde 10) payı birbirine yakındır. Bununla birlikte, her beş yangından biri (yüzde 21) çıkaranı belirsiz (faili meçhul) yangın olarak kayıtlara geçmiştir. İhmal nedenli yangınları azaltmak için yaygın eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmesi önemlidir. Faili meçhul yangınlar konusunda ise, yangın sonrası daha yoğun araştırma inceleme ve tahkikatların yürütülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10’da ülkemiz ve benzer iklim ve bitki özelliklerine sahip ülkelerdeki yangın durumu gösterilmiştir. Yanan toplam alan büyüklüğü hem söndürme çalışmalarının etkinliği hem çıkan yangın sayısı ile ilişkili olmaktadır. Tablo 10’da görüldüğü üzere, yangın sayısı değişmekle birlikte, Türkiye’de çıkan bir yangın başına düşen yanmış alan miktarı azalma eğilimindedir. Aynı iklim kuşağında yer alan Akdeniz ülkelerinde çıkan yangın sayısının genelde Türkiye’den fazla olduğu görülmektedir. Yangın başına düşen alan bakımından sadece Fransa’nın Türkiye’ye yakın bir performans sergilediği, diğer ülkelerde çok daha fazla alanın yandığı tespit edilmektedir.

Tablo 10: Benzer Özelliklere Sahip Bazı Ülkeler ile Türkiye’de Orman Yangınları

Dönemler	Ülke	Yangın Sayısı	Yanan Alan (Ha)	Yangın Başına Yanan Alan (Ha/adet)
1972 - 1981	Türkiye	1.099	16.751	15,24
1982 - 1991	Türkiye	1.422	11.585	8,15
1992 - 2001	Türkiye	2.165	14.098	6,51
2002 - 2011	Türkiye	1.974	8.364	4,24
	Portekiz	23.473	142.080	6,05
	İspanya	16.676	106.183	6,37
	İtalya	6.757	74.250	10,99
	Yunanistan	1.517	36.003	23,73
	Fransa	4.392	19.756	4,50

Yukarıda açıklanan ormancılık çalışmalarına ek olarak, 2007-2011 döneminde yıllık ortalama 555 bin ha/yıl seviyesinde biyolojik, mekanik vb. farklı yöntemlerle orman zararlılarıyla mücadele yapılmıştır. Orman suçları ile mücadele çalışmaları yürütülmüş ve her yıl ortalama 5 bin kesme, 1,5 bin nakliye, 1,1 bin bulundurma, 2,5 bin açma, 2,7 bin işgal, 2,3 bin otlatma, 0,2 bin sarf ve 0,05 bin av suçu olmak üzere orman suçlarıyla ilgili tutanak hazırlanmıştır (OGM, 2012). 1937’den günümüze kadar geçen sürede çeşitli orman suçları için toplam 3,5 milyon adet (ortalama 44 bin adet/yıl) suç tutanağı düzenlenmiştir. Ancak; son 10 yıllık dönem incelendiğinde, yıllık ortalama suç sayısının 20,5 bin adete gerilediği, 2011 yılında ise 12 bin civarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum koruma çalışmalarının etkinliği veya özellikle köyden kente göçle değişen insan ve orman ilişkisindeki iyileşmelerle ilişkilendirilebilir.

2011 yılı verilerine göre yaklaşık 19 milyon hektar alanda kadaströ çalışması tamamlanmış, 12,3 milyon hektar alanın tescili yapılmış ve tapusu alınmıştır. 2007-2011 döneminde her yıl ortalama 1,2 milyon ha büyüklüğünde orman alanının amenajman planı yapılarak faydalanma düzeni kurulmuştur (OGM, 2012).

2007-2011 döneminde yıllık ortalama 30 bin ha ormanın gençleştirildiği, 467 bin ha/yıl düzeyinde orman bakımının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde ortalama 82 bin ha/yıl düzeyinde baltalık orman koruya dönüştürülmüştür. Aynı dönemde ortalama 424 milyon adet/yıl fidan, 670 ton/yıl tohum üretilmiştir (OGM, 2012).

Türkiye, Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi (LRTAP) altında 1985 yılında oluşturulan “Ormanlar Üzerine Hava Kirliliğinin Etkilerinin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi Uluslararası İşbirliği Programı (ICP Forests)” çalışmalarına 2006 yılında katılmış ve bugüne kadar Seviye I programında 602, Seviye II programında ise 12 gözlem alanını kurmuş ve izlemeye başlamıştır.

Mevcutta OGM'ye bağı olarak çalışan ormancılık araştırma enstitülerinde 171 araştırmacı çalışmaktadır. Bu araştırmacıların, Orman ve Su İşleri Bakanlığına Ar-Ge desteği vermeleri gerektiği varsayılarak, ormancılık sektöründe on bin çalışan başına düşen araştırmacı sayısı 38,8 olarak hesaplanmaktadır. Türkiye'nin 2009 yılında on bin çalışan başına düşen araştırmacı sayısı ise 27'dir (TÜBİTAK, 2010). Ormancılık sektörü için hesaplanan on bin çalışan başına düşen araştırmacı sayısı, Türkiye geneli için yüksek, İtalya'nın araştırmacı düzeyine eşit (38), İspanya (64), Almanya (75), Fransa (84) ve Finlandiya (162)'nin ise altında bir durum göstermektedir (Ok, 2012). Toplam araştırmacı sayısının hesaplanmasında; ormancılık ile ilgili fakültelerdeki öğretim üyeleri ile doktora öğrencileri dikkate alındığında, sektörün içerdiği araştırmacı sayısının daha yüksek olacağı görülmektedir.

Benzer durum tamamlanan ormancılık araştırma projeleri alanında da geçerlidir. 1952'de başlayan ormancılık araştırma çalışmalarında 2010 yılına kadar 729 proje tamamlanmıştır (Ok, 2012). Ormancılık Araştırma Enstitülerinde araştırmacıların performanslarını oldukça etkileyen ara ve alt kademe personelin sayısı ve niteliği, projelere ayrılan kaynak, proje alım ve yönetim süreçleri, insan kaynakları yönetimi gibi konularda sıkıntılar olmakla birlikte, en önemli sorunun araştırma uygulama işbirliğinin sağlanamaması ve araştırma bulgularının uygulamaya aktarılamaması olduğu bilinmektedir (Daşdemir, 2012).

2.6. Türkiye Ormancılığında Kapasite Kullanımı

Kapasite, birim zamanda yapılan veya yapılabilecek üretim miktarıyla ilgili bir kavramdır. Teorik kapasite veya maksimum kapasite, normal kapasite, fiili kapasite, aylak (atıl) kapasite, optimum şeklinde nitelenen farklı biçimleri de bulunmaktadır. İltar'e (2007) göre teorik kapasite, bir üretim biriminin mevcut doğal kaynakları, insan olanaklarını, sermaye ve girişim yeteneklerini tamamen ve eksiksiz kullanarak erişebileceği üretim düzeyini ifade etmektedir. Bu tanıma göre, ormancılık sektörünün teorik kapasitesi, bozuk ormanların normal orman haline getirilmesi, ormansız olup ormanlaştırılabilir nitelikteki tüm alanların ağaçlandırılarak, ideal orman yapısına dönüştürülmesiyle erişilebilecek bir düzeydir. Orman varlığı ile ilgili Tablo 1 ve 2 göz önüne alındığında ve odun hammadde üretimi amacıyla bu alanların işletildiği varsayıldığında, teorik kapasitenin hemen hemen yarısının kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Maksimum veya teorik kapasitede çalışmak, hiçbir işletme için geçerli olmamaktadır. Normal bakım ve onarımlar için duraklamaların olması ile üretimin aksaması kaçınılmazdır. Teorik kapasiteden bu duraklamalarla oluşan üretim kayıpları düşüldüğünde erişilen üretim düzeyine normal veya pratik kapasite adı verilmektedir. Ormancılık sektörünün odun üretimine tahsis ettiği ağaçların bakımı, ister istemez üretime ara verdiği dönemler olmaktadır. İşletmeler kapasitelerini sadece üretim birimlerine bakarak kararlaştıramamakta, pazarlama durumunu da dikkate almaktadırlar. Bu nedenle, bazı dönemlerde üretim için koşullar uygun olsa da pazar kısıtları nedeniyle düşük üretim gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte, üretim yöneticisinin, hammadde tedariki, işgücü planlaması vb. alanlarda gerekli organizasyonu yapamayarak neden olduğu üretim kayıpları olabilir. Bahsi geçen haklı veya haksız kayıplar nedeniyle ortaya çıkan üretim düzeyine fiili kapasite adı verilmektedir.

Ormanlık sektöründe bir fiili kapasite söz konusudur. Bu kapasiteyi belirleyebilmek için eta düzeyleri ile üretim programlarının gerçekleşme oranlarını karşılaştırmak gereklidir. Eta kesilmesine karar verilen odun hammaddesi düzeyini göstermektedir ve pazar koşulları dikkate alınarak belirlenmektedir. Tablo 3'ten görüldüğü gibi, Türkiye ormanlarının artım düzeyleri, bir başka deyişle normal kapasitesinin sınırları, 2005 yılında 36 milyon m³ düzeyindeyken, 2010 yılında 40 milyon m³ seviyesine yükselmiştir. Buna karşılık, 2012 yılı için öngörülen eta miktarı baltalık ve koru ormanlarında yaklaşık olarak 19 milyon m³'dür. 2012 yılında fiili kapasitenin normal kapasitenin yüzde 47,5'i seviyesinde olması kararlaştırılmıştır. Tablo 5 ile ilgili açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, OGM bazen programladığı üretimin üstünde bazen altında üretim gerçekleştirmektedir. 1980 - 2011 yılları arasındaki dönem incelendiğinde, endüstriyel ve yakacak odunların tamamının üretiminde, gerçekleştirme oranları ortalamasının yüzde 99 olarak elde edilebildiği, dolayısıyla programlanan üretimin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Normal kapasite ile fiili kapasite arasındaki farka, "atıl" veya "aylak kapasite" ismi verilmektedir. Programlanan hedefleri gerçekleştirme oranı dikkate alındığında, ormancılığın odun üretim çalışmalarıyla ilgili aylak veya atıl bir kapasitenin olduğu düşünülmektedir. Buna karşılık, ilk bakışta artımın etaya dönüşmeyen kısmı aylak kapasite olarak nitelendirilebilir. Fakat ormancılığın teknik ve biyolojik boyutları bu tür bir nitelendirmeye imkan vermemektedir. Bilindiği gibi, ağaç ormancılığında hem ürün hem üretici birim hem de sermayedir. Artım aslında tüm ağaçlarda gerçekleşmekte, fakat bazı ağaçlar toplam artıma karşılık kabul edilerek kesilmektedir. Bırakılan ağaçlar (alınmayan artım) ise büyümeye ve yeni artımlar üretmeye devam etmektedir. Üstelik yaş sınıfları bozuk, çap kademelerindeki ağaç sayıları eksik olduğu için bozuk olan ormanların iyileştirilmesi, artımın bir kısmını bu eksikliği kapatmak üzere ormanda bırakmakla mümkündür. Bu nedenle, artımdan etaya dönüşmeyen her metreküpü aylak kapasite içerisine almamak, sadece satış kısıtları nedeniyle ormanda bırakılanları atıl olarak tanımlamak gerekmektedir.

Kapasite terimi yanında kapasite kullanım oranından bahsetmek faydalı olacaktır. Fiili kapasitenin normal kapasiteye oranlanmasıyla hesaplanan kapasite kullanım oranı, işletmenin veya sektörün, olanaklarından ne oranda faydalandığını ortaya koyması açısından önemlidir. Bu kapsamda ormancılık sektörünü değerlendirmek için farklı kapasite terimlerini dikkate alarak ve yukarıda yapılan açıklamaların ışığında hareket etmek gereklidir. Bu çerçevede, kapsamlı bir değerlendirme yapmak için amenajman plan süresi dolup, yeni plan hazırlanamayan ormanların kapasitesini satılamayacağı, stok oluşacağı düşüncesiyle kesilmekten vazgeçilen artım miktarını, her yıl programlanan ve gerçekleşen üretim düzeyleri arasındaki farkı, kesilen odun hammaddesinden pazara ulaşabilenlerin oranını birlikte ele almak gereklidir. Amenajman planı yenileme çalışmalarında mevcutta bir sıkıntı bulunmamakla birlikte, stok yönetimi, üretim - hasat kayıpları konularında iyileştirmeler yapmak olanaklıdır.

Yukarıdaki açıklamalar ormancılığın odun üretimini kapsamaktadır ve diğer üretim alanları için geçerli kabul edilmemesi gereklidir. Örneğin, odun dışı orman ürünleri üretimiyle ilgili kapasiteyi tanımlayabilecek araştırmaların yetersiz olduğu söylenebilir.

Doğa koruma ve milli parklar ile rekreasyonel alanlarda da kapasite konusunda aynı durum geçerliliğini korumaktadır. Bu alanların korunma değerleri ile ekosistem ilişkilerinin ayrıntılı analiz edilerek ortaya konmuş taşıma kapasiteleri tam belirlenmediği için ziyaretçi sayıları ile alanı karşılaştıran kapasite analizleri yapmak çok anlamlı bulunmamaktadır.

Kapasite kullanımının orman endüstrisi açısından da incelenmesi yararlı olacaktır. 2010 yılında tüm orman ürünleri sanayi için kapasite kullanım oranı yüzde 80,6 olarak belirlenmiştir. Üretim düzeyi ile (6,6 milyon m³) kurulu kapasitesi karşılaştırıldığında (8 milyon m³), levha ürünleri kapasite kullanım oranının yüzde 83 civarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu alanda pazar, teknoloji, rekabet gücü ve hammadde kısıtları nedeniyle bir atıl kapasitenin oluştuğu görülmektedir. Kaplama üretiminde de bir atıl kapasite söz konusudur. Kereste üretim kolunda kapasite kullanım oranının düşük çıkması beklenmektedir. Küçük ve ortak ölçekli üretim kolunda pazar kısıtları mevcut kapasiteyi olumsuz etkilemektedir. Masif parke üretiminde de pazardaki gerilemeye bağlı olarak, kurulu kapasitenin düşüş eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu nedenle orman endüstrisinde özellikle pazar ile uyumlu bir kapasite belirleme sorunu bulunmaktadır.

2.7. Ormancılık Sektörünün İstihdama Katkısı ve Kaynak Aktarımı

Bir sektörün doğrudan ve dolaylı olarak yarattığı istihdam düzeyi, ülke ekonomisine ve sosyal hayatına yaptığı katkının önemli bir göstergesidir. Ormancılık, nitelsiz işgücüne kolay bir şekilde, ileri eğitimler gerektirmeden ve yüksek sermaye birikimlerine ihtiyaç duymaksızın iş yaratabilme, üstelik bu işi ülkenin her yerinde sunabilme özelliğine sahiptir.

Sektörün önemli bir aktörü olan OGM'nin istihdam düzeyindeki değişimini gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 11: OGM'nin Doğrudan İstihdam Durumu

Yıl	Memur	Sürekli İşçi	Geçici İşçi	Diğer Personel	Toplam
2003	17.469	2.377	17.997	0	37.843
2004	15.558	2.214	17.885	0	35.657
2005	14.431	2.073	16.900	0	33.404
2006	14.289	2.072	15.697	0	32.058
2007	15.014	14.117	2.980	873	32.984
2008	14.623	13.812	3.489	868	32.792
2009	14.910	13.682	3.201	868	32.661
2010	15.024	13.409	5.356	851	34.640
2011	17.499	15.884	5.292	692	39.367
Ortalama	15.424	8.849	9.866	461	34.601

Kaynak: OGM, 2009c; OGM, 2012.

2003 ile 2011 yılları arasındaki dönem dikkate alındığında maaş ve ücret karşılığı çalışan sayısının toplam 34.601 kişi olduğu, sürekli işçi sayısının ise özellikle 2007 yılından sonra arttığı görülmektedir. Tablo 11’de OGM’nin orman ürünleri üretim ve taşıma işleri ile ağaçlandırma faaliyetlerinde ve İş Kanunu kapsamı dışında birim fiyat usulüne göre hizmet alımı ile çalıştırdığı kişiler yer almamaktadır.

2011 yılı OGM Üretim İşçiliği ve Dikili Satış Bilgi Cetvellerinden elde edilen bilgilere göre; bu kurumun 2.109 Tarımsal Kalkınma Kooperatifine üye 113.500 kişiye ve kooperatif üyesi olmayan 40.880 kişiye iş verdiği görülmektedir. Diğer yandan, orman endüstrisi gibi OGM’nin ürettiği hammaddeyi kullanan sektörlerde oluşan kapasitesiyle ilişkili bir istihdam da bulunmaktadır.

Ayrıca, OGM tarafından yürütülen köylüleri destekleyici kredi dağıtım çalışmaları işgücü ve diğer ekonomik etkileri nedeniyle önemsemek gereklidir. Bu kapsamda OGM tarafından hem köylülere ferdi kredi dağıtılmakta hem de kurdukları kooperatiflere destekleme kredileri verilmektedir. Tablo 12’de bu kredilerin 2011 yılı değerleriyle, yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 12: 2011 Fiyatlarıyla Orman Köylülerini Destekleme Kredilerinin Dağılımı

Kredi Türü	Birim	1974 - 2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ferdî Krediler	Adet	292.000	17.629	22.921	22.680	27.205	21.665
	Tutar, Milyon TL	1.386	47	44	45	53	64
Kooperatif Kredileri	Adet	991	13	3	10	13	10
	Tutar, Milyon TL	298,4	1,7	0,5	1,9	1,8	2,4

Kaynak: OGM, 2012.

Köylüler aldıkları bu krediler ile ormana, tarıma veya el sanatlarına dayalı üretimler yapmakta, kendilerine ve yakın çevrelerine iş yaratmaktadırlar. 2011 yılı verilerine göre, bu kapsamda toplam 25 bin adam/yıl düzeyinde istihdam sağlanmıştır (OGM, 2012).

Diğer yandan, ormancılık örgütleri orman köylülerini sadece iş ve kredi vererek desteklememektedirler. Bunun yanında çeşitli kurumlara ve orman köylülerine yapılan indirimli satışlarla kaynak aktarımı da söz konusudur. Son yıllarda çeşitli kurumlara yapılan indirimli satışların payı azalmasına rağmen orman köylülerine yapılan indirimli satışlar hala önem düzeyini korumaktadır (Daşdemir, 2011). OGM, 6831 sayılı Orman Kanununun 31., 32., 33. ve 34. maddelerinde açıklanan haklar nedeniyle piyasa kurallarından istisna ve ayrıcalıklı olarak orman köylülerine odun hammaddesi sağlamaktadır. 2006 yılında orman köylülerine bu kapsamda sağlanan odun hammaddesi nedeniyle OGM’nin yaklaşık 100 milyon ABD Doları değerinde bir sübvansiyon uyguladığı saptanmıştır (Güneş ve Ok, 2010). 2011 yılında ise 115 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2012

yılında üretim faaliyetleri, yasal haklar, indirimli satışlar ve diğer faaliyetler için toplam 1 milyar 279 milyon TL katkı yapılmıştır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığının da istihdama doğrudan ve dolaylı katkısı bulunmaktadır. OSİB merkez ve taşra teşkilatlarında 4.537 kadrolu, 158 geçici personel (4/C) olmak üzere toplam 4.695 personel görev yapmaktadır. Bu personelden 1.983 adedi kadrolu işçi olarak çalışırken, 1.669'u genel idare hizmetleri, 764'ü teknik hizmetler ve 121 adedinin yardımcı ve sağlık hizmetleri alanında çalıştığı görülmektedir (Orman ve Su, 2012).

2008 - 2012 döneminde ağaçlandırma ve erozyon kontrolü seferberliği kapsamında 2,3 milyon ha alanda ağaçlandırma ve rehabilitasyon faaliyetleri gerçekleştirilmiş, her yıl kırsal kesimdeki yaşayan 300 bin kişiye 6 ay süre ile iş sağlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2012). Yukarıda açıklanan istihdam özelliklerinin bir sonucu olarak, ülkemizde ormancılık genel kabulün aksine emek-yoğun bir sektör olup, istihdam çarpanı 0,291 olarak alınmakta ve yıllık ortalama 15 milyon adam-gün istihdam imkânı sağladığı kabul edilmektedir (OGM, 2012).

2.8. Türk Ormancılık Sektörünün Makroekonomik Yeri

Ormancılık sektörünün ülke ekonomisi içerisindeki yerini ve işlevini doğru analiz edebilmek için diğer sektörler ile bağlantılarının bilinmesi önemlidir. Ormancılık sektörünün doğrudan geri ve ileri bağlantı değerleri ve 59 sektörlü ulusal girdi-çıkıtı modeli içindeki sıralaması Tablo 13'te gösterilmektedir. Ormancılık sektörünün doğrudan geri bağlantıları çok düşüktür. Bir başka deyişle, üretimini gerçekleştirmek için çıktılarına ihtiyaç duyduğu sektörlerle bağımlılığı azdır. Sektör bu açıdan 59 sektör içinde ancak 55. sırada yer almıştır. Buna göre, ormancılık sektörünün 1 TL değerinde bir çıktı üretebilmesi için diğer sektörlerden yaklaşık 13 kuruşluk doğrudan girdi alması gerektiği görülmektedir.

Tablo 13: Ormancılık, Tomrukçuluk Ve İlgili Hizmet Faaliyetleri Sektör Bağlantıları, (2002)

Bağlantı Şekli	Değer	Sıra	Ekonomi geneli
Geri bağlantı	0.1270	55	0.4518
İleri bağlantı	0.5946	27	0.4518

Sektörün ileri bağlantılarına, diğer bir deyişle üretim çıktılarına girdi olarak ihtiyaç duyan sektörler açısından bakıldığında; çok farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Doğrudan ileri bağlantı açısından ormancılık sektörü, ülke ekonomisini oluşturan tüm sektörlerin ortalamasının üzerinde bir sıraya sahiptir ve 59 sektör içinde 27. sırada yer almaktadır. Ormancılık sektörünün 1 TL'lik çıktısının yaklaşık 60 kuruşluk kısmını diğer sektörler ara girdi olarak verdiği görülmektedir. Sektörün ileri-geri bağlantı sıraları kadar bağlantılı sektörlerin dağılımları da önemlidir.

Tablo 14: Ormanlık Sektörünün Bağlantılı Olduğu Başlıca Sektörler, (2002)²

Doğrudan Geri Bağlantılı Sektörler		Doğrudan İleri Bağlantılı Sektörler	
Sektörün adı	Oran	Sektörün adı	Oran
Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0.03	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	0.25
Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı; motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	0.02	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	0.14
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0.01	Oteller ve lokantalar	0.04
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0.01	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0.03
Kara taşımacılığı ve boru hattıyla taşımacılık	0.01	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan perakende ticaret, kişisel ve ev eşyalarının tamiri	0.02
Ormanlık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri	0.00	Maden kömürü, linyit ve turba çıkarımı	0.01
		Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat	0.01
		Gayrimenkul faaliyetleri	0.01
		Ormanlık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri	0.00
Ormanlık sektörünün genel doğrudan geri bağlantı oranı	0.13	Ormanlık sektörünün genel doğrudan ileri bağlantı oranı	0.60

Tablo 14'te görüldüğü üzere, ormanlık sektöründe oluşturulan üretim artışı, öncelikle ağaç işleyen endüstri kurumlarında, ardından kağıt ve kağıt ürünleri endüstrisinde üretim artışları yaratmaktadır. Ancak, ülke kağıt üretiminin ithal selüloza dayalı bir üretime dönüşmesinin bir sonucu olarak Tablo 14'teki sıra ve değerlerin bugün büyük olasılıkla değiştiği düşünülebilir.

Ülkemizde ormanlık, kalkınma planlarına göre tarım sektörü içinde alt sektör olarak yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun birincil ve ikincil orman ürünlerinin ve hizmetlerinin bilançolara yansıyan parasal değerlerine göre; ormanlık sektörünün GSMH katkısı yüzde 0,8'dir³. Ancak, diğer sektörlerle bedelsiz veya düşük bedelle verilen girdilerden doğan sübvansiyonlar dikkate alındığında bu payın daha yüksek olabileceği değerlendirilmektedir. Bilançolara yansımayan ot, yaprak, su, bal, reçine vb. odun dışı

2 Tablo 13 ve 14'teki bağlantı değerleri TÜİK'in en güncel yayımı olan 2002 yılına ait 59 sektörlü üründen ürüne simetrik girdi-çıkıtı tablolarına dayalı olarak Yrd. Doç. Dr. Bekir Kayacan tarafından hesaplanmıştır.

3 FAO 2011'e göre 0,7'dir.

ürünler (OGM, 2012) ile çoğu kez değeri para ile ölçülemeyen doğal yaşamı ve biyolojik çeşitliliği koruma, karbon tutma, su rejimini düzenleme, erozyonu önleme, toplum sağlığına olumlu etki, iklim düzenleme, rekreasyonel hizmet gibi orman ürünlerinin sunduğu kolektif faydalar da dikkate alındığında ormancılık sektörünün milli gelire gerçek katkısının artacağı düşünülmektedir. Bartın ilinde örneğin, yukarıda ifade edilen katkılar dikkate alınarak yapılan bir hesaplama göre ormancılık sektörünün il ekonomisine katkısı yüzde 4,8 bulunmuştur (Daşdemir ve Seğmen, 2009).

2.9. Türkiye Orman Endüstrisinde Gelişmeler

Ana hammadde olarak ahşabı veya diğer orman ürünlerini kullanan, bu ürünlerin şeklini değiştirerek faydalılık derecesini artıran kişi ve kurumların etkinliği, hem ülke ekonomisi hem de ormanların sürekliliği ile yakından ilgilidir. Bu nedenle, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında “Ormancılık ve Orman Ürünleri Sanayi” ÖİK’si oluşturulmuştur. Yedinci Kalkınma Planı döneminde ise oluşturulan “Orman Ürünleri Sanayi” ÖİK’si “ormandan elde edilen odun hammaddesini veya ürünlerini mekanik ve/veya kimyasal işlemlerle yapısını değiştirmeden veya değiştirerek mamul veya yarı mamul olarak diğer sanayilere hammadde üreten entegre bir sanayidir” şeklinde tanımlamıştır (DPT, 1994). Bu tanımdan görüldüğü üzere, çoğunlukla son tüketiciye hitap eden mobilya benzeri mamul ürünler, orman ürünleri endüstrisi dışında kabul edilmiştir. Bu yaklaşıma uyan bir anlayışla, Onuncu Kalkınma Planı için kurulan ÖİK ve çalışma grupları arasında mobilya ayrı bir sektör olarak yer almaktadır. Fakat orman endüstrisinin tanımı içerisinde yer alarak önemli katma değerler üreten, ileri bağlantılarıyla diğer sektörler için önem arz eden, kereste, levha ürünleri vb. orman endüstrisinin önemli bileşenleri Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK çalışmaları kapsamında ele alınmıştır. Bu kapsamda, orman ürünleri endüstrisinin irdelenmesi faydalı olacaktır.

Lif ve yonga levha sanayii: 1985-2000 yılları arasında düşük bir hızda artan levha ürünleri sanayi üretim kapasitesi, 2000 yılından sonra hızla artan bir döneme girmiştir. TOBB, Türkiye Orman Ürünleri Sanayi Meclisi kayıtlarına göre bu alanda 40 işyeri bulunmakta ve 2000 kişi işlendirilmektedir. Lif levha sanayinin 2002-2011 döneminde üretim kapasitesi yüzde 545 artarak 4,9 milyon m³'e ulaşmıştır. Yonga levha sanayi ise aynı dönemde yüzde 142 oranında büyüyerek 5,8 milyon m³ üretim kapasitesine erişmiştir. Türkiye 7,5 milyon m³/yıl düzeyindeki fiili üretimi ile lif levha üretiminde Avrupa'da ikinci, yonga levha üretiminde ise dördüncü sıradadır.

İnce ve düşük değerdeki endüstriyel odun satışları için son derece önemli olan bu sanayi dalının artan hammadde ihtiyacını karşılayabilmek için OGM, lif-yonga odunu üretimini 2002-2011 döneminde 2,6 katına çıkarmıştır. Lif ve yonga levha sanayinin toplam hammadde tüketimi 12 milyon m³ civarında olup, bunun yüzde 70'ine yakını doğrudan veya dolaylı olarak ülke ormanlarından sağlanmaktadır. Bu üretim için gerekli hammaddenin yüzde 60'ı OGM satışlarından, yüzde 24'ü ithalat ile diğer ülkelerden, yüzde 8'i atık materyalin kullanımından ve yüzde 8'i özel sektörden (kavak alanları ve tapulu kesim vs.) sağlanmaktadır.

Kontrplak ve kaplama sanayii: Ülkemizde kontrplak ve mobilya için formulu ahşap parça üreten 55 adet işletme mevcuttur. Bunun 25 adedi orta ölçekli olup, kontrplak üretim alanında toplam çalışan sayısı 2.700 kişidir. Toplam üretim kapasitesi 350 bin m³ civarında olmasına karşılık düşük kapasiteyle çalışmaktadır ve son yıllarda büyüme kaydedememiştir. Geçmiş yıllarda Uzak Doğu başta olmak üzere çeşitli ülkelerden yapılan ucuz ithalat nedeni ile sektörde zorluklar yaşanmıştır. Ancak, anti-damping kapsamında 2010 yılında başlanan, bedeli ne olursa olsun ithal kontrplağın m³'ü başına 1.100 ABD Doları üzerinden KDV uygulaması ile dış rakipler karşısında bir üstünlük yakalanmıştır.

Kaplama üreten işletme sayısı ise 47 olup 110 bin m³ üretim kapasitesi mevcuttur. 1095 kişi kaplama alanında istihdam edilmektedir. Yüksek kalitede tomruk kullanan bu iki sanayi ağırlıklı olarak ithal hammadde ile çalışmaktadır. Bu sanayi dalı kalın ve budaksız tomruklara ihtiyaç duymaktadır. İstenen nitelikte tomruğun arzını kısa vadede artırmak ancak var olan ormanların ürün çeşitlerine ayrımı aşamasında gösterilecek öneme ve sınırlı düzeyde sağlanabilir. Türkiye orman varlığının niteliği dikkate alındığında kullanılmayan çok büyük üretim kapasitelerinden söz etmek güçtür. Bununla birlikte kaplama ve kontrplak sanayine yapılan satışların artırılması, OGM için olumlu gelişmelerdir. Bu sanayi, üretim artıklarını genelde kendi sistemlerini ısıtmak için kullanmaktadır.

Kereste imalat sanayii: Kereste imalat sanayinin 1993-2011 dönemi gelişimi incelendiğinde, üretimin çok yavaş bir biçimde arttığı görülmektedir. Tüketim ise üretime göre biraz daha hızlı yükselmiştir. Bu üretim kolu çok sayıda küçük işletmelerden oluşmaktadır. Ülkede 7.013 hızar-şerit atölyesi bulunmaktadır. Kereste ve parke üreten işyeri sayısı ise 3.469 olup toplam 15.405 kişi bu alanda istihdam edilmektedir. Üreticiler ulusal düzeyde örgütlenememiş, yeni ürünler geliştirememiş ve pazarlama çalışmalarını iyileştirememiştir. Bu alt sektörün gelişim sorunları arasında ikame mallarının hızlı gelişimi ve kerestelik tomrukta uygulanmakta olan yüzde 27 civarındaki vergi ve fonların da payı büyüktür. OGM açısından durum değerlendirildiğinde, özellikle ithal ürünlerde uygulanmayan tellâliye ve fonların yüzde 10 civarında ek bir maliyet getirerek OGM satışlarını olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle büyük firmalar ağırlıklı olarak ithal tomruk kullanmaktadır. Türkiye kereste ithalatı hızla artarken ihracatı düşmektedir.

Kereste sanayini ülke konut politikalarıyla birlikte ele alınması faydalı olacaktır. TOKİ'nin uyguladığı inşaat ve tedarik tercihleri kereste pazarındaki daralmanın nedeni olarak gösterilmektedir. İnşaat tasarımlarında her geçen gün daha az ahşap ürünlere yer verilmesi, kullanılan ahşap ürünlerin yerel tedarikçiler yerine büyük ölçekli ve çoklukla ithal kereste üreticilerinden sağlanması, küçük müteahhitlik firmalarının TOKİ ile rekabet edemeyip piyasadan çekilmesi, kereste üreticilerini ve OGM tomruk satışlarını olumsuz etkilenmiştir.

Palet, ambalaj ve parke sanayii: Tomruktan kereste üretim sürecinin bir parçası olarak düşünülebilecek ambalaj ve palet sanayiinin talebi, türev talep özelliği göstermektedir. Ülke sanayisinin büyümesi ve ihracatının artması palet ve ambalaj talebini de artırmaktadır. Meyve, sebze ve balık için ambalaj talebi ise ikame malzemelerin yaygınlaşması nedeniyle ciddi bir düşüş göstermiştir. Hâlihazırda 637 işletme ısıtım işlem belgesi almış

olup, bu palet üreticilerinin 1,5 milyon m³ civarında odun talebi bulunmaktadır. Kereste üretimi için kısa kabul edilebilecek kalın çaplı odun hammaddesi özellikle parkecilik alanında kullanılmıştır. Bu alanda geliştirilen yeni teknikler, laminat parke olarak adlandırılan yeni ürünleri ortaya çıkarmıştır. Daha düşük değerli ahşap malzemeler veya levha ürünlerinin birlikte kullanımı ile ortaya çıkarılan laminat parkeler, masif parke pazarını oldukça daraltmış, üretim kolunu zayıflatmıştır.

Biyoenerji veya artıkların değerlendirilmesi konusunu da orman endüstrisinin gelişen bir kolu olarak görmek gereklidir. Kereste imalat sanayinin ve kaplama endüstrisinin artıkları briket veya mangal kömürü imalatında, işletmelerin kendi ısı ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmakta ya da levha sanayi başta olmak üzere çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere satılarak verimlilik artırılmaya çalışılmaktadır. Artıkların tamamının değişik şekillerde değerlendirilmesi ve küçük işletmelerin bile kendi artıklarından briket ve mangal kömürü gibi ürünleri üretmesi olumlu gelişmelerdir. Ancak bu alanın ıslah edilmesi ve yaygınlaştırılması gereken bir üretim alanı olarak görülmektedir.

Sürdürülebilir orman yönetimi açısından taşıdığı önem nedeniyle mobilya alanındaki gelişmelerin izlenmesi faydalı olacaktır. Katma değeri daha yüksek olan ahşap mobilya dış ticaretinde Türkiye net ihracatçı durumundadır. Son on iki yılda mobilya ihracatı hızla artarak ithalatı geçmiştir. 2000 yılında ahşap mobilya ihracatının ithalatı karşılama oranı yüzde 84 iken 2011 yılında ihracat ithalatın 2,7 katına çıkmıştır. Bu alanda yaşanan gelişimler, önce orman endüstrisini ardından da ülke orman yönetimini uyarıcı etkiler yaratabilecek önemdedir.

2.10. Dünya Ormancılığında Genel Durum

Dünyada toplam orman alanı 4,03 milyar ha genişliğindedir. Bu ormanların en büyük bölümü yüzde 25'lik bir pay ile Avrupa kıtasındadır. Bu kıtayı Güney Amerika (yüzde 22) ile Kuzey Amerika (yüzde 18) izlemektedir. Afrika ormanları dünya orman alanının yüzde 16,72'sine karşılık gelirken, Asya yüzde 15 oranında bir paya sahiptir (FAO, 2011). Orman varlığı ve orman ürünleri ticaretindeki etkileri dikkate alınarak seçilmiş bazı ülkelerin orman alanları ile dünya orman varlığı içerisindeki payları Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Bazı Ülkelerin Orman Alanı ve Orman Ürünleri Ticaretindeki Yeri

Orman Varlığı			İhracatçı Ülkeler			İthalatçı Ülkeler		
Ülkeler	Bin ha	Yüzde	Ülkeler	Milyon ABD Doları	Yüzde	Ülkeler	Milyon ABD Doları	Yüzde
Rusya F.	808.790	22,47	ABD	24.000	10,70	Çin	31.364	13,79
Brezilya	477.698	12,09	Kanada	21.387	9,54	ABD	20.145	8,86
Kanada	310.134	7,85	Almanya	20.468	9,13	Almanya	17.944	7,89
Amerika	303.089	7,67	İsveç	15.483	6,90	Japonya	11.869	5,22
Çin	197.290	4,99	Finlandiya	13.161	5,87	İtalya	10.839	4,77
Avustralya	163.678	4,14	Çin	10.659	4,75	İngiltere	10.452	4,60
Kongo C.	133.610	3,38	Rusya F.	9.214	4,11	Fransa	9.830	4,32
Endonezya	88.495	2,24	Brezilya	7.591	3,38	Belçika	6.368	2,80
Peru	68.742	1,74	Fransa	7.524	3,35	Hollanda	6.254	2,75
Angola	59.104	1,50	Avusturya	6.991	3,12	G. Kore	5.304	2,33
Hindistan	67.701	1,71	Endonezya	6.964	3,11	Meksika	4.956	2,18
Meksika	64.238	1,63	Belçika	5.902	2,63	Kanada	4.929	2,17
Bolivya	58.740	1,49	İtalya	5.461	2,44	İspanya	4.878	2,14
Kolombiya	60.728	1,54	Şili	4.425	1,97	Polonya	4.209	1,85
Venezüella	47.713	1,21	Hollanda	4.347	1,94	Avusturya	4.061	1,79
Türkiye	11.334	0,28	Türkiye	573	0,26	Türkiye	3.256	1,43
Dünya	4.033.060	100	Dünya	224.273	100	Dünya	227.426	100

Kaynak: İter ve Ok, 2012.

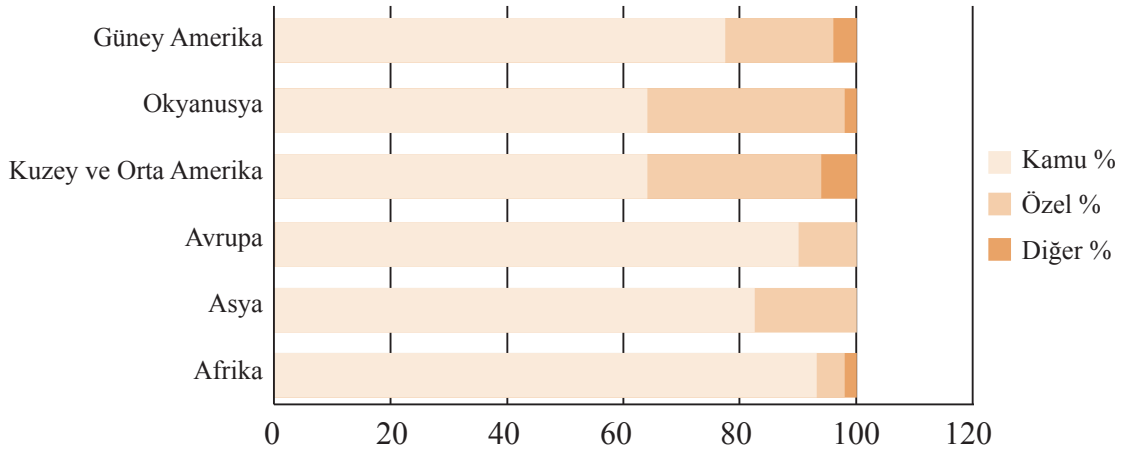
Tablo 15’te görüldüğü üzere Rusya en büyük orman alanına sahiptir. Rusya ormanları tüm dünya ormanlarının yüzde 22’sini oluşturmaktadır. Rusya, Türkiye orman ürünleri ticareti açısından hem tedarik kaynağı hem olası bir rakip olarak önemli bir ülkedir. Orman varlığı açısından Rusya’yı Brezilya, Kanada ve ABD izlemektedir. Tablo 15’in ilk üç sütununda dünya orman varlığında yüzde 1’in üzerinde pay alan ülkelere ait istatistikler gösterilmiştir. Bu ülkelerden, Brezilya henüz orman ürünleri endüstrisinde önemli bir üretici haline gelememiş, ABD ve Kanada bu üstünlüklerini endüstriye yansıtabilmişlerdir. Çin son on yıl içerisinde hem orman varlığı hem orman ürünleri endüstrisinde önemli atılımlar gerçekleştirmiş bir ülke olarak dikkat çekmektedir.

Çin yıllık 1,5 milyon hektarı bulan ağaçlandırmalar ile orman varlığını hızla artırmakta ve tüketiminin gerektirdiği üretime erişmeye çalışmaktadır. Buna karşılık, Kongo Cumhuriyeti, Peru, Angola, Bolivya gibi ülkeler dünya ormanları içerisinde önemli paylara (ortalama yüzde 3) sahipken, orman ürünleri ticaretinde adı geçmeyen ülkeler olarak

dikkat çekmektedir. Hollanda, Belçika, İtalya gibi yoksul sayılabilecek ölçüde az ormana sahip ülkeler, yüksek ithalatları ile yüksek ihracatlar yapabilmeyi başarmış gözükmektedir.

Ormanların üretiminin sadece odun hammaddesi olarak kabul edilmemesi, insanların ortak gereksinimleri olan ekosistem hizmetleri ile yakın ilgisi orman mülkiyeti konusunu da tartışılır hale getirmiştir. Bugün dünyada orman mülkiyetinin farklılık göstermesinin tarihi ve ideolojik nedenleri olduğu kesindir. Ancak, ormanlarda kamu mülkiyeti ve denetimi konusunda baskın bir anlayış bulunmaktadır.

Şekil 4: Dünya Ormanlarında Mülkiyet Dağılımı

Kaynak: FAO, 2010.

Şekil 4'te kıtalara göre orman mülkiyet dağılımı gösterilmiştir. Görüldüğü gibi hemen her kıtada ormanların kamu tarafından sahiplenildiği bir durum karşımıza çıkmaktadır. Tarihi çok uzun yıllara ulaşmayan Amerika ve Okyanusya'da özel orman payı diğer kıtalara göre daha yüksektir. Diğer yandan ormanın mülkiyeti kadar ormanların işletilmesi ve yönetilmesi de önem taşımaktadır. Kamu ormanlarının yönetim biçimlerinin kıtalara göre dağılımına bakıldığında; Kuzey ve Orta Amerika'da olduğu gibi kamu ormanları genellikle kamu idarelerince yönetilmektedir. Söz konusu bölgelerde hiçbir özel veya kamu tüzel kişiliğine yönetimi devredilmiş orman bulunmamaktadır. Bununla birlikte; Okyanusya'da ise kamu ormanlarının yarıya yakınının yönetimi özel şirketlere devredilmiştir. Güney Amerika'da ise kamu yönetimi çoğunluktadır fakat yönetimi topluluklara devredilen önemli bir orman alanı bulunmaktadır.

2.11. Dokuzuncu Plan Döneminin Değerlendirilmesi

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında, ormanların ekosistem yaklaşımı dahilinde devamlılık, çok amaçlı yararlanma, katılımcılık, uzmanlaşma, biyolojik çeşitlilik ile su ve yaban hayatının korunması ve toplumsal istikrarın geliştirilmesi ilkeleri doğrultusunda başta yangınlar ve zararlılar olmak üzere çeşitli faktörlere karşı etkin şekilde korunması, koruma-kullanma dengesi, biyolojik çeşitlilik, gen kaynakları, orman sağlığı, odun dışı ürün ve hizmetler ile ekoturizmin geliştirilmesi, çok amaçlı ve verimli şekilde yönetilmesi amaçlanmıştır. Planda ayrıca, çölleşme ve toplum sağlığı dikkate alınarak havza bazında endüstriyel ve toprak muhafaza ağaçlandırmaları, rehabilitasyon çalışmaları, kent ormancılığı, tarımsal ormancılıkla arazilerin daha iyi değerlendirilmesi, özel ağaçlandırmaların geliştirilmesi ve toplumun bilinçlendirilmesine vurgu yapılmıştır.

Bu hedefler doğrultusunda Dokuzuncu Plan dönemi irdelendiğinde, Türkiye'nin orman alanının, dikili servetinin ve cari artımının arttığı, kuruluş yapılarına göre orman dağılımı ve odun hammaddesi üretim düzeyinin iyileştiği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, Dokuzuncu Plan dönemi içerisinde ormancılık sektöründe yaşanan önemli değişimlerden biri baltalık ormanlarının koru ormanına dönüştürülmesi kararıdır. Bu kararın bir sonucu olarak OGM tarafından "Baltalık Ormanların Koruya Dönüştürülmesi Eylem Planı (2006-2015)" hazırlanmıştır. 1988-2006 döneminde ortalama 7,3 bin ha/yıl baltalık ormanı koruya dönüştürülürken Eylem Planı uygulandıktan sonra, ortalama 83 bin ha/yıl baltalık koruya çevrilmiştir (OGM, 2012).

OGM, odun hammaddesi üretiminin sertifikasyonuna yönelik olarak, Dokuzuncu Plan dönemi içerisinde Bolu, Muğla, Zonguldak ve Kastamonu Orman Bölge Müdürlüklerinde çalışma başlatmıştır. OGM'nin, SOY ölçüt ve göstergeleri konusunda daha önceden başlamış çalışmaları bulunmasına rağmen, Dokuzuncu Plan döneminde sertifika alım girişimi ortaya çıkmıştır. Bağımsız bir dış değerlendiriciden alınacak rapor yardımıyla ülkede uygulanan ormancılık anlayışının belgelendirilmesi girişimi önemli bir adım olarak görülmektedir.

2003 yılından itibaren kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çalışmaları çerçevesinde teşkilat yapısının etkinleştirilmesi, finansal yapının güçlendirilmesi ve teknik kapasitesinin artırılması amacıyla kurumsal ve yapısal değişiklikler olmuştur. Bu kapsamda; Çevre Bakanlığı ile Orman Bakanlığı birleştirilmiş, ardından bu iki Bakanlık tekrar ayrılarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı kurulmuştur. OGM, Orman ve Su İşleri Bakanlığının bağlı kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. AGM ve ORKÖY Genel Müdürlükleri kapatılmış, söz konusu iki genel müdürlüğün bütün görev ve fonksiyonlar ile "ormancılık araştırma birimleri" OGM'ye devredilmiştir. Devredilen yeni görevlerle birlikte Sinop ve Çanakkale Orman Bölge Müdürlükleri kapatılırken, ağaçlandırma ve toprak muhafaza ağırlıklı Kayseri ve Şanlıurfa Bölge Müdürlükleri açılmıştır. Böylelikle, 27 olan Orman Bölge Müdürlüğü sayısı değişmemesine rağmen, 25 Orman İşletme Müdürlüğü ve 28 Fidanlık Müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca, Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü yeniden açılmıştır. Bunun yanı sıra, ÇEM Genel Müdürlüğü kurulurken, tüm

Çevre ve Orman İl Müdürlükleri kapatılarak DKMP Genel Müdürlüğü'nü taşrada koordine etmek üzere 15 Bölge Müdürlüğü ihdas edilmiştir.

Son plan döneminde yerelleşmeyi ön planda tutan ekosistem tabanlı fonksiyonel amenajman planlamasına hız verilmiştir. 1917 yılından beri merkezden yapılan amenajman planları artık bölge müdürlüklerince yapılmaya başlanmıştır. Geleneksel planlama yöntemlerinin yerine ormanların gördüğü fonksiyonları dikkate alan ekosistem tabanlı fonksiyonel planlamaya geçilmiştir.

Plan döneminde orman kadastro çalışmalarına hız verilmiş ve 2012 yılı itibarıyla 18,75 milyon ha orman alanının kadastrosu tamamlanmıştır. Bu alanların yaklaşık 16,25 milyon hektarının tapuya tescili sağlanmıştır. Diğer yandan, 2B Yasası olarak bilinen Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi İle Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun, Plan döneminde çıkarılmıştır.

Ormanların geliştirilmesiyle ilgili olarak; sedir, meşe, ardıç, harnup gibi bazı önemli ağaç türlerimiz için ayrı ayrı eylem planları uygulamaya konmuş, ülkemiz arıcılığının desteklenmesi amacıyla rehabilitasyon çalışmalarında, bal üretimini destekleyen ormanların kurulmasına son plan döneminde önem verilmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde sektördeki en önemli gelişmelerden biri de 2008-2012 yıllarını kapsayan 'Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı'nın hazırlanarak uygulamaya konulmuş olmasıdır. Eylem Planı çerçevesinde beş yılda 2 milyon 300 bin hektar sahada ağaçlandırma, erozyon kontrolü ve rehabilitasyon çalışmalarının yapılması hedeflenmiş, 2,4 milyon ha gerçekleştirilmiştir.

Yangınla mücadelede eksik olan makine ve teçhizatın tamamlanması için Dokuzuncu Plan döneminde Orman Yangınlarıyla Mücadele Projesi başlatılmış ve toplam 350 milyon TL tutarında ekipman alımı gerçekleştirilmiştir. Bu projeye ek olarak Yangına Dirençli Orman Kurma (YARDOP) Projesi başlatılmıştır. Plan döneminde yangına hassas orman alanlarında yangına dayanıklı ağaç türlerinden oluşan ormanların kurulmasına başlanmıştır. Bu amaçla yangına hassas ve çabuk yanan ağaç türleri yerine geç tutuşan ve dolayısıyla yangına daha dayanıklı sayılan ve yöreye uyum sağlamış yerli tür yapraklı ağaçlardan oluşan karışık ormanların kurulması çalışmaları başlatılmıştır.

Ormanların sağlık durumlarının periyodik izlenmesiyle ilgili olarak, 2004 yılında başlatılan Orman Ekosistemlerinin İzlenmesi Projesi kapsamında, Avrupa Grid Sistemi-ne entegre bir biçimde iklim değişikliğinin ve hava kirliliği gibi atmosferik oluşumların ormanlar üzerindeki etkisi gözlenmeye başlanmıştır. Böylece Avrupa ormanları ile ülkemiz ormanlarının sağlık durumları izlenmekte ve muhtemel riskler tespit edilerek gerekli tedbirler alınmaktadır.

Dokuzuncu Plan döneminde odun üretimi ve odun satışlarından elde edilen gelir önemli ölçüde artmıştır. Üretim ve artım dengesi daima korunmuş hatta artım lehine politikalar uygulanarak ormanlarımızda servet artımına gidilmiştir. Ancak, Plan döneminde

ormancılık sektöründe yaşanan kapasite artışı nedeniyle orman ürünlerine yoğun bir talep artışı olmuştur. Bu talebe bağlı olarak uzun yıllar ortalaması 7 milyon m³ olan endüstriyel odun üretimi, kademeli olarak arttırılmış ve 2011 yılında 13,5 milyon m³'e ulaşmıştır. Üretim artışına paralel olarak satış gelirleri de önemli ölçüde artarak 1 Milyar ABD Dolarını aşmıştır. Böylece üretimin arttırılmasıyla bir yandan sektörün talepleri karşılanırken diğer yandan da ülkemizin döviz kaybı önlenmiştir.

Odun dışı orman ürünlerine öncelik verilmesi Dokuzuncu Plan döneminde dikkat çeken diğer bir konu olmuş, bu ürünlerin yayılış alanları ve kapasiteleri konusunda çalışmalara girişilmiştir.

2.12. Türkiye’de Geçmişe Yönelik Değerlendirmeler ve Çıkarılan Dersler

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminin irdelenmesi yanında sektöre yönelik daha uzun perspektifli bir değerlendirmenin yapılması, ormancılık gibi uzun üretim süresine sahip sektörler için önemlidir. Türkiye orman varlığının mülkiyet dağılımına bakıldığında, devlet egemenliğinde bulunan bir sektör olduğu görülmektedir. Devlet mülkiyetindeki geniş orman varlığının sonucu olarak ülke yüzeyine yayılmış bir devlet ormancılık örgütü ortaya çıkmaktadır. Ormancılık teşkilatının zaman zaman farklı anlayışlara göre örgütlenmesi ve farklı adlarda kurumlar kurulmuş olmasına rağmen ormanların sürekliliğinin sağlanarak toplumsal faydalanmanın temin edilebildiği, bozuk orman alanlarının iyileştirilerek normal orman payının artırıldığı, yeni ağaçlandırma ve erozyon kontrol çalışmaları ile orman alanlarını artırma, çevresel sorunları azaltma yönünde çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Dünyadaki yönelimlerle uyumlu bir şekilde korunan alanların tüm orman alanları içerisindeki payı artmıştır. Bölgenin iklim ve bitki örtüsü ile yoğun insan ilişkilerinin kaçınılmaz bir sonucu olan orman yangınları ile mücadele edilmiş ve başarılı sonuçlar alınmıştır. Alınan bu sonuç üzerinde bir ormancılık politikası aracı olarak uygulanan kamu mülkiyeti ve devlet işletmeciliği ile kamu idarelerinin ciddi payı bulunmaktadır. Bu araç sayesinde ilgili kurumlara döner sermaye ile çalışma fırsatının verilmesi sayesinde sektör kendi kaynağını yaratarak kendi ihtiyaçlarını doğrudan karşılayabilme olanağını yakalamıştır.

Bununla birlikte, ormancılığın her alanında verimlilik artırma, etkinlik yükseltme, hizmet kalitesini iyileştirme, maliyet azaltma ihtiyaçlarının bulunduğu görülmektedir. Bozuk ormanların en uygun işleve göre düzenlenmesi, ormanlar üzerindeki insan veya doğa kaynaklı tehditlerden doğan zararların azaltılması, bir yangın başına düşen yanan alan miktarı azaltılırken orman suçlarının düzeyinin düşürülmesi önemli politikalar arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, sektörün yarattığı kaynakların artırılması ve sektörler arası ilişkilerin sinerji yaratacak bir şekilde dönüştürülmesi önemlidir.

Ormancılık politikaları içerisinde özel mülkiyetin bir araç olarak kullanıldığı bilinen bir gerçektir. 1937 tarihli ve 3116 sayılı ilk Orman Yasasından beri özel ağaçlandırma ile ilgili teşvikler verilmiş olmasına rağmen, ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarının bir sonucu olarak, özel kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen özel ağaçlandırma oranı kamu ağaçlandırmaları ile kıyaslandığında, düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Özellikle

arazinin alternatif maliyetinin yükseldiği şehirlerde, bazı orman sahipleri özel ormanlarını yerleşim yerlerine dönüştürme çabası içerisinde girerken, belirli bir refah düzeyine erişmiş özel girişimciler ise sosyal ve ekonomik içerikli ağaçlandırmaların örneklerini yapmışlardır.

Yaşanan bu deneyimin bir sonucu olarak, devlet ormancılığının yanında, sosyal veya iktisadi nedenlerle özel ormancılık yapmak isteyenlerin de teşvik edilmesinin gerektiği görülmektedir. Nitekim bugüne kadar gerçek ve tüzel kişilere 70 milyon TL hibe ve kredi desteği yapılarak 120.000 ha özel ağaçlandırma yaptırılmıştır.

Orman ve orman endüstrisi birbiriyle yakın ilişkili sektörlerdir. Ormanın ürettiği odun hammaddesi, diğer mal ve hizmetlerin önemini artırmasının yanında her zaman sektör için önemli bir finansman kaynağı olmuştur. Orman endüstrisinde özel işletmeciliğin hakim olduğu görülmekle birlikte; orman ile endüstri arasında iyi bir eşgüdüm sağlanamadığı düşünülmektedir. Son yıllarda selüloz üretiminin terk edilmesi, kağıt üretiminin ithal hamura dayalı hale gelmesi, levha ürünleri üretiminde atılımların yapılması, en önemli endüstriyel dönüşümler olarak bilinmektedir ve birbirlerini telafi eden bir sonuç doğurmuştur. Ancak, levha ürünleri alanında üretimin artmaması halinde, OGM'nin ince çaplı odun hammaddesine pazar bulma sıkıntısı yaşayacağı, bu durumun da özellikle orman bakımı alanında sıkıntı doğuracağı düşünülmektedir. Gelecekte yaşanabilecek değişimlerin hem orman yönetimi hem orman endüstrisi hem de makroekonomik etkiler açısından irdelenmesi önemlidir. Bu nedenle, ormanları yönetenler ile orman endüstrisini yönetenlerin uluslararası rekabeti dikkate alarak eşgüdüm içerisinde çalışmalarını faydalı olacaktır.

2.13. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Sorunlar

BM kapsamında FAO, her yıl dünya ormanlarının durumunu değerlendiren bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışmada ülke istatistiklerine yer verilmekte ve genellikle Tablo 16'daki göstergelerle ülkelerin ormancılık durumları karşılaştırılmaktadır. Ülkemizin ormancılık sektörünün dünya içerisindeki yerini doğru analiz edebilmek için benzer iklim kuşağında yer alan İspanya veya orman alanı bakımından yakın Finlandiya gibi ülkelerle bir karşılaştırma yapılması olanaklıdır. Tablo 16'da görüldüğü üzere Türkiye benzer ülkeler içerisinde orman alanını en hızlı artıran ülkedir. Ancak bu sonuç üzerinde; FAO'ya göre orman niteliği taşımayan bozuk ormanların normal orman haline getirilmesine yardım eden ıslah ve rehabilitasyon çalışmalarının da etkisi bulunmaktadır. Türkiye'nin küresel ısınma açısından önemli olan dikili karbon serveti diğer ülkelere yakın bir seviyededir.

Tablo 16: Türkiye ile Karşılaştırılabilir Bazı Ülkelerde Temel Ormanlık Göstergeleri

Ülkeler	Ormanlık			Toplam İş		
	Orman Alanı (1000 ha)	Alanın Yıllık Değişim Oranı (Yüzde) ¹	Dikili Karbon Stoğu (Milyon ton/ha) ²	Gücünde Sektör Payı (Yüzde) ³	Kişi Başı GSMH (\$/Kişi) ⁴	GSMH Katkı (Yüzde)
Finlandiya	22.157	-0.1	38	3.6	36.195	5.7
İspanya	18.173	0.7	23	1.0	31.674	0.8
Fransa	15.954	0.4	76	0.7	33.058	0.7
Türkiye	11.334	1.1	73	0.5	13.417	0.7
Almanya	11.076	0	127	0.8	35.374	0.9
İtalya	9.149	0.9	61	1.1	31.283	0.8
Yunanistan	3.903	0.8	20	0.8	29.357	0.3
Portekiz	3.456	0.3	30	1.6	23.254	1.7
Belçika	678	0.2	95	0.7	35.238	0.8
Hollanda	365	0.1	76	0.6	40.961	0.6

¹ 2000-2010 dönemi, ² 2010 değeri, ³ orman ve orman endüstri birlikte, ⁴ 2008 değeri

Kaynak: FAO, 2011.

Orman ve orman endüstrisinin birlikte toplam istihdama katkısının en düşük düzeyde olduğu ülke Türkiye'dir. Bu durum, yıllarca emek-yoğun bir işçilik düzeninin uygulandığı ormancılık sektöründe üretim işlerinin yüksek istihdam yaratamadığını kanıtlamaktadır. Küresel ilişkiler açısından zayıf kalmış orman endüstrisinin varlığı ülkemiz için bir sorun alanı olarak gözükmektedir.

Türkiye ormancılık sektörünün GSMH'ya olan katkısının Fransa'ya eşit, Hollanda'dan düşük olduğu görülmektedir. Belçika ve Hollanda örneklerinde olduğu gibi geliştirilmiş bir orman endüstrisi sayesinde gerçekleştirilen ithalatın yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülmesi ve bu ürünlerin tekrar ihracatının sağlanması, sektörün GSMH'ya ve kişi başına GSMH düzeylerine yapabildiği katkıyı kanıtlamaktadır. Türkiye'nin bu konuda ulusal politikalarının oluşmamış olması, orman endüstrisinin, yerel ilişkilere dayalı çalışan ve aile işletmeleri şeklinde örgütlenmiş birimlerden oluşması en büyük darboğazlar arasındadır.

2.14. İlişkili Temel Alanlarındaki Gelişmelerin Rapor Konusu Alana Yansıması

Onuncu Kalkınma Planı ÖİK'ları içerisinde yer alan tüm komisyon ve çalışma gruplarının sorumluluk alanları dikkate alındığında, Sürdürülebilir Orman Yönetimi komisyon heyetinin "kamu işletmeciliği", "kamu yönetimi" ve "cari açık" alanlarıyla ilgili olarak ülkemiz ormancılık sektöründe kamu mülkiyeti ve işletmeciliği önemli bir yer tutmaktadır. Dünya ormanlarında (Şekil 4) mülkiyet dağılımı ile yönetim biçimlerindeki

mevcut durum, kamu işletmeciliği ve yönetiminin bu alandaki önemini kanıtlamaktadır. Bu durum ülkemiz Anayasasının 169. maddesinde yer alan “Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi devlete aittir. Devlet ormanları kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir” hükmünün de doğal bir sonucudur.

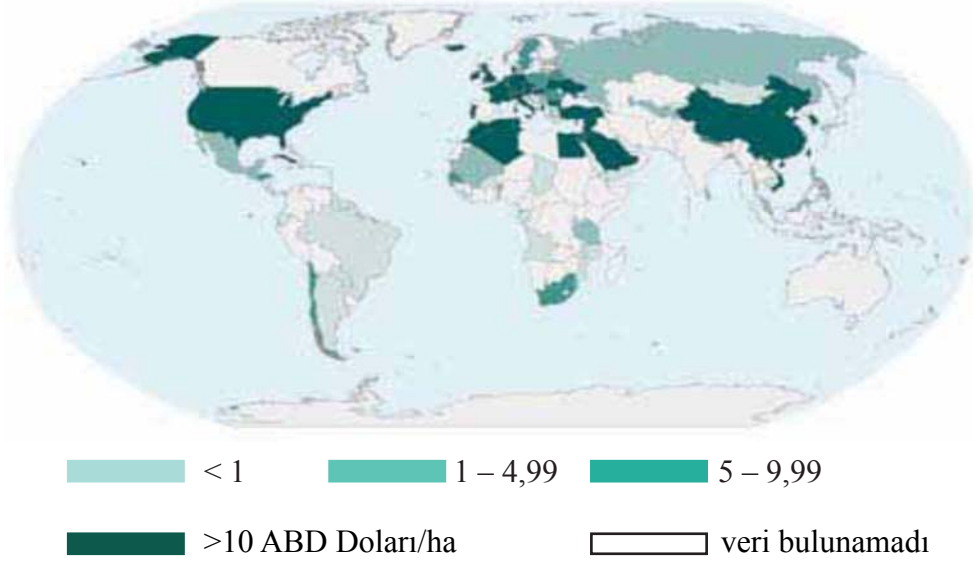
Diğer yandan, orman yönetimi, doğası gereği hem kamu hem özel mal ve hizmet üretimiyle ilgilidir. Ormancılık yönetimi için yapılması gereken harcamaların kaynağı ile üretilen mal ve hizmetlerin yarattığı değerlerin adil ve dengeli bir şekilde paylaşım sorunu bulunmaktadır. Dünya ülkelerinin orman yönetimi için yaptığı harcamalar ve ormanlardan elde ettiği gelirlerin dağılımı Şekil 5 ve 6’da gösterilmiştir.

Şekil 5: Ülkelere Göre Ormancılık Gelirleri (2005)

Şekil 5 ve 6’da görüldüğü üzere, Türkiye, ormanlarını yönetmek için hektar başına 10 ABD Doları üzerinde harcama yapan sayılı ülkelerden biridir. Ormanlardan elde edilen gelir açısından Türkiye hektar başına 10 ABD Doları üzerinde bir değere sahiptir. Orman için harcanan ile ormandan kazanılan arasındaki denge, ülkenin uyguladığı politikaların ve ormanların üretim yeteneği ile bakım ihtiyacının sonucu olduğu söylenebilir.

Şekil 6: Ülkelere Göre Ormancılık İçin Yapılan Kamu Harcamaları (2005)

Kaynak: FAO, 2010.

Türkiye için durum değerlendirildiğinde, harcama ve gelirlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ancak hem harcamaları daha etkin yönetme hem de gelir kaynaklarını geliştirme yolunda iyileştirmelerin yapılabileceği düşünülmektedir.

Sürdürülebilir bir orman yönetiminin imalat sanayii ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle imalat sanayiinde meydana gelecek dönüşümlerin ormanlar üzerine etkisi veya ormanlar hakkında alınacak kararların imalat sanayinde istenen dönüşümlere yansımaları irdelenmelidir. Bilindiği gibi kısaca odun olarak ifade edilen orman ürünü birçok sanayinin de temel girdisini oluşturmaktadır. Kereste, lif yonga, mobilya, kağıt, kağıt hamuru sanayiinin temelinde odun yer almaktadır. Orman endüstrisi alanında çoğunlukla ormanlardan elde edilen odunu işlemek üzere kurulmuş 7.013 adet hızar-şerit atölyesi bulunmaktadır. 2012 yılı itibarıyla yıllık 10,7 milyon m³ üretim kapasiteli 41 adet levha ürünleri üretim tesisi bulunmaktadır (FAO, 2010). Türkiye, 6.366.000 ton kağıt ve karton tüketmesine rağmen, sadece 118.000 ton kağıt hamuru, 4.442.000 ton kağıt ve karton üretmiş, açığı ithalat ile karşılamaya çalışmıştır (FAO, 2010). Önceki planların aksine, Onuncu Kalkınma Planı için kurulan komisyon ve çalışma grupları arasında kağıt ve kağıt hamuru yer almamaktadır. Bu durumun kağıt alanında köklü dönüşüm yaşandığının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Yeşil ekonomi için önemli bir fırsat olan sürdürülebilir ormanlardan elde edilen oduna dayalı imalat sanayii irdelendiğinde, kereste endüstrisinde yüksek katma değerli ürünlere yönelimin gerçekleştirilemediği, kağıt alanında ithalata dayalı bir sanayinin ortaya çıktığı, levha ürünlerinde ise üretim ve tüketim artışlarının yaşandığı görülmektedir.

Diğer yandan, orman ürünleri imalatı ile ilgili olarak Avrupa Birliği Kereste Kanunu'nun 3 Mart 2013 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği bilinmekte ve yasadışı kereste ticaretini tamamen ortadan kaldırmayı, üretici ve tüketicileri kayıt altına alarak izlemeyi hedeflemektedir (URL, 1). Orman varlığı açısından en önemli ülkelerden birisi olan Rusya'nın 2013 yılından itibaren Dünya Ticaret Örgütü'nün üyesi haline gelerek bu alanda daha aktif olacağı anlaşılmaktadır. Diğer yandan, Avrupa kağıt ve kağıt hamuru sektörü 2013 yılından itibaren "Avrupa Birliği Emisyon Ticareti Sistemine" dahil olacaktır. Bu gelişmelerin Plan dönemi kararlarına etkilerini dikkate almak faydalı olacaktır.

Ormancılık ile yakın etkileşim halindeki bir diğer alan madenciliktir. Ülkemizde madencilik faaliyetleri ağırlıklı olarak orman sayılan alanlarda icra edilmektedir. 2011 yılı sonu itibarıyla 27.000 hektara tekabül eden 8.713 noktada maden işletme izni verilmiştir. Hem maden hem orman ile ilgili mevzuat sık sık değişmekte ve karşılıklı etkileşimler yaratmaktadır. Bu durum üretim politikalarında da görülmektedir. Açık madencilik azalması ormanlar üzerindeki olumsuz etkileri de azaltırken maden direği üretiminin azalması, galeri işletmeciliği şeklindeki madencilik çalışmalarını olumsuz etkileyebilecektir.

Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK çalışma alanı, sadece ormanları ilgilendirmekte, fidanlık ve tohumculuk çalışmaları ile Bitkisel Üretim ÖİK'sıyla ilişkili politikalar da geliştirmektedir. Orman teşkilatının orman ağaç, ağaççık ve florasına ait bitki türlerinin tohum ve fidanlarını üretmek, ürettirmek, aşılama faaliyetlerini yapmak, devamlı veya geçici fidanlıklar kurmak, işletmek görevi bulunmaktadır.

Ülkemizde hayvancılık büyük oranda geleneksel usullerle icra edilmekte olup, ormanlar önemli otlatma alanlarındandır. Ağaç yaprak ve dallarının kesilip hayvanlara yedirilmesi ormanların hayvancılığa sağladığı önemli katkılardandır. Gezgin hayvancılığın önemli bir kısmı ormanlarda, orman içi yaylak ve kışlaklarda yapılmaktadır. Orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırı meralarda ıslah çalışmaları yapmak veya yaptırmak OGM'nin görevlerindedir. 26.04.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6292 sayılı Kanun ile ormanlık alanlarda yapılacak hayvancılık faaliyetleri için yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Benzer durum su ürünleri için de geçerlidir. Orman içi su kaynaklarını korumak, geliştirmek, bu alanlarda yapılacak faaliyetleri düzenlemek OGM'ye verilmiş görevlerdendir. Aynı şekilde OSİB ana hizmet birimlerinden birisi olan DKMP Genel Müdürlüğü'nün orman içi su kaynakları, dere, göl, gölet ve sulak alanların korunması, geliştirilmesi görevi bulunmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı ÖİK'ları arasında Enerji Güvenliği ve Verimliliği ÖİK'sı yer almaktadır. Odun enerjisi, UNECE bölgesi yenilenebilir enerji kaynağının yüzde 47'sini karşılamakta ve toplam enerji arzının yüzde 3'üne denk gelmektedir (FAO, 2012). Enerji üretiminde kullanılan materyalin üçte biri ormanlardan geri kalanı orman endüstrisinin artıklarından karşılanmaktadır. Enerjide kullanılan odunun yüzde 40'ı ormancılık

sanayiinin kendi enerji ihtiyacı için, yüzde 36'sı konutların ısıtılması için, kalan yüzde 20'si ise elektrik enerjisi üretimi için kullanılmaktadır.

Orman yönetimiyle ilişkili diğer alan turizm sektörüdür. Bugün 29.200 ha büyüklüğünde 117 orman alanı Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsis edilmiştir. Ormancılık sektörünün sorumluluğundaki 102 noktada (1.350 ha) turistik tesis kurma izni verilmiştir. Av turizmi ormanlarda icra edilmektedir. Orman ve korunan alanlarda gelişim, turizm için ek olanaklar oluşturmaktadır.

Orman yönetimi konusunun su kaynakları yönetimi ve güvenliği konusuyla yakın ilişkisi bulunmaktadır. Ülkemizdeki şişelenmiş içme suyunun kaynağı temel olarak ormanlardır. 2011 yılı sonu itibari ile ormanlarda 8.543 adet içme suyu izni verilmiştir. Orman idaresince yapılan erozyon kontrolü ve kumul tespit projelerinin su güvenliği açısından büyük katkısı bulunmakta, her gün daha fazla ormanın yönetiminde hidrolojik işlevler ana veya yan amaç olarak benimsenmektedir. Bu bağlamdaki çalışmaların doğa koruma, yaban hayatı, biyolojik çeşitlilik açılarından da kesişen alanları bulunmaktadır.

Başta orman yangınları olmak üzere sel, çığ, heyelan gibi doğal afetlerde orman teşkilatına tevdi edilmiş görevler bulunmakta ve Doğal Afet Yönetiminde Etkinlik ÖİK kapsamında işlevleri görülmektedir. Örneğin, Orman ve Su İşleri Bakanlığının ana hizmet birimlerinden birisi olan ÇEM, çığ, heyelan ve sel kontrolü ile entegre havza ıslahı plan ve projelerini yapmak, yaptırmak, uygulanmasını izlemek ile görevlendirilmiştir. Ormanların korunması ve geliştirilmesi çalışmaları çölleşme ve arazi bozulumu ile mücadelede de önemli bir rol oynamakta ve doğal afet riskini azaltmaktadır.

Yapılan bozuk orman alanlarının iyileştirilmesi, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları toprakların yok olmasını engelleyerek toprağın verimliliğinin sürekliliğini sağlayarak, tarımın sürekliliği, gıda güvenliği, su ürünleri, su kaynakları yönetimi, enerji güvenliği alanlarına da katkı yapmaktadır.

KOBİ'lerin ve Esnaf Sanatkârın Güçlendirilmesi Onuncu Kalkınma Planı'nın içerdiği boyutlardan biri olarak benimsenmiştir. Orman endüstrisi içerisinde küçük ve orta boy işletme sayısı oldukça fazladır. Odun hammaddesi üretimi ile ilgili kararlar ister istemez bu işletmelerin tedarik olanaklarını da etkilemektedir. Bu nedenle, ilgili sektör veya üretim kollarının talebine uygun üretim planlarının yapılmasına devam edilmesi önemlidir. Mevcutta OGM kapsamında yürütülen ORKÖY kredileri, en ücre köşedeki küçük esnaf ve sanatkarın ilk kredi kaynağı olmuştur.

Daha önce de değinildiği üzere, ülkemizde ormancılık temel olarak "kamu işletmeciliği" şeklinde yürütülmektedir. Ancak hammadde odunun üretiminden itibaren devreye özel sektör girmektedir. Bu konuda ciddi bir koordinasyona ve işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. OGM her türlü orman ürünü üreten, işleyen, pazarlayan, ithalat ve ihracatını yapan özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile yakın işbirliği içinde çalışmak, yurt içinde ve yurt dışında danışmanlık yapmak ile görevlendirilmiştir. Kamu-Özel İşbirliği ÖİK'sı kapsamında, orman yönetimi ile orman ürünü işleyen özel işletmeler ara-

sında nasıl bir işbirliğinin kurulabileceği konusunda halen belirsizlikler bulunmaktadır. Çevresel ve ekonomik etkileri nedeniyle önemsenmesi gereken bir sorundur.

Onuncu Kalkınma Planının ele aldığı bir diğer konu yaşanabilir kentler ve kentsel dönüşüm'dür. Ülkemizin yaklaşık üçte biri orman ve orman sayılan alanlar olup, bu alanların bir kısmı kentlerin içinde ve kenarında yer almaktadır. Bu alanların yaşanabilir kentlere katkı verdiği, kent ormanları ile yaşam kalitesini artırdığı bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan, kentsel dönüşüm çalışmalarıyla ilgili 31.05.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" ile; "Uygulamalar için 6831 sayılı Kanuna tabi alanların kullanılması zaruri olduğu takdirde, başka yerlerde en az bu alanlar kadar alanın ağaçlandırılması, .. mecburidir" denilmektedir. Bu mevzuat kapsamında uygulama zorunluluğu bulunan alanlarda, orman alanlarına özel önem gösterilmesi ve orman dışı ağaçlandırma uygulamaları ile telafi edilme yoluna gidilmemesi gerekmektedir.

Aynı Kanunda "Şehrin içindeki veya yakın çevresindeki ormanlık alanların afetler öncesinde piknik alanı, mesire yeri ve afet sonrasında geçici barınma yeri olarak kullanılması için Orman Genel Müdürlüğüne veya bu Genel Müdürlüğün uygun görmesi hâlinde talepte bulunan idarelerce altyapı hizmetleri verilir." hükümleri getirilmiş ve afetler ile orman yönetimi bütünleşmiştir. Diğer taraftan kentsel dönüşüm esnasında inşaat ve yapı malzemesi olarak orman ürünlerinin-odunun kullanılmasının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. 2012 yılı Mart ayında ABD'de "Uluslararası Yeşil İnşaat Yasası" kabul edilmiştir (URL, 2). Gönüllülük esası ile yola çıkan bu oluşum birçok devlet tarafından kamu inşaatlarında mecburi hale getirilmektedir. Bu çerçevede; konut inşaatlarında geri dönüşümlü, yeniden kullanılabilir ve biyolojik temelli ürünlerin, sertifikalı orman ürünlerinin kullanılması zaruri hale getirilmektedir. Avrupa Birliği 2005 yılında "Avrupa Yeşil Yapılar Programını" başlatmıştır (URL, 3). Londra 2012 Olimpiyatlarının yapıldığı tesisler ve Kanada 2010 Kış Oyunlarının düzenlendiği tesisler yoğun şekilde odun kullanılarak yeşil bina standartlarına uygun ve sertifikalı şekilde yapılmıştır. Bu örnekler yeşil bir dönüşüm için ormancılık sektörünün dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Bu durum sadece mevzuat ile çözümlenecek bir konu olmayıp, yerel yönetimler, TOKİ gibi kentleşmeyi etkileyen diğer kamu kurumlarının amaç, politika ve stratejileriyle de yakından ilgili bulunmaktadır.

Hem göç hem de kırsal kalkınma konularının sürdürülebilir orman yönetimi ile etkileşim halinde ele alınması önemlidir. Ülkemiz genelinde 21.375 orman içi ve orman kenarı köyde 7,1 milyon civarında insan yaşamakta, nüfusumuzun yaklaşık onda biri orman içi ve kenarı köylerde ikamet etmektedir. Ülkemizin en yoksul kesimini oluşturan orman köylülerinin önemli bir kısmı ormancılıkla ilgili işlerde çalışmakta, küçük ve orta ölçekli taahhüt hizmetlerini yürütmektedirler. Kırsal kalkınma programlarının ve hedeflerinin orman köylerini dikkate alması bu nedenle önemlidir. Nitekim başta Avrupa Birliği olmak üzere, birçok ülke kırsal kalkınma-ormancılık faaliyetlerini müştereken ele almaktadır (URL, 4).

Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği: Yaklaşımlar ve Metotlar konusu Onuncu Kalkınma Planı'nın bir diğer alanıdır. Sürdürülebilir Orman Yönetimi bu alan ile karşılıklı ilişkiler içermektedir. Ülkemiz elde ettiği kazanımlarla kalkınma için uluslararası işbirliği konusunda OECD tanımlarına göre resmi kalkınma yardımlarında donör ülke konumuna gelmiştir. Nitekim bu konuda Çölleşme, Arazi Bozulması ve Kuraklık (ÇABUK) çalışması bir örnek olarak verilebilir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nda çoğu Afrika'da bulunan en az gelişmiş ülkeler olmak üzere ağırlıklı olarak Orta Asya, Orta Doğu, Güney Balkanlar, Kuzey Afrika gibi ülkelere destek verilmektedir. Bunların yanında; orman yangınları ve orman böcek ve zararlılarıyla mücadele, odun dışı orman ürünlerinin geliştirilmesi, kent ormanları, kırsal kesimde küçük ölçekli hızar şerit ve atölyelerinin kurulması gibi konularda ülkemizin büyük tecrübeleri bulunmaktadır. Bu kapsamda OGM'nin "... içinde ve yurt dışında danışmanlık yapmak, projeler uygulamak..." şeklinde görevi bulunmaktadır. Diğer yandan, BM Genel Kurulu tarafından 17 Aralık 2007 tarihinde kabul edilen "Her Türlü Ormanlar İçin Yasal Bağlayıcı Olmayan Uluslararası Sözleşme"nin temel amaçlarından birisi ormancılık konusundaki uluslararası işbirliğine yasal çerçeve oluşturmaktır.

2.15. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler

Ülke olarak ormancılık alanında uluslararası anlaşmaların gerektirdiği yükümlülükler ve taahhütler bulunmaktadır. Taraf olunan uluslararası anlaşma ve sözleşmeler aşağıda kısaca tanıtılmıştır (Orman ve Su, 2012).

Bern Sözleşmesi (Avrupa Doğal Çevre ve Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi): 20.02.1980 tarihli ve 18318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Sözleşmede yabani flora ve faunanın ve yaşama ortamlarının muhafaza edilmesi, özellikle birden fazla devletin işbirliğini gerektirenlerin muhafazasının sağlanması ve işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Ramsar Sözleşmesi (Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme): 17.05.1994 tarihli ve 21937 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Sözleşmeyle, sulak alanlar, bataklık, sazlık, sulak çayırılık, türbiyeler ve sular ile bu alanlara bağımlı su kuşlarının korunması amaçlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi: 27.12.1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak resmîyet kazanmıştır. Sözleşmenin amacı; biyolojik çeşitliliğin korunması, bu çeşitliliğin unsurlarının sürdürülebilir kullanımı, genetik kaynaklar ve teknoloji üzerinde sahip olunan bütün hakları dikkate almak kaydıyla bu kaynaklara gereğince erişimin ve ilgili teknolojilerin gereğince transferinin sağlanması ve uygun finansmanın tedariki dahil olmak üzere, genetik kaynakların kullanımından doğan yararların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımının sağlanmasıdır.

CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme): 20.6.1996 tarihli ve 22672 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme kapsamında yer alan hayvan ve bitki

türlerinin sürdürülebilir kullanımını sağlamak için uluslararası ticaretinin kontrol altına alınmasına yönelik usul ve esasların ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyonunun sağlanarak düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi: 16.05.1998 tarihinde yayımlanan Resmi Gazete ile Türkiye tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Sözleşmenin amacı; çölleşmeden etkilenen ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmak üzere Gündem 21 ile uyumlu entegre bir yaklaşım çerçevesinde uluslararası işbirliği ve ortaklık düzenlemeleri ile desteklenen her düzeydeki etkin eylemler yoluyla özellikle Afrika’da olmak üzere ciddi kuraklık ve/veya çölleşmeye maruz ülkelerde çölleşmeyle mücadele edilmesi ve kuraklığın etkilerinin hafifletilmesidir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi: 18.12.2003 tarihli ve 25320 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Sözleşmenin amacı atmosferde tehlikeli bir boyuta varan insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisinin önlenmesi ve belli bir seviyede durdurulmasıdır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa Sözleşmesi, AB Doğa Koruma Direktifleri): 27.07.2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Sözleşmede peyzaj korunmasının, yönetiminin ve planlanmasının geliştirilmesi ile peyzaj konularında Avrupa işbirliğinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye, yukarıda kısaca tanıtılan sözleşmelere ek olarak Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi), Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme, Kuşların Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme, Uzun Menzilli Sınır Aşan Hava Kirliliği Sözleşmesi (CLRTAP), Sınır Aşan Boyutta Çevresel Etki Değerlendirmesi (ESPOO) Sözleşmelerine imza atmıştır. Rio süreci başta olmak üzere BM Ormancılık Forumu (UNFF), Avrupa’da Ormanların Korunması Bakanlar Konferansı - Forest Europe süreci, Yakın Doğu Ormancılık ve Mera Süreci, Silva Mediterranea Süreci, Kuzey Asya Orman Kanunu Uygulama ve Yönetişim Süreci (ENAFLEG) REDD+ ve Akdeniz Model Orman Ağı süreçlerini izlemektedir. 2007 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilen “Yasal Bağlayıcı Olmayan Ormancılık Sözleşmesi” ile ilgili çalışmalara Birleşmiş Milletler Ormancılık Forumu (UNFF) üyesi olarak katılmaktadır. UNFF 2013 toplantısı 8-18 Nisan arası İstanbul’da ve ormancılık sektörünü temsil eden kurumlarımızın ev sahipliğinde toplanmaktadır. Sürdürülebilir orman yönetimi konusunda önemli katkılar yapmış Forest Europe sürecinin yönetiminde Türkiye’ye de yer verilmiş olup, süreç sonunda bağlayıcılığı olan bir anlaşmanın elde edilmesi planlanmaktadır.

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞME EĞİLİMLERİ

3.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri

Dünya orman varlığı, 1990-2000 dönemine kıyasla 2000-2010 yılları arasında daha hızlı azalmaya devam etmektedir. yılları arasında Afrika yüzde 0,6, Güney Amerika yüzde 0,5, Asya yüzde 0,1 oranında orman varlığında azalma yaşamışken sadece Avrupa ormanları yüzde 0,1 oranında artmıştır. Toplamda yüzde 1,1 orman azalması yaşanmıştır. Ancak 2000-2010 yılları arasındaki durum değerlendirildiğinde; Güney Amerika'da aynı oranda ormanların azalmaya devam ettiği, Afrika'da azalma oranının yüzde 0,5 düzeyine gerilediği görülmektedir. Bu dönemde Avrupa yüzde 0,1, Asya ise yüzde 0,4 oranında ormanlarını artırabilmiştir (FAO, 2011).

Dünya ormanlarındaki değişimler yanında, ormanların yönetim biçimleri ile ilgili algıların da değiştiği görülmektedir. 2010 yılı verilerine göre dünya ormanlarının yüzde 30'u odun hammaddesi üretimi amacıyla yönetilirken, yüzde 24'ü çok yönlü faydalanma anlayışıyla yönetilmektedir. Biyolojik çeşitliliğin korunmasına tahsis edilen orman oranı yüzde 12'ye erişmiştir. Ormanların yüzde 8'i toprak ve su koruma, yüzde 4'ü sosyal hizmetler üretmek üzere ayrılmıştır. yüzde 16'lık bir ormanın ise ne amaçla yönetildiği bilinmemektedir (FAO 2010). Biyolojik çeşitliliği korumak üzere ayrılan orman alanı (105 milyon ha) bugün için en fazla Orta ve Kuzey Amerika kıtasındadır. Ancak, 2000-2010 yılları arasında bu amaçla ayrılan orman alanı en fazla Güney Amerika kıtasında artış göstermiş ve yaklaşık 85 milyon ha düzeyine ulaşmıştır (FAO, 2010).

Dünya ormanlarındaki değişimler yanında, ormanların yönetim biçimleri ile ilgili algıların da değiştiği görülmektedir. 2010 yılı verilerine göre dünya ormanlarının yüzde 30'u odun hammaddesi üretimi amacıyla yönetilirken, yüzde 24'ü çok yönlü faydalanma anlayışıyla yönetilmektedir. Biyolojik çeşitliliğin korunmasına tahsis edilen orman oranı yüzde 12'ye erişmiştir. Ormanların yüzde 8'i toprak ve su koruma, yüzde 4'ü sosyal hizmetler üretmek üzere ayrılmıştır. Yüzde 16'lık bir ormanın ise, ne amaçla yönetildiği bilinmemektedir (FAO 2010). Biyolojik çeşitliliği korumak üzere ayrılan orman alanı (105 milyon ha) en fazla Orta ve Kuzey Amerika kıtasında bulunmaktadır. Ancak, 2000-2010 yılları arasında bu amaçla ayrılan orman alanı en fazla Güney Amerika kıtasında artış göstermiş ve yaklaşık 85 milyon ha düzeyine ulaşmıştır (FAO, 2010).

Dünya orman alanı ve yönetim anlayışının yanı sıra orman endüstrisi de değişim göstermektedir. Orman endüstrisinin farklı alanlarında 1999 ile 2010 yılları arasındaki değişimi görmek üzere Tablo 17 hazırlanmıştır. Tablo 17'nin 2010 yılına ait satırlarında koyu renklerle yazılmış ülkeler, o alanda bir önceki döneme göre daha öne çıkan ülkeleri göstermektedir. Tablo 17'de orman varlığı açısından dünyanın en önemli ülkeleri olan ABD, Kanada ve Çin'in baskın konumu görülmektedir. Bununla birlikte, Çin'in üretim ve tüketimindeki artış dikkat çekmektedir.

Tablo 17: Orman Endüstrisinin Farklı Alanlarında Ülkelerin Durumları ve Değişimler

Faaliyet Alanları	Yıl	1. Ülke	2. Ülke	3. Ülke	4. Ülke	5. Ülke
Yapraklı Kereste Üreticileri	1999	ABD	Hindistan	Brezilya	Çin	Malezya
	2010	Çin	ABD	Brezilya	Vietnam	Hindistan
İbrelî Kereste Üreticileri	1999	ABD	Kanada	Japonya	Rusya	Almanya
	2010	ABD	Kanada	Rusya	Almanya	İsveç
Kereste Tüketicileri	1999	ABD	Almanya	Brezilya	Çin	Japonya
	2010	ABD	Çin	Brezilya	Almanya	Kanada
Odun kökenli levha üreticileri	1999	ABD	Çin	Kanada	Almanya	Endonezya
	2010	Çin	ABD	Almanya	Rusya	Kanada
Odun kökenli levha tüketicileri	1999	ABD	Çin	Kanada	Almanya	Endonezya
	2010	Çin	ABD	Almanya	Kanada	Japonya
Kağıt ve Karton Üreticileri	1999	ABD	Çin	Japonya	Kanada	Almanya
	2010	Çin	ABD	Japonya	Almanya	Kanada
Kağıt ve Karton Tüketicileri	1999	ABD	Çin	Japonya	Almanya	İngiltere
	2010	Çin	ABD	Japonya	Almanya	Hindistan
Kağıt ve Karton İthalatçıları	1999	ABD	Çin	Almanya	İngiltere	Fransa
	2010	ABD	Almanya	İngiltere	Fransa	İtalya
Kağıt ve Karton İhracatçıları	1999	Kanada	Finlandiya	İsveç	Almanya	ABD
	2010	Almanya	ABD	Finlandiya	İsveç	Kanada
Geri dönüşüm kağıt üretimi	2010	ABD	Çin	Japonya	Almanya	G. Kore

Kaynak: İlter ve Ok, 2007 ile İlter ve Ok, 2012'den derlenmiştir.

Almanya, orman varlığı açısından dünyanın ilk sıralarında yer almamasına rağmen, ülkenin pek çok alanda ilerlediği görülmektedir. Brezilya ve Rusya'nın yüksek orman varlığına rağmen henüz bu üstünlüklerini endüstriye ve tüketim biçimlerine yansıtamadıkları görülmektedir.

Tablo 17'de görüldüğü üzere, Türkiye hiçbir alanda ilk 5 ülke arasında yer alamamaktadır. Ancak, levha ürünleri üretim ve tüketiminde 1999 yılı ile karşılaştırıldığında önemli artışlar görülmektedir. Türkiye levha ürünleri üretiminde günümüzde 9. en büyük üretici konumundadır. Türkiye levha ürünleri tüketiminde de önemli bir ülke haline gelmiş ve en yüksek tüketim yapan 8. ülke olmuştur. Kağıt üretimi ise, geri dönüşüm ve tarımsal atıklara dayalı selüloz üretimi hariç neredeyse tamamen ithal edilen kağıt hamurunun ülkede kağıda dönüştürülmesine dayanmaktadır.

Orman alanı ve orman endüstrisinde yukarıda açıklanan değişimler yaşanırken, son plan döneminin ormancılığı etkileyen en önemli olayının 2008 yılında Birleşmiş Millet-

ler Çevre Programı ile gündeme gelen “Küresel Yeşil Yeni Yapılanma” anlayışı olduğu söylenebilir. 2009 yılında çıkan küresel ekonomik kriz, Birleşmiş Milletlerle birlikte bazı ülkeleri daha yeşil bir ekonomi arayışına yönlendirmiştir (United Nations, 2010).

Sürdürülebilir kalkınma anlayışının temelini atıldığı ilk toplantı olarak kabul edilen 1992 Rio Konferansından günümüze kadar gelişmelerin değerlendirildiği 2012 Rio+20 toplantısında “İstedığımız Gelecek (The Future We Want)” isimli bildiriye “yeşil ekonomi” anlayışına yer vermektedir.

Yeşil ekonomi anlayışı, doğa, insan ve iktisadi sermaye yatırımları için daha iyi sonuçlar elde etmek üzere, altyapı ve işletmelerin sera etkili gaz emisyonlarını azaltacak, daha az doğal kaynak çıkararak kullanacak, sosyal ayrılıkları azaltırken, daha az atık üretecek bir şekilde yeniden düzenlenmesi sürecidir (United Nations, 2010). Yeşil ekonomi aynı zamanda “sürdürülebilir kalkınma” anlayışını yerleştiren yeni bir tutundurma yöntemidir. Yeşil ekonomiye giden yolun üç anahtar alanı bulunmaktadır: biyo-kapasite (orman, tarım, balıkçılık, otlaklar ve hayvancılık), su ve enerjidir (United Nations, 2010). Yeşil ekonominin içerdiği bu boyutların tamamı ormanları yakından ilgilendirmektedir.

Yeşil ekonomi anlayışını hem içinde bulunan ekonomik krizden çıkış hem de küresel iklim değişiminin etkilerini gidermeye yönelik beş temel alanı bulunmaktadır. Bu alanlar ormanlar ve ormancılık ile ilişkili olarak aşağıdaki gibi açıklanabilir.

- Binalarda enerji etkinliği: Bina yapım tekniğinin gerektirdiği malzeme ve yalıtım biçimlerinin yeniden düzenlenmesini gerektirmekte ve oduna dayalı malzemeler için yeni kullanım alanları açmaktadır.

- Yenilenebilir enerji teknolojileri: Fosil kökenli enerji kaynaklarına alternatif olarak, güneş enerjisi, rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kullanımları teşvik edilmekte ve oduna ve biyo-kütleyle dayalı enerji üretimi tekrar hatırlanmaktadır. Ormanlardan elde edilen veya kültür arazilerinde kurulacak plantasyonlarda üretilen odun kütleleri, daha etkin tekniklerle pelet benzeri ürünlere dönüştürülmekte ve bu amaçla tasarlanmış santallerde yakılarak enerji elde edilmektedir.

- Sürdürülebilir ulaşım teknolojileri: Küreselleşen ekonomiyi ve sosyal hayatın artırdığı ulaşım gereksiniminin yaratacağı çevresel sorunların daha etkin çözümü için arayışları kapsamaktadır. Ormancılık işlerinin görülmesinde kullanılan ulaşım teknikleri açısından sektör ile ilgilidir.

- Ormanları da içeren ekolojik bir altyapı: Ormanların çevresel sorunlara neden olan karbon salınımını azaltma özelliği bu alanda dikkat çekmektedir. Bu kapsamda orman varlığı koruyucu bir işlev kazanmakta, yeşil bir ekonomi oluşurken, küresel bir tehdidin azaltılma olanağı doğmaktadır.

- Organik üretimler, sürdürülebilir tarım: Yeşil ekonomi anlayışı sürdürülebilir bir tarım ve hayvancılık yapısını kurmak istemektedir. Ormanların tarım ve hayvancılık için gördüğü koruyucu işlev bu noktada önem arz etmektedir. Yine ormanların otlatma ve av hayvanlarına olan katkıları bu alanda işlev sahibi olmasını sağlamaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında yeşil bir ekonominin kurulma çabalarının odunun geleneksel endüstriyel kullanım alanları olan kereste, kağıt, levha ürünleri vb. alanlar ile enerji hammaddesi olarak kullanımı arasında, oduna dayalı enerji ile diğer enerji kaynakları arasında ve inşaat sektöründe kullanılan çelik, beton vb. malzeme ile ahşap arasında rekabeti artıracak beklenmektedir (United Nations, 2010).

Yeşil ekonomiyi hayata geçirmek üzere sübvansiyon reformları, yeşil vergi ve permiler, kamu satın alma ilkelerinde yapılacak değişikliklerle oluşturulan teşvikler, ticari hayat ile sürdürülebilir kalkınma anlayışının daha bütünleşik bir hale getirilmesi, doğrudan finansal destekler konularında öneriler geliştirilmektedir (United Nations, 2010).

Yeşil ekonomiyi hayata geçirmek için ormancılık sektörünün yönetim anlayışında reformlar gerektiği gibi, sektör içi ve sektörler arası politika uyumlulaştırmasına da ihtiyaç vardır (United Nations, 2010). Bu nedenle, ormancılık sektör politikalarını tasarlarlarken, yeşil ekonominin tüm boyut ve araçlarını, yenilikçi dönüşümleri dikkate almak zorunludur.

Rio+20 toplantısının “İstedığımız Gelecek” isimli bildirisi “Ortak Vizyonumuz, Politik Taahhüdün Yenilenmesi, Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğun Azaltılması Kapsamında Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınmanın Kurumsal Çerçevesi, Eylem ve Takip Çerçevesi, Uygulama Araçları” başlıklı altı bölümden oluşmaktadır. Bildirinin 193, 194, 195 ve 196. maddeleri doğrudan ormanlar ile ilgilidir.

193. maddede özetle; ormanların sürdürülebilir kalkınmaya katkılarında söz edilmekte ve sürdürülebilir orman yönetimini teşvik eden kurumlar veya sektörler arası politikaların desteklendiği ifade edilmektedir. Ormanların sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümünde bir fırsat olduğu, ağaçlandırma ve restorasyon çalışmalarının artırılması gerektiği belirtilerek, yasal yollardan üretilmiş orman ürünlerinin ticaretinin teşvik edilmesi, ormansızlaşma ve orman bozulmasını yavaşlatan, tersine çeviren tüm çabaların desteklendiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, gelişmekte olan ülkelerdeki ormansızlaşma ve orman bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılmasıyla ilgili girişimlerin öneminden söz edilmekte ve “Her Çeşit Orman İçin Yasal Bağlayıcılığı Olmayan Anlaşma (NLBI)” ile uyumlu olarak sürdürülebilir orman yönetimini başarmak için yönetişim geliştirme çağrısı yapılmakta ve insanların, toplulukların geçim şartlarını geliştirmek üzere; finans, ticaret, çevreye duyarlı teknolojilerin transferi, kapasite oluşturma ve yönetişim alanlarında işbirliği düzenlemelerinin güçlendirilmesi, ulusal öncelikler ve mevzuat ile uyumlu olarak, karar verme süreçlerinin oluşturulması, faydaların adil paylaşımı, mülkiyet haklarına güvence sağlanması alanlarında gerekli koşulların sağlanması taahhüt edilmektedir.

194. maddede ise, Birleşmiş Milletler Orman Forumu’nun (UNNF) dokuzuncu bölümünde oluşturulan Bakanlar Deklarasyonunun söz ettiği, her çeşit orman için yasal bağlayıcılığı olmayan anlaşmanın uygulanması istenmektedir. 195. maddede sorunların bütüncül bir şekilde çözülebilmesi için gerekli uluslararası politika oluşturma ve uygulama konusundaki işbirliğinin gerekliliğinden söz edilmekte ve “Ormanlar Konusunda

İşbirliğine Dayalı Ortaklık” hareketi UNFF sürecine destek vermeye davet edilmektedir. 196. maddede ise sürdürülebilir orman yönetimi amaç ve hedeflerinin iktisadi politikalara ve karar verme süreçlerine hakim düşünce olarak entegre edilmesinin önemi vurgulanmakta ve “Ormanlar Konusunda İşbirliğine Dayalı Ortaklık” hareketine üye kişi ve kurumlarla her çeşit ormanın sürdürülebilir yönetimiyle ilgili stratejileri, programları oluştururken birlikte çalışma taahhüdünde bulunmaktadır.

Rio+20’nin bir sonucu olan İsteddiğimiz Gelecek Bildirisinin 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, ve 204. maddeleri biyolojik çeşitlilik ile ilgilidir. Bu maddelerde biyolojik çeşitliliğin ekonomik, ekolojik, sosyal, kültürel .. vb. değerleri yanında “varlık değerinin” de farkında olduğu, biyoçeşitliliğin sadece bugünkü kuşağın değil gelecek kuşağın da gereksinimleriyle ilgili olduğu, geleneksel bilgi ile yerel halkın bağımlılık ve diğer haklarının dikkate alınması gerektiği belirtilerek, genetik kaynaklara erişim ve bu kaynaklardan adil ve dengeli faydalanmayla ilgili Nagoya Protokolü’nün onaylanması istenmektedir. Ayrıca, Biyoçeşitlilik Konvansiyonu’nun üç amacının başarılmasının zorunluluğu ifade edilerek, konvansiyonun 10. Taraflar Konferansında uyarlanan Aichi Biyoçeşitlilik Hedefleri ile 2011-2020 Biyoçeşitlilik Stratejik Planı’nın uygulanmasının önemi vurgulanmaktadır. CITES Anlaşmasının önemi, uluslararası işbirliği ve tüm tarafların katılımının gerekliliğinden söz edilerek, taraflar devam eden süreçlere katkı vermeye ve daha etkin katılıma davet edilmektedir.

İstedğimiz Gelecek Bildirisi içerisinde yer alan 205, 206, 207, 208 ve 209 numaralı ifadeler, çölleşme, kuraklık ve arazi bozulması konusuna vurgu yapmaktadır. Bu maddelerde arazinin doğru kullanımının sosyal ve ekonomik önemi yanında, su kaynaklarının iyileştirilmesi, iklim değişimi, biyoçeşitlilik, yoksulluğun azaltılması, kadının konumunun güçlendirilmesi, sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği ve toprak ile ilişkisinden söz edilerek özellikle Afrika ile ilgili kaygılar vurgulanmakta, kamu ve özel kaynakları kullanarak gerekli finansmanın sağlanması ve acil önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Konvansiyonu (UNCCD) kapsamında hazırlanan On Yıllık Stratejik Plan ve Programın (2008-2018) desteklendiği, bu kapsamda uluslar arası işbirliğinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilerek hem uygulama hem izleme değerlendirme için gerekli yöntem ve bilgileri ortaya koymak üzere bilimsel araştırmaların öneminden ve gerekliliğinden söz edilmektedir.

3.2. Türkiye’deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları

Ormanlık çalışmaları yapılırken iklim değişimi ve karbon tutumu ve azaltılması konuları dikkate alınmakta, iklim değişimi ile ilgili süreçler takip edilmektedir.

Türkiye, Rio+20 toplantısında gerek sürdürülebilir kalkınma gerek yeşil ekonomi konusunda bir tutum geliştirme yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu kapsamda hazırlanan bir raporda “Türkiye sürdürülebilir kalkınma yolunda yeşil büyümeyi, kısa vadede mevcut uygulamalarını “göreceli yapabilirliği” ölçüsünde güçlendirecek, orta ve uzun vadede ise; tüm sektör ve alanlardaki fırsatları ve riskleri değerlendirecek, bunların yöne-

tilebileceği uygulama ortamını hazırlayacak, ülke koşullarına uygun araçları geliştirecek, özellikle yerel düzeyde bu yaklaşımın getirilerini arttırmaya öncelik verecektir” denilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2012). Bu nedenle yeşil ekonominin, ormancılık sektörü açısından irdelenmesi önem arz etmektedir.

Yeşil ekonomi anlayışının bir bileşeni olarak biyo-kapasite konusu, Türkiye ormanları açısından incelendiğinde, hem odun hammaddesi hem odun dışı orman ürünleri alanlarında ülkenin bir potansiyelin bulunduğu görülmektedir. Orman varlığı içerisinde, odun üretimi açısından bozuk olarak nitelenen ormanların payının azalarak normal ormanların artışı yeşil ekonominin gerektirdiği biyo-kapasite artışını kapsamaktadır. Bu kapsamdaki çalışmalarla ortaya çıkan ormanların, sürdürülebilirlik ölçüt ve göstergelerine uygun olarak yönetimiyle hem enerji hem farklı kullanım alanları için temel malzeme değerlendirilebilecektir.

Yeşil ekonomi arayışında odun dışı orman ürünleriyle ilgili zengin tür çeşitliliği, bu alanda potansiyel bir biyo-kapasite doğurmakta, gıdadan süsleme araçlarına, ilaç hammaddesinden boya veya kimya sanayine kadar pek çok alanda kullanılacak doğal ikame mallarının üretimi için gerekli talebi etkilemektedir.

Her ne kadar tüm yaban hayvanlarını av hayvanı olarak görmemek gerekse de sürdürülebilir avcılığın gıda güvenliğine de katkısı bulunmaktadır. Bu durum biyo-kapasite açısından önemlidir. Türkiye ormanları hem odun dışı orman ürünleri hem av yaban hayatı açılarından sürdürülebilirlikten uzak uygulamaların etkisini halen taşımaktadır.

Ormanların iyileştirilmesi, yeni orman tesisleri, odun dışı orman ürünlerinin sürdürülebilir yönetimiyle ilgili önlemler, yaban hayatı koruma alanları, habitat restorasyonları ile avlak yönetimi alanlarında sağlanacak iyileştirmeler aynı zamanda yeşil ekonominin ihtiyaç duyduğu biyo kapasiteyi artıran uygulamalar olarak değerlendirilmektedir.

Yeşil ekonominin diğer kilit elemanının su olduğu daha önce ifade edilmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz Havzası için yapılan bir çalışmada; bölge nüfusunun sürekli arttığı, küresel ısınmanın bölge yağışlarını azaltırken, doğal yangınların neden olacağı kuraklığı daha da etkili bir tehdit haline getireceği, tarımsal amaçlı su ve sulama kayıplarının arttığı belirtilerek toprak koruma, ağaçlık alanlar, orman ve su kaynaklarını ile ilgili daha güçlü politikalarla daha iyi uygulamaların gerektiği ifade edilmektedir (Thivet ve Blinda, 2011).

Yedinci Kalkınma Planı döneminde, ormanların erozyonu önleme, iklimi iyileştirme, toplum sağlığı ve doğayı koruma vb. tüm koruyucu işlevlerine toplam orman alanının sadece yüzde 1,5'i ayrılmışken (DPT, 1995), 2011 yılında bu oran erozyon önleme işlevi için yüzde 11,28'e, hidrolojik fonksiyon için ise yüzde 16,71 düzeyine çıkmıştır (OGM, 2012). Suyun yeşil ekonomi içerisindeki önemine uyan bir orman tahsis anlayışının geliştiği düşünülebilir. Türkiye ormancılığında en doğru su üretim taktiklerini kararlaştırma, belirlenen taktiği en etkin uygulama aşamalarına geçmek gerekmektedir.

Yeşil ekonominin bir diğer önemli konusu olan enerji alanında 2008 yılında Avrupa Birliği üyesi 27 ülkede yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; yenilenebilir enerji tüketiminin yüzde 47'si odun ve odun atıklarından, yüzde 22,7'si diğer biyo-kütle ve atıklarından, yüzde 18,6'sı su gücünden, yüzde 6,7'si rüzgârdan, yüzde 3,8'i jeotermal enerjiden ve yüzde 1,1'i güneş enerjisinden elde edilmiştir (Eurostat, 2011).

Avrupa'daki durum odun hammaddesinin enerji üretimindeki potansiyelini ve yerini kanıtlamaktadır. Enerji elde etmek için kullanılan odun hammaddesi, endüstriyel odun üretim alanlarındaki daha ince çaplı ve endüstri açısından talep görmeyen dal, kabuk, yaprak vb. materyalden elde edilebildiği gibi, tarım arazilerinde klasik baltalık düzeyinde fakat çok daha kısa idare süreleriyle kurulan plantasyonlardan da elde edilmektedir. Bu baltalıklarda kök, kütük sürgününe dayalı bir gençleştirme yapılmamakta, söğüt, kavak gibi hızlı gelişen çelikle yetiştirilebilen türlerin makinalı dikim ve hasatına dayalı bir yönetim uygulanmaktadır.

Endüstriyel odun hammaddesi üretiminin tercih etmediği ince çaplı materyalin enerji amaçlı kullanımı konusunda azot döngüsünü olumsuz etkilediği gerekçesiyle ekolojik kaygılar bulunmaktadır. Tarımsal arazilerde biyo-kütle üretiminde arazinin diğer kullanım alanlarının yarattığı alternatif maliyet sorun oluşturmaktadır. Belirli bir miktar biyo materyali, doğa için bırakmak, tarım arazilerinin alternatif maliyetlerini telef edecek sübvansiyonlar veya teşvik araçları oluşturmak en çok karşılaşılan önerilerdendir.

2007 yılında Enerji Bakanlığı, TÜBİTAK, üniversiteler, araştırma kurumları ile mülga Çevre ve Orman Bakanlığının ilgili birimlerinin katılımıyla yapılan toplantılarda odunsu biyo-kütlenin enerjide değerlendirilmesi konusunda yapılması gerekenler ve kurumların bu yöndeki çalışmaları değerlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak, Türkiye ormanlarındaki değerlendirilebilir odunsu biyo-kütle taşra birimlerince belirlenmiştir. Ormanlardaki üretim artıkları ile şüceyrat, çalı, çırpı gibi ince materyal artıkların biyo-kütle olarak piyasada değerlendirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Talep doğrultusunda bu ürünlerin Orman İşletme Müdürlüklerince satışı yapılmaktadır. Ancak, Türkiye'de ticari olarak odunsu biyo-kütleden enerji üretimi konusunda henüz bir pazar kurulmamıştır. Özel sektör bu konuya çok ihtiyatlı yaklaşmakta, yakıt temininin sürekliliği ve fiyatları konusunda yeni çıkacak yasal düzenlemelerin yaptırımları konusunda çekinceleri bulunmaktadır (OGM, 2009d).

Türkiye'de halen üretim artığı olarak adlandırılan materyalin ekolojik işlevi, "izin verilebilir alım sınırı" konusunda tartışma sürmektedir. Bir başka tartışma, baltalıkların koruya dönüştürülmesiyle ilgilidir. Enerji üretiminin bilinen en eski uygulama biçiminin tamamen ortadan kaldırılmasının biyo enerji alanındaki yönelimlerle uyuşmadığı düşünülmektedir. Bu durum, sadece OGM'nin orman yönetim politikalarıyla ilgili değildir. Ormana dayalı biyo-kütlenin ülkenin enerji üretimi içerisindeki yeri, enerji tedarik biçimleriyle ilgili rakamlarla da kanıtlanmış durumdadır. Nitekim, 1992 yılında toplam enerji arzında yenilenebilir enerjinin payı yüzde 18 iken 2010 yılında bu oran yüzde 11'e düşmüştür. Bu azalışta odun ve hayvan-bitki artıklarının son yirmi yılda birer enerji kaynağı olarak kullanımının hızla düşmesi önemli bir rol oynamıştır. 1992 yılında toplam yeni-

lenebilir enerji üretimi içinde bu kaynakların payı yüzde 79 iken, 2010 yılında bu oran yüzde 39'a kadar gerilemiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2012). Bu durum, enerji ve orman kaynakları konusunda ulusal politika gereksinimini ortaya koymaktadır.

Yukarıda açıklanan konulara ek olarak, Türkiye Ulusal Ormancılık Programı'nda (2004-2023) yer alan amaç, politika, strateji ve uygulamalarda sürdürülebilir kalkınma, yeşil ekonomi kapsamında dikkate alınacak ifadeler bulunmaktadır. Söz konusu bu programın sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygunluğu; 2008 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın yürütücüsü olduğu "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu" isimli bir projede incelenmiş ve gerekli değişiklikler yapılarak yeni politika, strateji ve eylemler önerilmiştir (Ok, 2008).

Sürdürülebilir kalkınma, yeşil ekonomi, Rio+20 kararlarının Türkiye'deki olası yansımalarının anlaşılabilmesi için bir başka gösterge olarak Kalkınma Bakanlığı tarafından yayınlanan "Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Raporu: Geleceği Sahiplenmek" isimli çalışma incelenebilir (Kalkınma Bakanlığı, 2012). Bu raporun 162. maddesinde Türkiye için yeşil büyüme imkanları ele alınırken sürdürülebilir kalkınma vizyonunu hayata geçirmek için fırsatlar taşıyan sektörler belirlenmeye çalışıldığı ifade edilmekte ve bu kapsamda enerji, ulaştırma, tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki fırsatların incelenerek hedeflerin belirlendiği belirtilmektedir. Raporda ormanların tarım içerisinde ele alındığı görülmekte ve 176. maddede tarım ile toprak, su ve doğal kaynak yönetiminin karşılıklı ilişkilerinden söz edilmektedir. 178. maddede ise "Orman köylerinin sürdürülebilir kalkınmayla uyumlu gelir ve istihdam yapısına kavuşturulmaları ve bunun için yeni faaliyet alanlarının oluşturulmasının yanı sıra sektörün verimliliğinin artırılması önem arz etmektedir" denilmektedir. 179. maddede ise "Türkiye, artan verimlilik, kalite ve ürün miktarı ile gıda güvenliği ve güvencesini sağlarken biyolojik çeşitliliği, su, toprak ve ormanları koruyan ve toplumsal faydaya dönüştürebilen rekabet gücü yüksek sürdürülebilir bir tarım sektörünü oluşturma kararlılığındadır" şeklinde bir ifade yer bulmuştur.

4. GZFT ANALİZİ VE REKABET GÜCÜ DEĞERLENDİRMESİ

Ormancılık sektörünün içinde bulunduğu durumu analiz etmek üzere sektör temsilcilerinin katılımıyla 19 Eylül 2012 tarihinde yapılan ÖİK toplantısında durum analizi (GZFT) çalışması gerçekleştirilmiştir. Durum analizi çalışmasında; komisyon üyelerince belirlenen ifadeler taşıdıkları önem veya önceliğine göre sıralanmış ve bu tespitler Onuncu Kalkınma Planı dönemi (2014-2018) hedef ve eylemlerinin belirlenmesinde dikkate alınmıştır.

Ormancılık sektörünün güçlü yönleri aşağıda listelenmiştir.

No	Güçlü Yönler	Ağırlık
1	Ülkenin en ücra köşesine kadar yayılan, güçlü bir örgüt yapısının olması, ülke alanının yaklaşık 1/3'ünü oluşturan, çoğunluğu devlet mülkiyetindeki ormanların tek bir kurum tarafından koordinasyon içerisinde yönetilmesi	15
2	Üç kıtadan ekolojik olarak etkilenen ormanların ve korunan alanların biyolojik çeşitlilik açısından zengin olması	7
3	Ülke ormanlarının mülkiyeti ve ormancılıkla ilgili kurumların işleyişi konusunda güçlü bir mevzuatın bulunması	7
4	Ülkedeki devlet orman teşkilatı ve eğitim birimlerinin köklü bir geçmişe ve derin bir kurum kültürüne sahip olması, ilgi grupları arasında kurulmuş işbirliklerinin bulunması	6
5	Başta amenajman planları olmak üzere, ekosistem tabanlı planlama konusunda adımların atılmış olması	5
6	Küresel bir amaç haline gelen sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun sektörel düzenlemelerin olması	5
7	Sektörün hem kırsal hem kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına önemli katkısının bulunması	5
8	Ormancılık sektörü içerisinde döner sermayeli olarak çalışan kamu kurumlarının varlığı	4
9	Korunması gereken alanların büyük çoğunluğunun koruma statüsüne kavuşmuş olması	3
10	Yaban hayatının korunması ve devamlılığının sağlanmasıyla ilgili uygulamaların başlamış olması	2
11	Doğal yapısı ve tür çeşitliliği açısından ormanların göreceli olarak dayanıklı bir yapıya sahip olması	2
12	Bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması ve ormancılık sektöründe daha etkin kullanılmaya başlanması	2
13	Sektörün kırsal kalkınmayı destekleyici olarak yoksulluğu azaltıcı ve istihdamı artırıcı faaliyetler yürütmesi	2
14	Sektörle ilgili uluslararası gelişmelerin takip edilmesi	1
15	Orman endüstrisi alanında özel sektörün güçlenmesi ve kamu kurumlarıyla işbirliğinin artması	1

Sektör için belirlenen zayıf yönler veya sektörün geliştirmesi gereken yönler ise aşağıda belirtilmektedir.

No	Zayıf Yönler	Ağırlık
1	Ormanların sağladığı faydaların ekonomik değerlendirmesinde zayıflıkların bulunması, ekolojik ve sosyal etkilerinin yeterince ölçülememesi, bunların izleme ve değerlendirilmesi ile ulusal muhasebe sistemine aktarılmasında eksikliklerin bulunması	17
2	Orman varlığı ile ilgili mülkiyet sorununun tam olarak çözülememiş, orman kadastro tescil çalışmalarının tamamlanamamış olması	11
3	Orman kaynaklarının ürettiği çıktıların bir kısmının kayıt dışı kalması ve sayısal karşılıklarının hesaplanamaması	6
4	Sektörü oluşturan kurumlar ve ilgi grupları arasında işbirliği ile uyum sorunlarının bulunması	6
5	Sektörü oluşturan kurumların istikrarlı bir örgüt yapısına erişememiş olması	5
6	Belirli ormancılık uygulamaları hakkında mevzuat eksikliklerinin bulunması	5
7	Başta ormanın tanımı olmak üzere, ormancılık sektörü ile ilgili mevzuat hükümleri ile uluslararası düzenlemeler arasında uyumluluk sorununun bulunması	5
8	Ormanın hukuki tanımının yetersizliği ve orman sınırlarının halen değişken bir yapı göstermesi	5
9	Sektörün en önemli yuvarlak odun üreticisi olan devlet orman teşkilatında üretim maliyetlerinin yüksekliği, diğer ülkeler ile rekabet sorunlarının olması	5
10	Korunan alan yönetiminde arzu edilen düzeye çıkılamaması ve bu kapsamda bir sistemin (mevzuat, kurumsal yapı, insan kaynağı, süreç yönetimi vb) kurulamamış olması	5
11	Biyolojik çeşitlilik yönetiminin bir parçası olarak bitki ve hayvan kaçakçılığıyla ilgili CITES uygulamalarının zayıf olması	5
12	Ormancılıkla ilgili verilerin kurumlar arası ve uluslararası karşılaştırılabilirliğinin zayıf olması	4
13	Mevcut mevzuatta yetki karmaşalarının olması	4
14	Orman ürünleri sanayisinde yapısal problemlerin çokluğu, sermayenin yetersizliği ve dünyayı takip edememesi	4
15	Odun dışı orman ürünlerinin envanteri ve faydalanma düzeyleri ile ilgili kayıt eksikliklerinin bulunması	3
16	Uluslararası toplantı ve süreçlere aktif katılım sağlayabilecek donanımda kalifiye eleman yetiştirme mekanizmasının eksik olması	3
17	Sektör içi gelişmeler ve sektör ile diğer sektörlerin etkileşimi konusunda sağlam bir izleme ve değerlendirme düzeninin kurulamamış olması	3
18	Odun hammaddesi üretimi açısından mevcut ormanların yarıya yakın bir kısmının bozuk olması, bu alanların diğer ormancılık üretimleri açısından değerinin belirlenmemiş olması	2
19	Korunması gereken biyolojik çeşitlilik elemanları içerisinde kayıpların yaşanması	2
20	Orman vasfını yitirmiş alanlar ile hazine arazilerinde yapılmak istenen özel ağaçlandırma taleplerinin değerlendirilmesinde ilgili kurumların (OGM, Milli Emlak, vb.) uygulamaları arasında farklılıkların bulunması	1
21	Ormancılık sektörü ile diğer sektörlerin işbirliği veya etkileşimi alanlarında politika oluşturma ve analiz etmeye uygun çalışmaların yapılamamış olması	1

Yapılan durum analizi çalışmasında belirlenen sektörün içinde bulunduğu fırsatlar aşağıda sunulmaktadır.

No	Fırsatlar	Ağırlık
1	Ülkemizde ve dünyada doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi konusunda bilincin artması	10
2	Karbon piyasaları, uluslararası bağışlar, ortak girişimler, zorunlu katılım araçları (vergi, harç, vb.), gönüllü katılım araçları (bağışlar, gönüllü hizmetler, piyasa alış verişleri, .. vb) yeni finansman olanaklarının gelişmesi ve bazı ormancılık mal ve hizmetlerinin sektöre kazandırılma olanaklarının doğması	9
3	Orman köyleri ve kooperatifleri ile diğer ilgi gruplarının ormanların yönetiminde etkili olma isteği, ormanlar tarafından üretilen mal ve hizmetlere talebin artması, birçok sektöre ürün sunan ormancılığın ileri bağlantı oranının yüksek olması	8
4	Sürdürülebilir kalkınma anlayışının, çevre ve ormana yönelik bilincin dünyada ve ormancılık dışı sektörlerde gelişiyor olmasının bir sonucu olarak sektöre ilginin artması, yeni finansman ve proje olanaklarının doğması	6
5	Türkiye ormancılık sektörünün ürettiği ekosistem hizmetlerine (su koruma, biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlama, iklim değişimi, .. vb.), odun dışı orman ürünlerine yönelik ulusal ve uluslararası artan ilgi	5
6	Tüketicilerin doğal ürünleri tüketme isteklerinin artması	4
7	Türkiye'nin artan uluslararası ilişkilerine paralel olarak, ormancılık sektörü mal ve hizmetlerine talebin ve beklentilerin artıyor olması	3
8	Ormancılık açısından zayıf ve desteklenmeyi bekleyen ülkelerle çevrilmiş bir konumda bulunması, özellikle Balkan ülkeleri ve Türki Cumhuriyetlerle ilişki açısından üstünlüklere sahip olması	2
9	Küresel izleme değerlendirme, sertifikalandırma sistemlerinin yaygınlaşmasıyla odun hammaddesi üretimi, odun dışı orman ürünleri ve korunan alan yönetimi alanlarında daha iyi denetim ve gelişim olanaklarının doğması	1

Durum analizi çalışmasında belirlenen tehditler aşağıda listelenmiştir.

No	Tehditler	Ağırlık
1	Kırsal yoksulluk, orman köylülerinin gelir ve eğitim düzeylerinin düşük olması	10
2	Sektör kurumları arası veya sektör dışı ilgililerin yetki ve sorumlulukları arasında çatışma veya boşlukların bulunması	9
3	Ormancılık tekniği açısından tartışılır uygulamalar konusunda sosyal ve politik baskıların bulunması	8
4	Orman fakültesi sayısındaki yüksek artış ve ormancılık eğitimlerinde kalitenin azalması	6
5	Enerji sektörünün özellikle HES projeleri ile madencilik ve turizm sektörünün artan tahsis istekleriyle ormanların ve korunan alanların baskı altında tutulması, bu konularda tahsisleri kolaylaştırmaya yönelik mevzuat düzenlemelerinin ormanlardan korunan alanlara doğru yayılması	5
6	Küresel ısınmanın sürmesi halinde orman yangınlarının artması, yarı kurak ve kurak alan miktarının yükselmesi, ormancılık maliyetlerinin artması	3
7	Hızlı nüfus artışının ormanlar üzerinde yarattığı yeni yerleşim yeri, daha fazla orman ürünü vb. şekillerde kurduğu baskı, talep açıklarının oluşması	2
8	Kırsal kesimlerde terk edilen yerleşim merkezlerinde azalan nüfusun bir sonucu olarak ormancılık çalışmaları için gerekli miktar ve nitelikte iş gücünün sağlanamaması	2
9	Türkiye’de karantina uygulamalarının istenilen seviyeye gelmemesi	1
10	Yasadışı hayvan ve bitki ticareti	1
11	Temel ormancılık çalışmalarının gerekçesi ve yapılış şekli ile orman yangınlarının çıkmasına ve söndürülmesine yönelik olarak kamuoyunun yeterince bilince sahip olmaması	1

5. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

5.1. Uzun Vadeli Hedefler

Sektör temsilcileri ile yapılan 20 Eylül 2012 tarihli toplantıda sektörün uzun dönem hedeflerine yol gösterici olmak üzere, bir sektörel vizyon belirleme çalışması yapılmıştır. Durum analizi çalışmasına ait saptamaların dikkate alındığı bu çalışma sonucunda ormancılık sektörünün 2023 vizyonu;

“Ormanların, korunan alanların ve ilişkili ekosistemlerin ekolojik, ekonomik ve sosyal işlevlerini yerine getiren ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ülke, bölge ve küresel ölçekte öncü bir sektör olmaktır” şeklinde belirlenmiştir.

5.2. Onuncu Plan Hedefleri ve Hedeflere Dönük Temel Amaç, Politika ve Stratejiler

Dünya ormanlarının yüzde 75'ine yakın bir bölümü, özellikle 2000 yılından sonra hazırlanmaya başlanan Ulusal Ormancılık Programlarına (UOP) göre yönetilmektedir (FAO, 2010). Türkiye, bu kapsamda FAO'nun desteği ile “Türkiye Ulusal Ormancılık Programı (2004-2023)”nı hazırlamış ve 2004 yılında bu doküman yayımlamıştır (ÇOB, 2004). Bu programda ormancılık sektörü için belirlenen amaç ve eylemler geçerliliğini korumakla birlikte güncellenme ihtiyacı bulunmaktadır.

Güncellenme ihtiyacına yanıt verebilecek bir içerikte, 2008 yılında DPT tarafından “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu” isimli bir proje çalışması yapılmıştır. UOP'ni içerdiği amaç, politika ve stratejiler zamanın getirdiği değişimler ve sürdürülebilir kalkınma anlayışına uyum açısından gözden geçirilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı için önerilecek amaç, politika ve stratejilerin hazırlanmasına yönelik, kurumsal süreklilik ve verimli çalışma ilkeleri açısından yukarıda açıklanan iki çalışmanın sonuçları sektörel birikim olarak dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, 20 Eylül 2012 tarihinde ÖİK üyelerinin yapmış olduğu politika belirleme çalışmasında, söz konusu dokümanlar dikkate alınarak Tablo 18'de listelenen amaç ve politikalar oluşturulmuştur. Bu tabloda, belirlenen politikalar ile ilgili mevzuat düzenlemelerine ve kurumsal düzenlemelere de yer verilmiştir. Politika ile ilgili dikkate alınması gereken önlemler ise “diğer tedbirler” adı altında listelenmiştir.

Bu politikaların uygulanmaya başlamasıyla birlikte sektörün saptanan dönüşüm alanlarına yapacağı katkı yine Tablo 18'de gösterilmiştir. Bu kapsamda, ÖİK çalışmaları öncesi belirlenen ve göz önünde tutulması istenen dönüşüm alanları aşağıda listelenmektedir.

1. Makroekonomik ve mali istikrar,
2. Yurtiçi tasarrufların artırılması,
3. Rekabet gücü yüksek üretim yapısı,

4. Tarımda etkinlik ve gıda güvenliği,
5. Enerji güvenliği,
6. Ulaştırma ve lojistik çevre,
7. Kentleşme ve afet yönetimi,
8. Doğal kaynakların verimli kullanılması,
9. Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınma,
10. Kamu yönetimi ve adalet hizmetlerinin etkinleştirilmesi,
11. Beşeri sermayenin güçlendirilmesi
12. Sosyal içerme.

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
Stratejik Amaç 1: Alanların ve Sınırların Korunması: Ormanların, korunan alanların ve ilişkili havzaların orman yangınları, usulsüz müdahaleler ile biyotik (böcek, mantar, vb. zararlılar ve hastalıklar) ve abiyotik (fırtına, heyelan, kuraklık, erozyon vb.) zararlılara karşı korunması							
1- Mülkiyetle ilgili belirsizliklerin giderilmesi için orman kadastro ve tapuya tescil işlemlerinin en kısa sürede tamamlanması		- Kadastro komisyonlarının kapasitelerinin iyileştirilmesi, - TKGGM ve OGM arasında işbirliğinin güçlendirilmesi	- Çalışmaların hızlandırılması, ekosistem değerleri ile yerel halkın korunmasına özen gösterilmesi	OSİB, OGM	TKGM, GTHB, ÇŞB, Yerel Yönetimler	3	1, 3, 4, 7
2- Ormanların koruyucu ve çevresel işlevleri ile faydalarının önemi konusunda toplumun bilinçlendirilmesi, sivil ve politik desteğin oluşturulması	- TRT, özel TV kanalları ve diğer kitlesel yayın araçlarıyla toplumun bilinçlendirilmesi konusunda 6831 sayılı Kanunda düzenleme yapılması		- Sorumlu birimlerde kapasite geliştirme çalışmalarının yapılması, - Basın ve yayın organları için ücretsiz kamu spotlarının hazırlanması	OGM, ÇEM, DKMP	RTÜK, TRT, MEB, Özel TV ve Medya kurumları, STK'lar, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	5	1, 6, 7, 11
3- Ormancılık çalışmalarında (kadastro, envanter, planlama, yol şebeke planları, üretim, yangın ve böceklerle mücadele, koruma, satış vb.) bilgi teknolojilerinin güçlendirilmesi			- Ormancılık çalışmalarında haritacılık ve coğrafi bilgi sistemlerinin esas alınması	OSİB, OGM	TÜİK, ilgili diğer kurumlar	5	1, 3, 7, 9

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekliliği Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
4- Orman yangınları ve diğer zararlılarla mücadelede biyolojik metotlara ağırlık verilmesi	- Orman ve su ilişkisini düzenleyecek mevzuatın geliştirilmesi	- Ormanlık araştırma birimlerinin kapasitelerinin geliştirilmesi	- Zararlı biyotik faktörlerin başka amaçlar için kullanılmasını temin edecek araştırmaların desteklenmesi, - Yangınla mücadele ve biyolojik çeşitlilik amaçlı göletlerin artırılması	OSIB, OGM	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, GTHB, DSI	5	1, 3, 7, 9
5- Orman alanlarında verilecek izin ve irtifak hakları için kriterlerin katılımcı ve bilimsel metotla belirlenmesi	- 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesinde değişiklik yapılması, orman alanlarından verilecek izinler için yönetmeliğin yasal değişikliğe uygun olarak düzenlenmesi	- Yetkili kamu kurumlarının meslek içi eğitimlerle güçlendirilmesi	- Üniversiteler ve ormanlık araştırma kurumlarında konuyla ilgili araştırma ve geliştirme çalışmaları yapılması	OSIB, OGM	Üniversiteler, STK'lar, Meslek Kuruluşları, Adalet Bakanlığı, Kültür ve Tur. Bak. ÇŞB, DSİ,	3	7, 9

Tablo 18: Onuncu Dönem Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
6- Ormanların, korunan alanların ve orman içi meraların değişimleri ile çölleşme ve arazi bozulmasının etkilerinin çağdaş bilgi teknolojileri ile izlenmesi	- 3234 sayılı OGM Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda düzenleme yapılması	- Sorumlu kurumlar içerisinde izleme birimlerin oluşturulması veya OGM Fotogrametri biriminin DKMP ve ÇEM Genel Müdürlüklerinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde donatılması	- Üniversite ve araştırma kurumlarında teknoloji geliştirme çalışmalarına yer verilmesi	OGM, DKMP	ÇEM, Üniversiteler, TÜBİTAK, Özel Sektör, STK'lar, Harita Genel Komutanlığı	3	3, 7, 10
7- Korunan alanların tesisinde uluslararası standartlarla uyumlu, ulusal ölçüt ve göstergelerin geliştirilmesi, bu alanların süreklilik ve katılımcılık ilkelerine göre yönetilmesi	- Korunan alanlara ilişkin mevzuatın, uluslararası sözleşmeler ve süreçler çerçevesinde geliştirilmesi - Tapulu Kesim Yönetmeliğinde biyolojik çeşitlilikle ilgili ölçütlere yer verilerek ormanlar ve ağaçlıkların korunması	- DKMP'nin ilgili birimlerinin güçlendirilmesi, - DKMP, OGM, Gümrük ve Ticaret Bakanlığına yönelik kapasite geliştirme çalışmalarının yapılması	- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planıyla kurumsal planların entegre edilmesi, - Bilgilendirme, eğitim ve tanıtım çalışmalarına önem verilmesi	DKMP	OGM, ÇŞB, Üniversiteler, STK'lar, Adalet Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret	3, 5	7

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
8- Orman ağaç, ağaççık ve florasının genetik çeşitliliğinin korunması ve yararlanılması için yerinde ve dışarıda her türlü koruma sahalарının tesisi ve yönetimi	- Tabiati ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Yasasının hayata geçirilmesi	- Tohum Araştırma ve Islah Enstitüsünün beşeri sermayesinin güçlendirilmesi,	-Biyolojik çeşitlilik envanterinin yapılması, koruma önceliklerinin tayin edilmesi	OGM, Tohum Islah Araş. Ens.	DKMP, STK'lar, Üniversiteler, Yerel Yönetimler,	3	3, 4, 7
9- Korunan alanlar dışındaki ormanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması için ormanların doğal gençleştirme ve rehabilitasyonuna öncelik verilmesi	- Tabiati ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Yasasının hayata geçirilmesi	- Meslek içi eğitimlerin yapılması		OGM	DKMP, ÇEM, STK'lar, Meslek Örgütleri, Üniversiteler	5	7
10- Av ve yaban hayvanı türlerinin genetik çeşitliliğinin korunması, yaban hayvanların tedavi, bakımı ve doğaya kazandırılmaları için gerekli merkezlerin tesisi ve yönetimi		- Yabani hayvan bakımı, nakli ve yetiştirilmesi konusunda insan kaynağının geliştirilmesi	- Yaban hayvanlarının tedavi edilebileceği, karantinada tutulabileceği birimlerin oluşturulması ve bakım merkezlerinin açılması	DKMP	OGM, ÇEM, ÇŞB, GTHB, STK'lar, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	5	7, 8

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
11- Ormanların biyolojik çeşitliliği ile ilgili araştırma çalışmalarının güçlendirilmesi	- OGM Ar-Ge Dairesi ve ilgili Araştırma Enstitüsünün kurumsal olarak güçlendirilmesi	- Ormanların biyolojik çeşitliliğinin master planlarda ve proje seçiminde dikkate alınması	OGM	OGM, ÇEM, STK'lar, Meslek Odaları	10	7	
12- Kırsal halkın biyolojik çeşitlilikle bağlarının güçlendirilmesi ve koruma çalışmalarına katılımlarının sağlanması	- İlgili mevzuatın üretim planlaması ve faydalanmayla uyumunun sağlanması	- Sorumlu kurumların katılımcı yönetim, izleme ve değerlendirme teknikleri konusunda eğitilmesi	- İzlenebilir faydalanma ve yönetim biçimlerinin geliştirilmesi	OGM, ÇEM, DKMP	Kalkınma Ajansları, GTHB, Yerel Yönetimler, STK'lar	10	1, 7, 8
13- Ormanla ilişkili projelerde biyoçeşitliliğin korunmasıyla ilgili tür seçimlerinde tehdit altındaki türlere özel önem verilmesi	- Orman içi sulara egzotik balık türlerinin salımı konusunun mevzuatta açıklanması	- Biyolojik çeşitliliği olumsuz etkileyen eylemlerle ilgili rehberlerin geliştirilmesi	- Proje izleme ve değerlendirme ölçütleri arasında biyolojik çeşitlilik ile ilgili ölçütlere yer verilmesi	OGM, ÇEM, DKMP	GTHB, Kalkınma Ajansları, Üniversiteler,	10	4, 7
14- Çölleşmeyle mücadele, arazi bozulması, toprak koruma ve kuraklıkla mücadele çalışmalarının biyolojik çeşitliliği dikkate alarak yürütülmesi	- Su havzalarında yapılacak çalışmaların koordineli olması için havza yönetimi konusunda mevzuatın hazırlanması	- Kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması	- Risk analizlerinin yapılması, - Proje döngüsü yönetimine ilişkin ilgili kurumların kapasitesinin güçlendirilmesi	ÇEM	ÇŞB, GTHB, OGM, DKMP, DSİ, Meslek Örgütleri, Üniversiteler	3	1, 3, 4, 7, 8, 11

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
15- Kentsel yerleşimlerin sel ve taşkınlarla karşı korunması ve su kaynaklarının sürekliliğinin sağlanması	- İlgili mevzuatın kurumsal işbirliğini teşvik edecek şekilde geliştirilmesi	- Kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi	- Bilgilendirme, eğitim ve tanıtım çalışmalarına önem verilmesi	ÇEM	DSİ, SYGM, MGM, ÇŞB, Yerel Yönetimler,	2	1, 2, 5, 7, 8, 11
16- Ormanların ve korunması gereken diğer ekosistemlerin doğal dayanıklılığının geliştirilerek biyotik ve abiyotik zararlara karşı dirençlerinin artırılması	- 3234 sayılı Kanuna dayalı “Orman Karantina ve Fümigasyon Yönetmeliği” ile “Orman Bitki Pasaportu” Yönetmeliğinin yürürlüğe konulması		- Önleyici bir yaklaşımla halkın ve diğer ilgi gruplarının orman korunmada sorumluluk, katılım ve katkılarının güçlendirilmesi	OGM	DKMP, ÇEM, GTHB, ŞTKlar, Meslek Örgütleri,	1	1, 3, 4, 7, 11
17- Odun ve ODOÜ ile ormanların kullanım ve kullanım dışı değerlerinin yanı sıra ilişkili gereksinimlerin yetiştirme ortamı kapasitesi dahilinde karşılanması	- 3234 ve 6831 sayılı Kanunlara dayanarak “Orman Sayılan Alanlardaki, Odun dışı Ürün ve Hizmetlerin Planlama, Yetiştirme, Üretim ve Faydalanmasına İlişkin Yönetmelik” çıkarılması, - OGM’nin 283. Sayılı tebliğinin güncellenmesi	- OGM ODOÜ Daire Başkanlığı ile taşra örgütünde kapasite geliştirme ve meslek içi eğitim çalışmalarının yapılması, - Ormanların kullanım dışı değerleri konusunda uzman kadroların oluşturulması	- Bu değerlerden öncelik orman köylülerinin olmak üzere, faydalanma ve gelir elde etme imkanlarının geliştirilerek korunmalarının sağlanması, - ODOÜ ve ekosistem hizmetlerine yönelik araştırma çalışmalarının hızlandırılması	OGM	DKMP, ÇEM, OMO, ORKOOOP, Yerel yönetimler, Üniversiteler, ODOÜ işleyen veya pazarlayan meslek örgütleri, TÜBİTAK	2	3, 4, 7, 8, 11

Tablo 18: Onuncu Dönem Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
Stratejik Amaç 2: Ormanların ve Korunan Alanların Geliştirilmesi: Mevcut ormanların geliştirilmesi, orman dışındaki uygun alanlar üzerinde orman tesisi ile orman alanlarının genişletilmesi, korunan alanların iyileştirilmesi							
18- Normal ve bozuk orman alanlarının sınıflandırılması, ormanların geliştirilmesi ve bakımının sağlanması	- Amenajman ve silvikültürel konulara ilişkin yürürlükteki ikincil mevzuatın gözden geçirilmesi			OGM	ÇEM, DKMP, Üniversiteler, Meslek Örgütleri	1	2, 3, 7
19- Ağaçlandırma ve diğer imar-ıslah çalışmalarına yerel halk, özel sektör, sivil toplum örgütleri, ilgili kuruluşlar ve diğer ilgi gruplarının katılım ve katkılarının güçlendirilmesi	- 6831 sayılı Kanunun özel ormanlar ve kamu ormanları ile ilgili hükümlerinin uygulanabilirliğini sağlayacak önlemlerin alınması	- Özel orman ve ağaçlandırma çalışmalarının bulunduğu yerlerdeki orman idarelerinin denetim yapabilecek şekilde güçlendirilmesi	- Orman idareleri dışında kalan kamu tüzel kişilerin orman yetiştirme çalışmalarına teknik desteğin sağlanması	OGM	ÇEM, Meslek Örgütleri, Yerel Yönetimler, STK'lar	5	7, 11
20- Uygun orman ve orman dışı alanlarda hızlı büyüyen yerli veya yabancı orman ağacı türleri ile endüstriyel ağaçlandırma çalışmalarına önem verilmesi	-Mevcut teşvik sisteminin gözden geçirilerek geliştirilmesi	- İlgili grupların işbirliğini ve teşvikini sağlayıcı kurumsal düzenlemelerin yapılması	- Odun arzını artırmak ve doğal ormanların sürdürülebilir yönetimini sağlanması	OGM	ÇEM, STK'lar, Üniversiteler ve Araştırma Kurumları	10	1, 2, 3, 7, 8

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
21- Ormanlık teşkilatının ve diğer ilgili özel ve tüzel kişilerin ihtiyaç duyduğu orman bitkilerinin fidanları ile tohumlarının, piyasa değeri yüksek türleri dikkate alarak üretilmesi için gerekli altyapının sağlanması	- Orman Yetiştirme Materyalleri Piyasasında Yetkilendirme, Denetleme ve Bitki Pasaportu Yönetmeliğinin çıkarılması	-Mevcut teşvik sisteminin geliştirilmesi	- Özel fidanlıklarla tohum ve materyal tedariki konusunda karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesi	OGM	ÇEM, Orman Mühendisleri Odası, Yerel Yönetimler, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, GTHB	1	1, 2, 3, 7, 8
22- Mevcut korunan alanların ilan edilen statüsüne uygun yönetilebilmesi için gerekli her türlü planlamanın yapılması ve alanların yönetim etkinliklerinin analizi	-Planlama ve yönetim ile ilgili yönetmeliklerin hazırlanması, -Korunan alanların yönetim etkinliğinin ölçümüne ilgili mevzuat içerisinde yer verilmesi	-Uygulayıcı birimler ile araştırma kurumları arasındaki işbirliğinin kurumsal hale getirilmesi	-Araştırma ve insan kaynağı eksikliklerinin giderilmesi, -Uzman istihdamına önem verilmesi -Korunan alanlar ile ekosistem hizmetleri ve küresel iklim etkileşimini tanımlayan çalışmaların yaygınlaştırılması	DKMP	OGM, ÇEM, ÇSB, STK'lar, Üniversiteler,	5	7, 10

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekliliği Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
23- Uygun özel araziler üzerinde yerel halk ve özel sektör tarafından kavak ve hızlı gelişen ağaç türleriyle ağaçlandırma ve karma sistem uygulamalarının teşvik edilmesi	- Teşvik kapsamına yapılacak kredi, teknik yardım, fidan, ekipman tedariki vb. etkinliklerine yönelik mevzuatın geliştirilmesi	- Kavak ve Hızlı Gelişen Orman Ağaçları Araştırma Enstitüsünün liderliğinde ülke düzeyinde danışmanlık, bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi	- OGM tarafından ağaçlandırma sahiplerine yönelik yayım ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütülmesi	OGM	ÇEM, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, Meslek Örgütleri	10	1, 2, 3, 7, 8
24- Yeşil kuşak ağaçlandırmaları ve kent ormanlarının etkin yönetimi ve korunmasının sağlanması,	- 3234 ve 6831 sayılı Kanunlara dayalı kuruluş, bakım ve yönetim ile ilgili ikincil mevzuatın çıkarılması		- Yeşil kuşak ağaçlandırmaları ve kent ormanlarının geliştirilmesinde mahalli idarelerle işbirliği yapılması	OGM	DKMP, ÇEM, Yerel Yönetimler	3	1, 2, 3, 6, 7, 8, 11
25- Çölleşmeyle mücadele ile toprak ve su kaynaklarının korunması amacıyla yönelik erozyon kontrolü, mera ıslahı ve ağaçlandırma çalışmalarının önceliklere göre belirlenmiş havzalar ölçeğinde katılımcı yaklaşımın uygulanması	- Mera ile ilgili mevzuatın sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre iyileştirilmesi, - Havza ölçeğinde entegre bir biçimde çalışmayı kolaylaştıran mevzuatın geliştirilmesi	- İlgili kurumların çok amaçlı, katılımcı planlama ve uygulamalar yapma konularında kapasitelerinin geliştirilmesi	- Ormanların erozyon önleme ve karbon tutma katkılarının ölçülmesi	ÇEM	OGM, DSİ, DKMP, Meslek Örgütleri, GTHB, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	3	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
<p>Stratejik Amaç 3: Orman Alanları ve Korunan Alanlardan Faydalanma: Ormanların ve korunan alanların ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel çok yönlü faydalarının (odun ve odun dışı orman ürünleri, sosyal-kültürel faydalanmalar, koruyucu ve çevresel fonksiyonlar, yöre halkının yaşam şartlarının iyileştirilmesine katkı, vb.) yerel, ulkesel ve küresel düzeylerde sürdürülebilir olarak sağlanması ve hakça paylaşımı</p>							
26- Odun ve ODOÜ standardizasyon ve sertifikalandırma sisteminin ulusal koşullar ve uluslararası gelişmeler dikkate alınarak uygulanması	- Dış ticaret teşviklerinin ODOÜ'lerin katma değerli ürünlere dönüştürülecek şekilde yönlendirilmesi ve hammadde teşviklerinin kaldırılarak mamul teşvikine geçilmesi	- TÜRKAK ve TSE tarafından standart ve sertifikalandırma düzeninin kurulması, - Ulusal orman yönetimi standartlarının oluşturulması	- İhracat potansiyeli olan ürünler başta olmak üzere abışap ürünlerinin sertifikalandırılması, - ODOÜ iç ve dış ticaretinin sürekliliğinin sağlanarak katma değeri yüksek ürünler halinde ihracatının teşvik edilmesi	OGM	DKMP, ÇEM, Gümrük ve Ticaret Bak. TSE, TÜRKAK, Üniversiteler, Meslek Örgütleri	3	1, 2, 3, 7, 8
27- ODOÜ'lerin sürdürülebilir yönetimine ilişkin kriter ve göstergelerin geliştirilmesi	- ODOÜ'nün kullanım dışı değerlerinden faydalanma ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi	- Kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin geliştirilmesi	- Kullanım veya kullanım dışı faydalanmaya konu ODOÜ'nü sürdürülebilir yönetimi	OGM	ÇEM, DKMP, DSİ, Yerel Yönetimler, Meslek Örgütleri,	2	1, 2, 3, 7, 8

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekliliği Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
28- Toplumun odun hammaddesi taleplerini uluslararası pazarlarla rekabet edebilir biçimde sürdürülebilir olarak sağlanması, ahşap malzeme kullanımının teşvik edilmesi	- Orman Kanunu başta olmak üzere üretim ve pazarlama faaliyetlerine yönelik mevzuatın güncellenmesi, - İthal ürünlerde uygulanmayan tellâliye ve fonlar nedeniyle OGM aleyhine oluşan yaklaşık yüzde 10 maliyet dezavantajının kaldırılması, - Dış ticaret rejiminin yerli orman endüstrisinin gelişimine hizmet edecek şekilde yenilenmesi	- SOY ölçütlerine uygun üretim birimlerinin kurulması, - Orman ürünleri sanayinin iş kollarına göre daha etkin örgütlenmesi, - Ürünlerin kalite ve standartlarının denetim ve kontrolünün sağlanabilmesi için etkin bir yapının oluşturulması, - TOKİ ve benzeri kurumların ahşap malzeme kullanımını sağlayacak protokollerin hazırlanması	- Endüstriyel ağaçlandırmalarla odun üretiminin artırılması, - Profesyonel üretim işçiliğine yönelik eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, - Ahşap ürünlerin tanıtımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik kampanya ve diğer çalışmaların yapılması, - Piyasada kaliteli ürün arzını artıracak modellerin yaygınlaştırılması, - Odun materyalinde kayıpların azaltılması için geri dönüşümün sağlanması	OGM	Ekonomi Bak., ÇŞB, TOKİ, Üniversiteler, Araştırma Kurumları, STK ve Meslek Kuruluşları, Özel Sektör, TSE	3-5	1, 2, 3, 7, 8
29- Alternatif tüketim yolları ve bilinçlendirme çalışmalarıyla orman ürün ve hizmetlerin tüketiminin artırılması			- Orman ürün ve hizmetlerine ulaşımın kolaylaştırılması ve maliyetin düşürülmesi	OGM	OGM, OSIB, Özel Sektör	5	1,2,3,5,7

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
30- Orman ürünleri ve fidan üretimine yönelik ihracat olanaklarının araştırılması, tohum ve fidan sektörünün ihracat odaklı teşvik edilmesi		- Fidan ihracatına yönelik araçlık işletmelerinin oluşturulması, - Gümrüklerde bilgilendirme çalışmalarının yapılması	- Öncelikli türlerle ilgili tohum, fidan ve pazarlama araştırmalarının yapılması, - Dış ticarete uygun pazarlama için fidan üreticilerini destekleyici eğitimlerin gerçekleştirilmesi	OGM	ÇEM, DKMP, OMO, Meslek Örgütleri, GTHB, Gümrük ve Ticaret Bak., Üniversiteler ve Araştırma Kurumları	2	1, 2, 3, 7, 8
31- Ormanların su üretimine katkısının sürdürülebilir olarak havza bazında yönetilmesi	- Su üretim ormanlarına yönelik ihtiyaçların 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında karşılanması	- OGM'nin su üretimine tahsis ettiği ormanların etkin yönetimi için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi	- Su üretimine tahsis edilen ormanlarda oluşan alternatif maliyetlerin hesaplanması ve raporlanması, - Su üretim ormanlarının bakım ve yönetiminde işbirliğinin sağlanması	OGM	ÇEM, DSİ, Yerel Yönetimler, STK'lar, Üniversiteler	3	4, 5, 6, 7, 11
32- Ormanların yönetim planları ile ağaçlandırma, erozyon kontrolü, mera ıslahı vb. projelerde su üretimi ve hidrolojik amaçlara hizmet edecek alanların ayrılması			-Su üretimi ve hidrolojik amaçlarla diğer sektörlere yapılan sübvansiyon ve desteklerin hesaplanması	OGM	ÇEM, DSİ, TÜİK, Üniversiteler, STK'lar, Yerel Yönetimler	5	4, 5, 7

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
33- Orman kaynaklarının işlevsel planlaması çerçevesinde, sosyal ve kültürel hizmetlerden faydalanmaya ayrılacak sahaların belirlenmesi ve yönetim planlarının katılımcı olarak hazırlanması	- Amenajman yönetmeliğinin, ODOÜ yönetim planı, milli park yönetim planı ve ilişkili diğer alanların planlanmasını düzenleyen mevzuat ile uyumlulaştırılması ve geliştirilmesi	- Ormanların işlevsellikleri konusunda uzman kadroların oluşturulması	- Sürdürülebilir avlak yönetim planlarının geliştirilmesi ve uygulanması	OGM	DKMP, ÇEM, OMO, STK, ÇŞB, Yerel Yönetimler	3	7, 11
34- Korunan alanların statülerine uygun etkinliklerle, ziyaretçilerin korunan değerleri keşfedebilecekleri düzenlemelerin yapılması	- Yerel rehberlikle ilgili yetki ve sorumluluklarda mevzuatın iyileştirilmesi	- İlgili birimlerde ziyaretçi memnuniyeti izleme, değerlendirme ve hizmet geliştirme sorumlularının oluşturulması, - DKMP' in yerel örgütlerinin güçlendirilmesi	- Ziyaretçi beklentileri ve memnuniyetlerinin izlenmesi, geliştirici önlemlerin alınması, - Özellikle şehir ormanı, tabiat parkı ve mesire yerlerinin planlanması ve uygulanmasında orman kaynaklarının sürdürülebilirliğini tehlikeye atmayacak şekilde projelendirilmesi ve uygulamaların denetiminin yapılması	DKMP	OGM, ÇŞB, Üniversiteler, Kültür ve Turizm Bak., Yerel Yönetimler, Turizm Birlikleri, Rehber Odaları	3	6, 7, 9, 11

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
35- Ormanların havza bazında işlevsel yönetim planlarının yapılması ve bu alanlar üzerindeki orman örtüsünün korunması	- Orman Amenajman Yönetmeliğinin geliştirilmesi	- Ormanların havza önceliklerine göre planlarının yapılması için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi		OSİB, ÇEM	DKMP, ÇŞB, GTHB, DSİ, OGM, OMO, Yerel Yönetimler	3	1, 3, 4, 7, 11
36- Sel, çığ, taşkın, heyelan gibi doğal afetlerin tehdidi altındaki havzaların belirlenmesi		-Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi	- Kırsal kalkınma ile doğal kaynak geliştirme yönlü projelerin kurumlar arası işbirliğiyle uygulanması	ÇEM	OGM, DSİ, AFAD, MGM, Yerel yönetimler, STK'lar, Üniversiteler	1	4, 6, 7, 8, 11
37- Küresel iklim tehdidinin azaltılmasına yönelik ormanlar karbon tutumu konusunda uygulamaların geliştirilmesi	- Karbon hesaplama yöntemiyle ilgili yönetmeliğin çıkarılması, - Karbon pazarları ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi	- Orman amenajman heyetlerinin karbon amaçlı planlama kapasitelerinin geliştirilmesi,	-Karbon tutumuyla ilgili altyapının oluşturulması	OGM	ÇEM, DKMP, ÇŞB, TÜBİTAK, Üniversiteler, STK'lar, Enerji Bakanlığı	2	2, 3, 5, 6, 7, 11

Tablo 18: Onuncu Dönem Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
38- Yeşil ekonomi kapsamında orman ürün ve hizmetlerinin yaygınlaştırılması ile “Uluslararası Yeşil Binalar” ve “Avrupa Yeşil Yapılar” programlarının ülkemiz şartlarına adapte edilerek uygulanması	- Odun hammaddesinin enerji üretimi konusunda mevzuatın geliştirilmesi		-Yeşil ekonomi bileşenleri hakkında araştırmaların yapılması, Uluslararası Yeşil Binalar ve Avrupa Yeşil Yapılar programlarının incelenmesi	OSIB, OGM	ÇŞB, TOKİ, Üniversiteler, TÜBİTAK, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak., Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	10	1, 2, 5, 7, 11
39- Orman köylerinin kırsal kalkınma içerisinde değerlendirilmesi	- Orman Köyleri Kalkınma Yönetmeliğinin iyileştirilmesi, - Ormancılıkla ilgili iş, işçilik ve sosyal güvenlik mevzuatının güncellenmesi	- Kırsal Kalkınma Kurumu ile OGM’nin eşgüdüm içerisinde çalışmasının sağlanması	- Kalkınma projelerinde yerel gereksinimlerin önceliklendirilmesi, -Bilgilendirme ve eğitim çalışmalarına önem verilmesi	OGM	Kırsal Kalkınma Kurumu, DKMP, ÇEM, ÇŞB, Çalışma ve Sosyal Güv. Bak, GTHB, Kooperatif Birlikleri	3	7, 8, 10, 11

Tablo 18: Onuncu Plan Dönemi Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
Stratejik Amaç 4: Sektörel Kapasitenin Güçlendirilmesi: Uluslararası İlişkiler, Eğitim ve Planlamayla İlgili Politikalar							
40 Ülke ormancılık birikim ve deneyimlerinin diğer ülkelerle paylaşılması ve diğer ülke deneyimlerinden yararlanması	- Uluslararası süreçlerde taraf olunan anlaşmaların ulusal mevzuata yansıtılması	- TİKA ile eşgüdümün güçlendirilmesi	- Uluslararası kurumlarda görev alacak Türk uzman sayısının artırılması				
41- Uluslararası anlaşmaların gerektirdiği izleme ölçüt ve göstergeleriyle uyumlu bir ulusal ormancılık izleme-değerlendirme sisteminin kurulması	- Kamu raporlama, stratejik planlama izleme ve değerlendirmeyle ilgili mevzuatının uluslararası anlaşmalarla uyumlu hale getirilmesi		- Ulusal verilerin uluslararası tanımlarla uyumunun sağlanması, - Veri toplama, kayıt ve sunum konusunda kurumlar arası eşgüdümün sağlanması	OSİB, OGM	DKMP, ÇEM, OMO, TÜRKAK, TÜİK	3	1, 2, 3, 7, 10
42- Sektörün tüm bileşenlerinin her düzeyde ihtiyaç duyduğu insan kaynağını sağlayabilecek bir mesleki eğitim öğretim düzeninin oluşturulması		- Üniversiteler, meslek örgütleri ve uygulayıcı birimler arasında işbirliğinin artırılarak beşeri sermayenin geliştirilmesi	- Orman fakültelerinin müfredatları ile eğitim öğretim düzenlerinin çağdaş gereksinimlere uygun hale getirilmesi	OSİB	OGM, DKMP, ÇEM, YÖK, Üniversiteler, Orman Fakülteleri Dekanlar Kurulu	3	3, 7, 10, 11

Tablo 18: Onuncu Dönem Amaç, Politika Önerisi ve Dönüşüm Alanları Matrisi (devam)

Politikalar	Mevzuat Düzenlemeleri	Kurumsal Düzenlemeler	Diğer Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Gerekli Kuruluş	Süre (Yıl)	Dönüşüm Alanı No
43- Ormancılık sektöründe ulusal akreditasyon ve sertifikasyon yapacak birimlerin teşvik edilmesi	- Ulusal ölçütlere dayalı ve yerli uzmanlarca yapılacak sertifikalandırma özendirici yönetmeliğin düzenlenmesi, - İç kontrol standartlarına uyumun sağlanması ve kurumsal raporlamalarda "dış değerlendirici" mekanizmasına yer verilmesi	- Meslek örgütlerinin sertifikasyon ve akreditasyon konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi	- Ormancılık öğretiminde akreditasyon ile sürdürülebilir orman yönetiminin sertifikasyonunda "denetçi" eğitim programlarının yapılması	OSİB, OGM	OMO, DKMP, ÇEM, YÖK, Üniversiteler, Orman Fakülteleri Dekanlar Kurulu, Meslek Örgütleri, TÜRKAK, TUIİK	3	1, 3, 7, 10, 11
44- Ormancılık uygulamalarının sürdürülebilir kalkınmaya katkısının ortaya konulması ve ulusal muhasebe çalışmalarında ormancılığın daha iyi temsil edilmesinin sağlanması			-Toplanan verilerin değerlendirilmeye uygunluğunu test edecek araştırmaların üniversiteler ve ilgili birimler tarafından yürütülmesi	OSİB, OGM	DKMP, ÇEM, YÖK, Üniversiteler, Orman Fakülteleri Dekanlar Kurulu,	5	1, 10

5.3 Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Gereken Araştırmalar

Ormancılık araştırma kurumlarının ülke önceliklerine göre araştırma yapabilmelerine destek olmak üzere bugüne kadar üç defa Ormancılık Araştırma Master Planı hazırlanmıştır. Bunlardan ilki, 1995 yılında hazırlanmış olup, ikincisi 1999 yılında ve ilk planın devamı olarak 2000-2005 yılları için oluşturulmuştur. Bu planı 2007-2012 yılları için düzenlenen üçüncü plan izlemiştir. 2012 yılı sonrası için, sadece “Batı Karadeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü Bölgesel Araştırma Master Planı” hazırlanmış, fakat ülke düzeyinde bir plan oluşturulmamıştır. OGM Stratejik Planı (2013-2017) kapsamında bir master plan hazırlanması hedeflenmektedir.

Araştırma önceliklerinin, bakanlığa bağlı araştırma birimlerinin yanı sıra üniversitelerin ilgili birimlerinde de master planlarının olması önem arz etmektedir. Bununla birlikte, 10 Mart 2005 tarihli Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu kararı ile 10 yıllık bir Türkiye Kamu Çevre ve Ormancılık Araştırma Programı hazırlanmıştır ve son iki yılı Onuncu Plan dönemini kapsamaktadır.

Türkiye Kamu Çevre ve Ormancılık Araştırma Programı’nda yedi araştırma alanı belirlenmiştir (ÇOB, 2006). Bu araştırma alanlarından ilki hava kalitesi konusundadır ve hava kirliliğinin ekosisteme etkileri ve izleme değerlendirme, temiz üretim teknolojileri yenilenebilir enerji alanlarında ormancılık sektörüyle ilgili proje konuları önerilmiştir. İkinci araştırma alanı su ve toprak kirliliği konusuna ayrılmıştır. Bu konunun içerdiği on altı alandan su ve atık su artıma teknolojileri, toprak kirliliği envanteri, iyileştirme teknikleri ve atık çamur yönetimi konularının ormanlarla ilişkisi bulunmaktadır. Üçüncü araştırma alanı atıklar konusuna ayrılmıştır. Oldukça fazla alt konu içermesine rağmen, sadece kompostlaştırma, atıkların yakıt olarak kullanımı, arıtma çamurlarının tarımsal amaçlı kullanımı başlıklarını ormancılıkla ilişkilendirmek mümkündür.

Türkiye Kamu Çevre ve Ormancılık Araştırma Programı’nın iklim, ekosistem ve doğa koruma isimli dördüncü araştırma alanı ise tamamen ormancılıkla ilişkilidir. Bu kapsamda yedi alt alan belirlenmiştir. Bu alanlarda önerilen projelerin isimleri; arazi kullanım değişikliğinin iklim üzerine etkileri, arazi kullanımının ekolojik ve sosyoekonomik etkilerinin belirlenmesi, sera etkisinin azaltılması için C₄ bitkilerinin (tatlı sorgun, fil çimi vb.) yetiştirileceği uygun alanların belirlenmesi, su kaynakları ve su depolama yapılarının bulunduğu havzalarda erozyon ve sediment kontrolü, su yapılarının çevresel etkilerinin incelenmesi, Türkiye’de doğal kaynakların korunması için eğitim projesi, iklim değişikliği ve süreçlerin izlenmesi ve öngörülebilmesi, iklim değişikliğinin etkileri, gen kaynaklarının karakterizasyonu ve muhafazası, çevre kalitesinin biyolojik göstergelerle izlenmesi, maki bitki örtüsü tipinin ekolojik, ekonomik ve peyzaj değerlerinin belirlenmesi, ulusal ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve geliştirme olanaklarının araştırılması, korunan alan yönetim planlarının yapılması ve geliştirilmesi ve çölleşme ölçütlerinin yeni teknolojiler kullanılarak ülkemiz şartlarında belirlenmesi şeklindedir. Adı geçen Programın beşinci araştırma alanı orman faydalanma konusuna, altıncı araştırma alanı ise orman geliştirme konusuna ayrılmıştır.

Türkiye Kamu Çevre Orman Araştırma programının son araştırma alanı orman koruma ile ilgilidir. Bu alanda orman ekosistemlerine ait bilgi sisteminin (ORBİS) oluşturulması, ekosistem tabanlı çok amaçlı planlama, doğal orman ve ağaçlandırmaların sürekliliğini tehlikeye düşüren hastalık ve zararlılarla mücadele yöntemlerinin belirlenmesi, ulusal yangın tehlike oranları sistemi, orman ekosistemlerinde biyolojik çeşitliliğin belirlenmesi ve korunması, orman ekosistemlerinde erozyon durumlarının tespiti ve alınacak önlemlerin belirlenmesi, orman yangın emniyet yol ve şeritlerinden yararlanma olanaklarının araştırılması, orman köylülerinin ormanlar üzerindeki baskılarının azaltılması üzerine çalışmalar vb. uygulamaları kapsamaktadır.

Diğer yandan, TÜBİTAK tarafından hazırlanan Vizyon 2023 çalışması ormancılık alanında araştırma önceliklerini işaret eden diğer bir belgedir (Ok ve Deniz, 2007). Vizyon 2023 içerisinde Tarım ve Gıda Paneli kapsamında hazırlanan raporda belirlenen hedeflerin bir kısmı ormancılıkla ilgilidir. Ormancılık hedefleri içerisinde odun hammaddesi üretim ağırlığı görülmektedir. Çok yönlü kullanım ile ilgili hedefler ise; orman alanlarında işlevsel temele dayalı üretim, koruyan ve korunan alanlar, orman ve fonksiyonlarının muhafazası, geliştirilmesi şeklindedir. Bununla birlikte, yaban hayatı, su üretimi, odun dışı orman ürünleriyle ilgili hedefler de bulunmaktadır. Tarım ve Gıda Grubunun belirlediği teknolojik faaliyet konularından “tarım, orman, gıda ve su ürünlerinde araç, gereç ve yapılar ile üretim sistemlerinin geliştirilmesi”, “doğal kaynak ve yaban hayatının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi” ve “tarım ve ormancılıkta uzaktan algılama ve erken uyarı sistemleri ile bilişim teknolojilerinin geliştirilerek yaygınlaştırılması” ormancılıkla ilgilidir. Vizyon 2023’ün Enerji ve Doğal Kaynaklar çalışmaları ise tamamen enerji ağırlıklı olarak hazırlanmıştır. Çalışmada ormanların biyo-kütle üretimi ve enerji ormanı çalışmalarıyla ilgili ifadeler görülmektedir. Dolayısıyla, sadece odun hammaddesi üretimine yönelik hedef ve politikalar yer almıştır. Diğer yandan, Türkiye için belirlenen vizyon ve hedefler arasında biyolojik çeşitliliğin dahil edildiği görülmektedir. Fakat belirlenen teknolojik gelişim alanlarından sadece su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik teknolojilerin geliştirilerek yaygınlaştırılması ile biyolojik çeşitliliğin korunması alanlarında gelişim alanlarına yer verildiği görülmektedir.

Türkiye’nin içinde bulunduğu Akdeniz Bölgesini kapsayan uluslararası katılımlı bir araştırma önceliklerini belirleme çalışması bulunmaktadır. Avrupa Orman Enstitüsü’nün bölgesel bir ofisi olan EFIMED’in Avrupa Ormana Dayalı Sektörler Teknoloji Platformu Stratejik Araştırma Gündemi çalışmasının bir parçası olarak yaptığı incelemeye göre Akdeniz Bölgesinde dört öncelikli araştırma konusu bulunmaktadır (EFIMED, 2010).

Araştırma öncelikli ilk alan, Akdeniz orman ekosistemlerinin işlevlerindeki değişim ve biyolojik çeşitlilik dahil olmak üzere, ana fiziki ve biyolojik süreçlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi konusudur. İkinci konu; arazi kullanımı, arazi düzenleme ve yönetiminde orman yangınları riskinin bütünleştirilmesiyle ilgilidir. Üçüncü öncelikli konu olarak, orman mal ve hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için politik, ekonomik ve kurumsal yönler belirtilmektedir. Son öncelikli araştırma alanı ise, arazi kaynaklarının

bütünleşik yönetiminde orman ve ağaçlık alanlar konusunda çok aktörlü, çok amaçlı optimizasyon yapabilmek için karar sistemleri ve modelleri olarak ifade edilmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı döneminde, odun dışı orman ürünlerinin sürdürülebilir yönetimi için gerekli biyolojik, ekolojik, ekonomik ve sosyal araştırmaların öncelikle ele alınması önemlidir. Bunun yanı sıra, orman örtüsü ile su kaynakları arasındaki ilişkilerin nicel olarak izlenebildiği, orman yönetim politikalarının analiz edilmesine olanak sağlayacak şekilde araştırmaların yapılması gereklidir. Yeşil ekonomi için ormanların enerji kapasitesi, karbon tutumu ve oduna dayalı malzemelerin çevresel etkileri araştırılmalı, farklı kullanım alanlarının mukayeseli üstünlükleri makro ve mikro ölçekte analiz edilerek, bu kapsamda ölçme ve değerlendirme yöntemleri geliştirilmelidir. Ülke kalkınması için gerekli işgücü ve katma değer yaratımı için orman endüstrisinin geliştirilmesine yardımcı olacak şekilde teknoloji ve işletme konularında bilgi üretilmesi gerekmektedir. Sektör sürekliliği açısından ise ekosistem hizmetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesine yardımcı olacak metod geliştirmeye yönelik araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

6. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

6.1 Temel Amaç, Politika ve Eylemlerin Dönüşüm Alanlarına Göre Tasnifi

Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK Raporu kapsamında belirlenen amaç, bir yandan ülke ekonomisine daha etkin katkı yapabilecek bir sektör oluşturmayı hedeflerken, diğer yandan orman kaynaklarının süreklilik ilkesine uygun olarak daha verimli kullanımını amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Tablo 18’de görüldüğü üzere, Onuncu Kalkınma Planı dönemi hedeflerini ifade etmek üzere 4 ayrı amaç ile ilişkili 47 politika belirlenmiştir. Bu politikaların uygulanmaya başlamasıyla birlikte Tablo 19’da listelenen dönüşüm alanları doğrultusunda bir sektör ve ekonominin oluşması beklenmektedir.

Tablo 19: Sürdürülebilir Orman Yönetimi ÖİK Politikalarının Dönüşüm Alanlarına Göre Dağılımı

Dönüşüm Alanları	Politika Sayısı	İlgi (Yüzde)
1- Makroekonomik ve mali istikrar	23	46
2- Yurtiçi tasarrufların artırılması	16	36
3- Rekabet gücü yüksek üretim yapısı	24	53
4- Tarımda etkinlik ve gıda güvenliği	11	22
5- Enerji güvenliği	5	11
6- Ulaştırma ve lojistik çevre, kentleşme ve afet yönetimi	7	16
7- Doğal kaynakların verimli kullanılması	44	96
8- Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınma	16	36
9- Kamu yönetimi ve adalet hizmetlerinin etkinleştirilmesi	2	4
10- Beşeri sermayenin güçlendirilmesi	8	18
11- Sosyal içerme	20	44

Sektörün özel ilgi alanının doğal bir sonucu olarak “doğal kaynakların verimli kullanılması” ile ilgili politikalar, tüm politikalar içerisinde yüzde 96 oranında temsil edilmektedir. Bir başka deyişle, bu komisyon raporunda çoğunlukla tüm sektörlerle uyumlu ve orman kaynaklarını daha verimli kullanacak politikalar oluşturmuştur.

Komisyon üyelerinin politika belirlerken önem verdikleri diğer dönüşüm alanları içerisinde “makroekonomik yapı ve mali istikrar (yüzde 46), rekabet gücü yüksek üretim yapısı ve sosyal içerme” dikkat çekmektedir.

Ormancılık sektörü içerisinde “bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınma” uzun bir geçmişe sahip dönüşüm alanıdır. Sektör temsilcilerinin oluşturdukları

politikalardan yüzde 36'sı bu dönüşüm alanıyla ilgilidir ve kırsal kalkınma ile bölgesel gelişmişlik farkını giderme iradesinin halen önemsendiğini göstermektedir.

Tarımda etkinlik ve gıda güvenliğine hizmet etmek üzere on iki politika belirlenirken (yüzde 22) beşeri sermayeyi güçlendirici on politika (yüzde 18) oluşturulmuştur. Ormancılık sektörünün ulaştırma ve lojistik dönüşüm alanı ile çok fazla ilgisi kurulamasa da, bu dönüşüm alanının kentleşme ve afet yönetimiyle yakın ilgisi bulunan yedi ayrı politikada (yüzde 16) özellikle toprak koruma ve küresel çevre sorunlarının hedeflendiği görülmektedir. Enerji güvenliği dönüşüm alanıyla ilgili altı ayrı politika saptanmıştır. Bu politikaların daha fazla olması gerektiği düşünülebilir. Ancak, odun hammaddesinin diğer kullanım alanları ile mevcut kaynakların yeterliliği dikkate alındığında, odun hammaddesini doğru yer ve zamanla sınırlı bir enerji kaynağı olarak değerlendirmek gereklidir. Bu durumun politika tasarımına da yansıdığı düşünülebilir. Diğer yandan, ormancılık kurumlarının kapasitelerini geliştiren, verimliliklerini artırmaya yönelik politika veya eylem içeren saptamaların “kamu yönetimi” ile ilgisi olduğu kesindir. Benzer şekilde, “orman suçlarını azaltıcı” her türlü uygulamanın, adalet alanındaki iş yükünü azaltarak, dolaylı yoldan adalet hizmetlerinin etkinliğini artıracakları düşünülebilir. Ancak, ÖİK üyeleri sadece iki politikayı, doğrudan “kamu yönetimi ve adalet hizmetlerinin etkinleştirilmesi” dönüşüm alanıyla ilişkili kabul etmişlerdir.

6.2. Sektörün Ülkemizin Gelişmesine Katkısının Değerlendirilmesi

Bilindiği üzere, ormanlar ülkelerin önemli doğal kaynaklarından biridir. Süreklilik ilkesine uygun şekilde yönetilme koşuluna bağlı olarak yenilenebilir bir kaynak haline gelmekte ve ekonomi için önemli bir itici güç olmaktadır. Ayrıca, ormanlar sosyal açıdan da önemli bir doğal kaynak olarak görülmektedir. Geçmişte kırsal nüfus için geçim ve kültürel değer kaynağı olarak görülen ormanlar, günümüzde kentli nüfusu da ilgilendiren bir kaynak haline gelmiştir. Bununla birlikte; ormanlar artan kentsel nüfus, küresel iklim değişimi, biyolojik çeşitliliğin yok olması gibi her geçen gün yükselen küresel ölçekteki tehditlerin altındadır ve çözüm için ormanların sürekliliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ormanların ülke için önemini insan merkezli bir bakış açısıyla ortaya koyan bu açıklamaları ekosistem sürekliliği veya doğayı oluşturan tüm bileşenlerin sürekliliği açısından irdelemek önem arz etmektedir. Bu nedenle, ormanların ekosistem sürekliliğinin dikkate alınması öncelikli bir konu olarak görülmektedir.

Diğer yandan, ormanların ürettiği mal ve hizmetlerin düzeylerini kısa dönemde hızla değiştirebilmek diğer sektörlerle karşılaştırıldığında olanaklı gözükmemektedir. Yeni bir orman oluşturmak veya odun üretimi için bozuk kabul edilebilen orman yapısını normal hale getirmek için zaman kısıtının göz önünde bulundurulması önemlidir. Bu bağlamda, sektörün bu kısıtları azaltmaya çalıştığı görülmekte, 1937 yılından beri teknik olarak gelişen uygulamalarla iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Yaşanan deneyim, ormanların servetinin arttığını, cari artımının yükseldiğini, bozuk alanların azalırken normal ormanların çoğaldığını göstermektedir. Türkiye bu orman yapısı ve üretim düzeyleriyle FAO'ya göre “yakın Doğunun endüstriyel odun üretim düzeyi dikkat çeken tek ülkesidir ve hammadde kaynağı olarak bölgede önemli bir rol oynamaktadır” (FAO, 2011). Normal yapıya kavuş-

turulmayı bekleyen alanlar günümüzde üretim kaybı olarak görülmesine rağmen, gelecek için değerlendirilebilecek önemli bir fırsat alanıdır. Bu alanları iyileştirici projeler, daha fazla çevreci odun hammaddesi, daha fazla odun dışı orman ürünü, daha iyi ekosistem hizmetleri şeklinde yeşil ekonominin oluşmasına katkı yapabilecek çalışmalardır.

Ülke ekonomisi açısından ormanlar ile yakın ilişkili bulunan ilaç, boya, gıda, turizm, vb. endüstrileri dikkate almak gerekmektedir. Levha ürünleri alanında yaşanan gelişimi, keresteye dayalı üretim kolları ile kağıt ve biyoenerji alanlarında da sağlamak mümkün olabilir. Mevcutta yetersiz olan odun arzını artırıcı ormancılık uygulamaları ve maliyetlerin dünya ile rekabet edebilir hale getirilmesi, gelecekte kereste, kağıt hamuru veya biyo-enerji sektörlerinin geliştirilmesinde ön koşul olarak görülmektedir. Genellikle hammaddeye yakın kurulması gereken orman endüstrileri, ülkenin bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderilmesi ve kaynakların daha etkin kullanılarak kentsel çevre sorunlarının azaltılmasına katkı yapabilecek tesislerdir. Ancak, teknik ve işletmecilik açısından geliştirilmeye açık bir sektör bulunmakta ve gelişimi sağlandığı takdirde, ülke ekonomisi için önemli bir fırsat alanı olacağı düşünülmektedir. Ormanların geliştirilmesine yönelik politikalarla uyumlu bir şekilde orman endüstrisinin geliştirilmesi ülke ekonomisi açısından önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, ÖİK raporunda yer alan sektörel politikaların kamu yönetimini iyileştirme, odun dışı orman ürünlerinden etkin yararlanma, orman endüstrisini verimli hale getirme, uluslararası finans olanaklarını hakkaniyetle kullanarak sektöre kaynak oluşturma politikalarıyla makroekonomik ve mali istikrara katkı yapabileceği, yaratacağı istihdam ve kapasite artışları ile gelir ve dolayısıyla sermaye ve tasarruf artışları sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, biyolojik çeşitliliğin endemik türlerine dayalı endüstrilerde yüksek rekabet gücü elde etmek olanaklı gözükmektedir. Bu rapor kapsamında, fidan ve tohum üretimiyle ilgili politikalar önerilmektedir. Toprak, biyolojik çeşitlilik ve su koruma ile ilgili politikalar tarım ve gıda güvenliğine katkı yapmaktadır. Yenilenebilir bir enerji kaynağı olarak üretilen biyo-kütle, enerji güvenliği açısından dikkate alınmaktadır. Ormanların koruyucu işlevleri, çevre, kentleşme ve afet yönetimini ilgilendirmektedir. Doğal kaynakların verimli kullanımının tüm politikalara yansdığı ve bu kapsamda komisyonun ana hedefini oluşturduğu görülmektedir. Yapılan yatırımlar ve sosyal destekler kırsal kalkınma ve bölgesel gelişim alanına hizmet etmektedir. Daha iyi bir yönetim için önerilen politikalar aynı zamanda kamu yönetimini iyileştirici niteliktedir. Orman köylülerine, kentlilere ve sektör çalışanlarına yönelik eğitim ve bilinçlendirme politikaları beşeri sermayeyi güçlendirmekte, orman köylülerine yönelik politikalar sosyal açıdan daha iyi koşullar sunmayı hedeflemektedir.

Ülkemiz ormanlarının yönetimi, sadece üretilen odun hammaddesinin pazar değeri ile değerlendirilemeyecek bir içeriğe sahiptir. Sektörün ileri bağlantılı olduğu diğer sektörlerle katkısının yanında yaşanılabilir bir çevre oluşturmaya katkısının da dikkate alınması faydalı olacaktır. Ayrıca ormanların sunduğu ürün ve hizmetlerin, özellikle ekosistem hizmetlerinin parasal değerlerinin hesaplanması ve ulusal muhasebe sistemine girmesinin, sektörün milli ekonomiye katkısının tam olarak tespiti açısından büyük öneme sahiptir. Bu kapsamda; Onuncu Kalkınma Planı döneminde alınan kararların uzun dönem koşul ve etkileri önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Bingöl, İ. H., 1990. Geçmişten Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız, Cilt I. Or. Eğitim ve Kültür Vakfı. Yayın No: 3. İstanbul.

Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB), 2004. Türkiye Ulusal Ormancılık Programı, 2004-2023, ÇOB yayını, 80. Sayfa. Ankara.

ÇOB, 2006. Türkiye Kamu Çevre ve Ormancılık Araştırma Programı, 65 sayfa, Ankara.

Daşdemir, İ., 2011. Ormancılık İşletme Ekonomisi. Bartın Üniversitesi Yayın No: 5, Orman Fakültesi Yayın No: 3, ISBN 978-605-60882-3-0, 407 s., Bartın.

Daşdemir, İ., 2012. Türkiye Ormancılığında Araştırma-Uygulama İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Araştırma Sonuçlarının Uygulamaya Aktarılması Üzerine Düşünceler. Kuruluşunun 60. Yılında Ormancılık Araştırma Enstitüleri: Dünyü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, s.117-129, 7-9 Kasım, Bolu.

Daşdemir, İ. Ve Seğmen C., 2009. Bartın İli Ekonomisinde Ormancılık Sektörünün Yeri ve Önemi. I. Ulusal Batı Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildirisi, Bildiriler Kitabı, Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Cilt I, s.43-53, Bartın.

DPT, 1994. VII. Kalkınma Planı Orman Ürünleri Sanayii ÖİK Raporu, Ankara.

DPT, 1995. Ormancılık, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK. Raporu, Ankara.

DPT, 2001. Ormancılık, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK. Raporu, Ankara.

DPT, 2007. Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ormancılık ÖİK. Raporu. Ankara.

EFIMED, 2010. A Mediterranean Forest Research Agenda – MFRA 2010-2020, http://www.efimed.efi.int/files/attachments/efimed/mediterranean_forest_research_agenda_2010-2020.pdf (4.11.2012)

Eraslan İ., 1989. Türkiye’de Ormancılık Eğitim Öğretim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi, Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı yayın No: 1., 157 sayfa. İstanbul.

Eurostat, 2011. Forestry in the EU and the World, Eurostat Statistical Books, ISBN 978-92-79-19988-2, 107 sayfa. Lüksemburg.

FAO, 2012. UNECE, Forest Product Annual Market Review <http://www.unece.org/index.php?id=30799&L=0->

FAO, 2010. Global Forest Resources Assessment 2010, Main Report, FAO Forestry Paper 163. Roma, ISBN 978-92-5-106654-6 378 sayfa.

FAO, 2011. State of the World’s Forests, 164 sy., ISBN: 978-92-5-106750-5, Roma, Italy.

Güneş, Y. ve Ok, K., 2010. Does Legislation Cause Externalities in Timber Selling? A Case from Turkish Timber Market. Scientific Research and Essays Vol. 5(13), pp. 1720-1728, 4 July, 2010, ISSN 1992-2248 ©2010 Academic Journals

İlter, E., 2007. Yatırım projelerinin hazırlanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi, 3. Baskı. 283 sayfa. ISBN: 978-975-96967-3-3.

İlter, E. ve Ok, K., 2007. Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi (Örnek Olaylarla) II. Baskı, ISBN 97897597967-4-0, (476 + xviii sf). Ankara

İlter, E. ve Ok, K., 2012. Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi (Örnek Olaylarla) III. Baskı, ISBN: 978-975-96967-5-7, 422 Sayfa. Ankara

Kalkınma Bakanlığı, 2012. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Raporu: Geleceği Sahiplenmek, ISBN: 978-605-4667-00-0, 66 sayfa. Ankara.

Kayacan, B., Ucal, M. Ş., Öztürk, A., Balı, R., Koçer, S. ve Kaplan, E., 2012a. Modeling And Forecasting The Demand For Industrial Roundwood in Turkey: A Primary Econometric Approach, Journal Of Food, Agriculture & Environment, Vol. 10 (2): 1127-1132.

Kayacan, B., Ucal, M. Ş., Öztürk, A., Balı, R., Koçer, S. ve Kaplan, E., 2012b: A Primary Econometric Approach To Modeling And Forecasting The Demand For Fuelwood in Turkey, Journal of Food, Agriculture & Environment, Vol.10 (3&4): 934-937.

OGM, 2006. Orman Varlığımız, OGM yayınları, 160 sayfa. Ankara.

OGM, 2009a. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri Raporu 2008. OGM, Strateji Geliştirme Dairesi. 142 sayfa. Ankara.

OGM, 2009b. 1839 - 2009 Geçmişten Günümüze Ormancılık, Ormancılıkta 170. Yıl. 168 S. Ankara.

OGM, 2009c. 2010-2014 OGM Stratejik Planı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 124 sayfa. Ankara.

OGM, 2009d. Yenilenebilir Enerjide Orman Biyokütlesinin Durumu, Biyoenerji Çalışma Grubu Raporu, 154 sayfa. Ankara.

OGM, 2012. Orman Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan 2013 - 2017, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara (Basılmamış).

Ok, K., 2008. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu: Ormancılık, (TR0402.11). 198 Sayfa. (Yayınlanmamış Proje Sonuç Raporu)

Ok, K., 2012. Türkiye Ormancılık Araştırma Kurumlarının Yönetimsel Açından İrdelenmesi, 7-9 Kasım 2012, Kuruluşunun 60. Yılında Ormancılık Araştırma Enstitüleri: Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, Sayfa 13-29. 7-9 Kasım, Bolu.

Ok, K., Alagöz, Ö., G., Atıcı, E., Çoban, S., Şenyurt M., 2012. Süsleme Amaçlı Kullanılan Odun Dışı Orman Ürünlerinin Sürdürülebilir Yönetimi, TÜBİTAK Proje No: 109O264, Yayınlanmamış Sonuç Raporu. 134 sayfa.

Ok, K. ve Deniz T., 2007. Orman Kaynaklarının Çok Amaçlı Planlanması ve Araştırma Öncelikleri, Orman Kaynaklarının İşlevleri Kapsamında Darboğazlar, Çözüm Önerileri ve Öncelikler, Bildiriler kitabı s.457- 471. ISBN: 978-975-9060-44-2. İstanbul.

Orman ve Su, 2010. Ormancılık İstatistikleri 2010, ISBN 978-605-4610-00-6, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara

Orman ve Su, 2012. Stratejik Plan (2013 - 2017), Ankara (Basılmamış).

Pamay, B., Çanakçıoğlu, H., Özdönmez, M., İstanbullu, T., 1973. Türkiye’de ormancılık Öğretimi ve Eğitiminin Gelişimi İle İ.Ü. orman Fakültesi Kürsü Kuruluşları ve Çalışmaları, Sermet Matbaası.

Thivet, G. ve Blinda, M., 2011. Water and Forest Resources and People in the Mediterranean, The Current Situation, (İçinde, Birot, Y., Garcia, C., Palahi, M., Water for Forests and People in the Mediterranean Region, What Science can Tell Us, sa. 22-31, ISBN: 978-952-5453-79-9. 174. Sayfa)

TÜBİTAK, 2010. 2011-2016, Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynağı, Stratejisi ve Eylem Planı. Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı, Ankara. 40 sayfa

United Nations, 2010. The Forest Sector in the Green Economy, Geneva Timber and Forest Discussion Paper 54. ECE/TIM/DP/54. ISBN 1020 7228, 53. Sayfa. Cenova.

URL, 1: http://ec.europa.eu/environment/forests/timber_regulation.htm (18.11.2012).

URL, 2: <http://www.iccsafe.org/cs/igcc/pages/default.aspx> (18.11.2012).

URL, 3: <http://re.jrc.ec.europa.eu/energyefficiency/greenbuilding/> (18.11.2012).

URL, 4: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm (18.11.2012)

EKLER:

Ek-1: Türkiye Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim ve Tüketim Yönelimleri

	Yıllar											Yıllık Ort.
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011		
Üretim- Tüketim Kaynakları												
Devletin (OGM) Endüstriyel Odun Üretimi (1000 m ³)	8.005	7.320	8.253	8.100	9.299	10.053	11.541	11.463	12.569	13.532	10.014	
Özel Sektör Endüstriyel Odun Üretimi (1000 m ³)	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	
Toplam Endüstriyel Odun Arzı (1000 m ³)	11.305	10.620	11.553	11.400	12.599	13.353	14.841	14.763	15.869	16.832	13.314	
Devlet Ormanlarından Endüstriyel Odun Tüketimi (1000 m ³)	7.859	7.420	8.139	8.287	9.121	10.243	10.763	11.730	12.988	13.301	9.985	
Özel Mücliklerden Endüstriyel Odun Tüketimi (1000 m ³)	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	
Net İthal Edilen Endüstriyel Odun (1000 m ³)	1.200	1.060	1.750	1.960	2.019	1.839	1.234	913	1.167	1.104	1.425	
Toplam Endüstriyel Odun Tüketimi (1000 m ³)	12.359	11.780	13.189	13.547	14.440	15.382	15.297	15.943	17.455	17.705	14.710	
Endüstriyel Odun Arz -Tüketim Dengesi (1000 m ³)	-1.054	-1.160	-1.636	-2.147	-1.841	-2.029	-456	-1.180	-1.586	-873	-1.396	
Devletin Yakacak Odun Üretimi (1000 Ster)	7.587	7.816	8.120	7.667	7.003	6.834	7.304	7.428	7.194	6.778	7.373	
Kayıt Dışı Yakacak Odun Üretimi (1000 Ster)	6.600	6.200	5.800	5.400	5.100	4.850	4.650	4.600	4.650	4.600	5.245	
Özel Sektör Yakacak Odun Üretimi (1000 Ster)	1.950	1.965	1.980	2.000	2.020	2.033	2.053	2.073	2.053	2.073	2.020	
Toplam Yakacak Odun Arzı (1000 Ster)	16.137	15.981	15.900	15.067	14.123	13.717	14.007	14.101	13.897	13.451	14.638	
Devlet Ormanlarından Yakacak Odun Tüketimi (1000 Ster)	7.777	7.761	8.049	7.746	6.981	6.901	7.230	7.324	7.330	6.819	7.392	
Kayıt Dışı Yakacak Odun Tüketimi (1000 Ster)	6.600	6.200	5.800	5.400	5.100	4.850	4.650	4.600	4.650	4.600	5.245	
Özel Mücliklerden Yakacak Odun Tüketimi (1000 Ster)	1.950	1.965	1.980	2.000	2.020	2.033	2.053	2.073	2.053	2.073	2.020	
Net İthal Edilen Yakacak Odun Tüketimi (1000 Ster)	323	433	394	373	310	309	147	84	324	276	297	
Yakacak Odun Tüketim Toplamı (1000 Ster)	16.650	16.359	16.223	15.519	14.411	14.093	14.080	14.081	14.357	13.768	14.954	
Yakacak Arz-Tüketim Dengesi (1000 Ster)	-513	-378	-323	-452	-288	-376	-73	20	-460	-317	-316	
Toplam Odun Hammaddesi* Arz-Tüketim Dengesi (1000 m ³)	-1.439	-1.444	-1.878	-2.486	-2.057	-2.311	-511	-1.165	-1.931	-1.111	-1.633	

* Ster çevirme katsayısı olarak 0,75 kullanılmıştır.